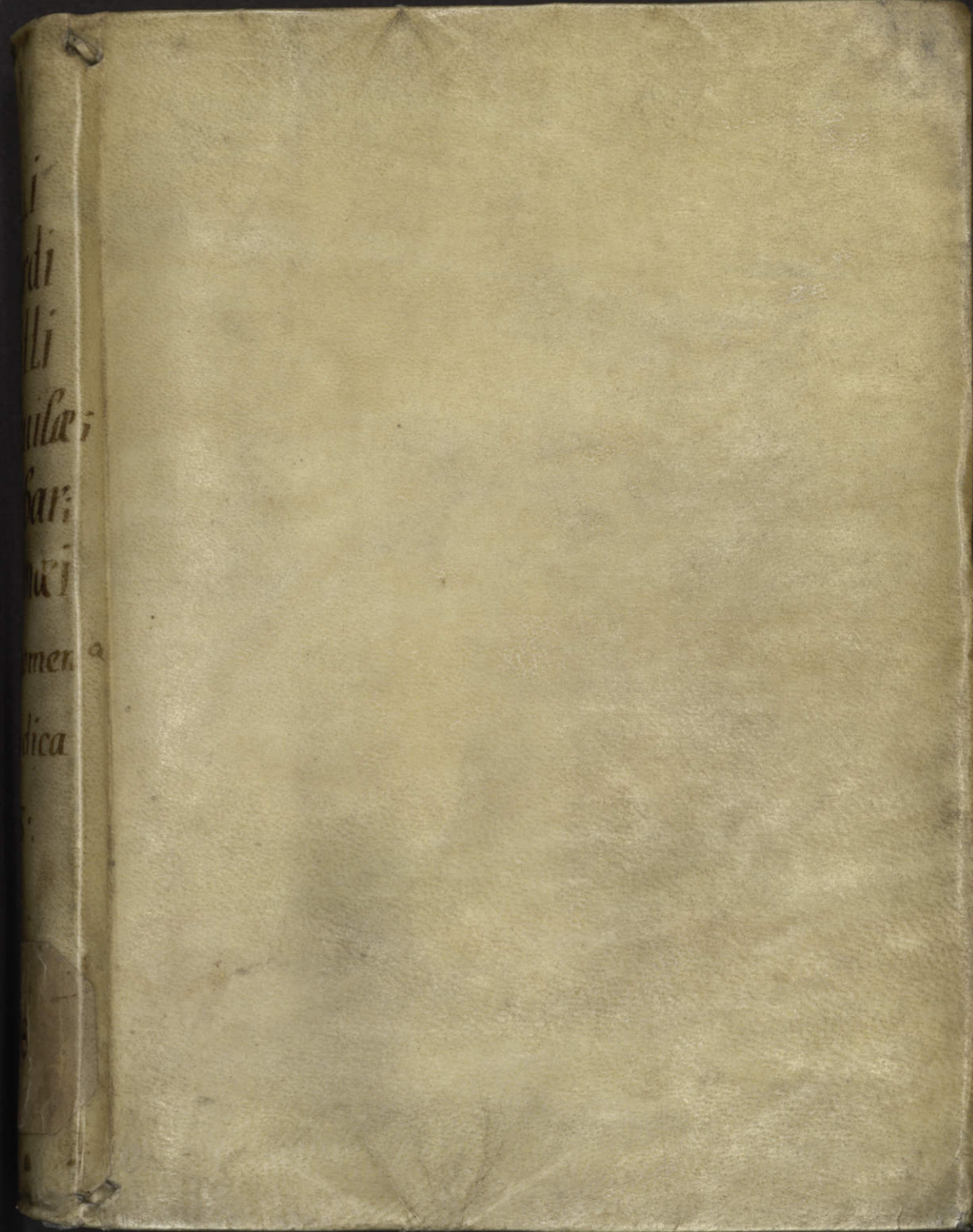
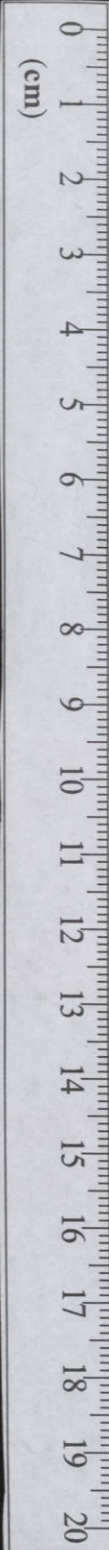

colorchecker CLASSIC

xrite

*di
li
ula;
sar;
ni
men
tica*

Apollini
Circardi
Rouilli
Mattenila
Camban
Stolomun
Prolegomen
Iuridica

8.

9726

i
di
li
ula;
bar;
uci
men
lica

N° 726

XV. Siècle. N^o

~~726~~

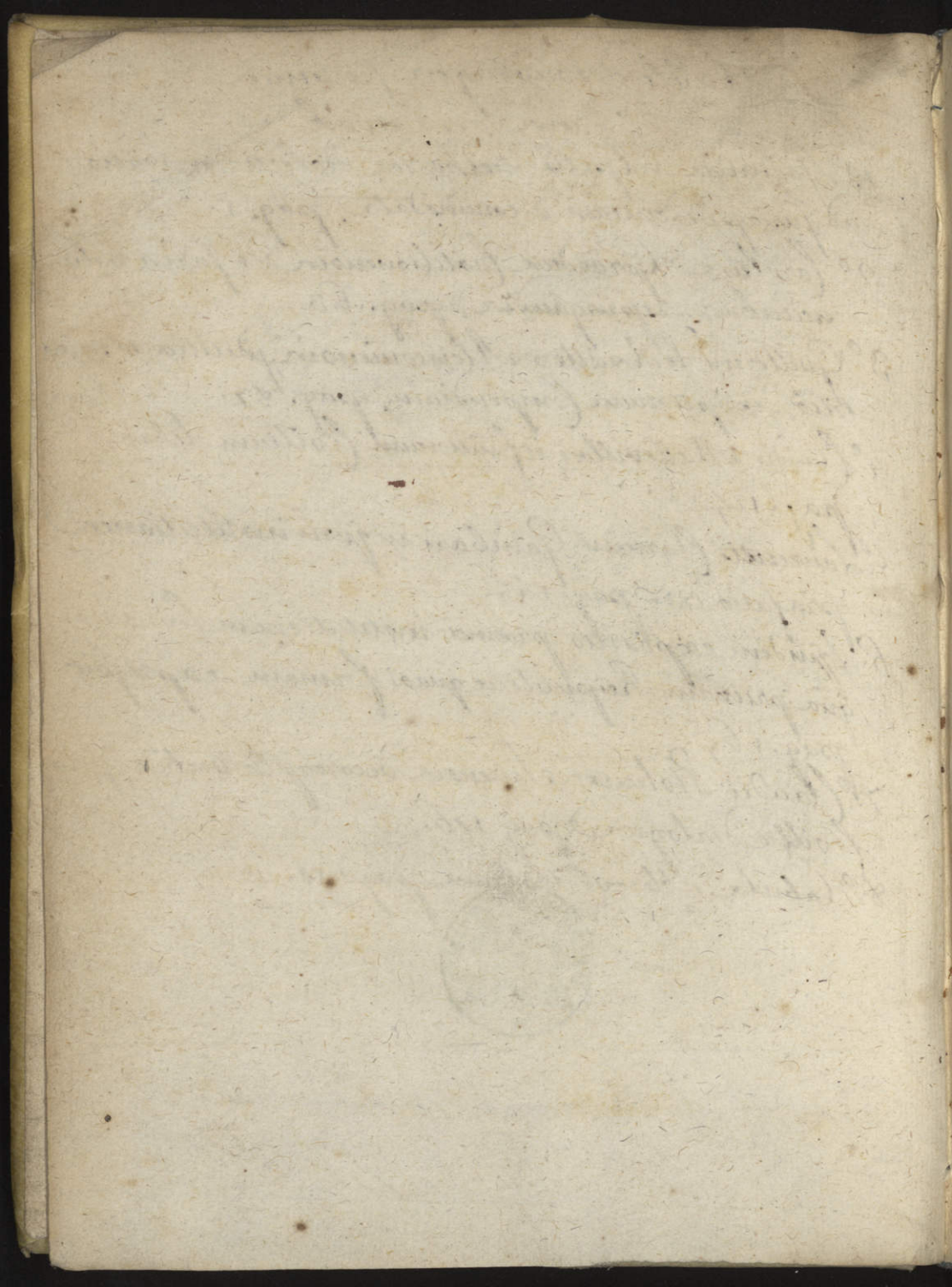
726

La dernière pièce seule
est incurable.

Table des ouvrages contenus
dans ce Recueil

- 1.º Joann. Apelli methodica dialectica ratio
ad juris prudentiam accommodata. pag. 1.
- 2.º Carolus Girardus Justilienensis de Juris volu-
minibus repurgandis. pag. 63.
- 3.º Guillelmi le Rouille Alenconensis juris et juris-
prudentie descriptionum Compendium. pag. 47.
- 4.º Claudii Mallevillai definitionum Civilium liber
pag. 125.
- 5.º Laurentii Claricini Gambari in juris institutiones
praefatio &c. pag. 145.
- 6.º Ejusdem expositio praemii institutionum Civilium
qua primam Reipublicae quasi formam expressit
pag. 165.
- 7.º Claudii Stolemaei Senensis de corruptis verbis; juris
Civilis dialogus. pag. 176.
- 8.º Tabula abbreviatarum pag. 190.

N.° 13877. XV. Siècle. N.° ~~13877~~
La dernière pièce.

METHODICA 726

**DIALECTICES RATIO, AD IURISPRV.
dentiam adcommodata.**

**Aothore Iohanne Apello, Iuris utri-
usq; Doctore.**

**Norimbergæ apud Fridericum Peypus.
Anno M. D. XXXV.**

Ad Lectorem Thomas Venatorius.

Seruat adhuc palmam picture Cuius Apelles .

Olim quod Paphia pinxerit ora Deæ .

Noricus arte sacras leges describit Apellus:

Ordine quò possis quasq; docere breui.

Hòc maior Coo, quò mens est corpore maior:

Et uox, quam spurca muta tabella Deæ .

EX EPISTOLA CLARISSIMI VIRI CLAVDII

Canciuncule ad Iohannem Apellum. Anno

M. D. XXXII. Mense Februariò.

ATq; utinam tu, quo cœpisti tenore progressus, ita pergas: ut supremam operam acapiant acutissime istæ traditiones Methodicæ. deinde in nullum premantur annum. Sed uelut liberali assertionem, in lucem uindicentur: ac te seu uolente seu nolente manumittantur. Quo nomine eã haud dubie gratiam iniurus es: quam qui cæcis aut halluãnantibus expeditum reddiderint oculorum usum. Et iterum in fine Epistolæ. Sed heus tu Apelle celeberrime modis omnibus cura: ut huic tuæ Methodo colophonem addas. Etenim ut olim nemo pictor inuentus est, qui Veneris eã partem, quam Apelles inchoatam reliquisset, absolueret. Oris enim pulchritudo reliqui corporis imitandi spem auferebat Tullio teste. Sic ea quæ Apellus non perfecit, propter eorum quæ fecit præstantiam, neminem esse reor persecuturum.

Caput Primum de Definitione.

Secundum de Diuisione.

Tertium de Causa.

Quartum de Officio.

Quintum de Adfini.

Sextum de Contrario.

Septimum de Circumstantiis.

Reuerendi sicut

REVERENDISSI

MO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, DOMINO
Iohanni à Choïen: Episcopo Premisliensi: amplissimi
Regni Poloniae supremo Secretario: Iohannes Apel-
lus Iurisconsultus: Illustrissimi Principis Ducis
Borussiae &c. Cancellarius S. D.

QVAM ANNOS AB HINC PLUS MINVS
sex beate Praesul, cum familia mea et pau-
culis aliquot equestris ordinis adole-
scentibus scholasticis: propter epidemiam,
quae tum Vuittenberge sequebatur: in
oppidulum, tertium ab urbe lapide diuertissem. Ipsis
adolescentibus, ne nihil ageretur, institutiones Iustini-
ani Caesaris praelegerem. Venit mihi in mentem, ut ip-
sa dialectica eis perstringerem. Nimirum quod uiderem
eos non satis intelligere: quid sit genus, quid species,
quid denique pleraque eius artis: quae iuris civilis studio
scitu sunt ualde necessaria. Quod cum summis attingerem
digitis, neque prorsus infaeliciter hoc institutum
procederet: addens subinde ex ipsis institutionibus &
iure civili exempla. Comonefactus sum domum rediens
ab amicis aliquot, ut repeterem: atque iurisprudentiae
eam artem adcommoedarem. Sub initium reluctatus
sum quantum potui: quod uererem non omnibus for-
tasse placere, in iuris civilis tractatione aliquid inno-
uari: non ignorans quid in alijs professionibus plerisque

A ij

EPISTOLA

accidisset. Victus tamen multorum precibus, abscondi me in angulum, & feci quod potui: Methodicam dictans & explicans, pro mea mediocritate, aliquot priuatis auditoribus, docendi rationē. Quam à Philippo Melanchthone, præceptore meo nunquam penitendo didici. Idem egi exacto ferè biennio, cum profectiōnē pararem in Borussios: nam id aliquot Borussij, qui tum Vuittenbergæ discebant literas, à me flagitabant. Sed quia hæc scholia & dictata mea in multorum manus, præter meam expectationem, peruenerūt: quæ ego pomeria Vuittenbergensia putauī nunquam egreditura. Admonitus sum ab amicis per literas: ut nisi ea ederem, periculum esse, ne ab auaro aliquo Typographo, nondum satis reuisa, non sine dedecore meo ederentur. Hac ratione motus ego, remisi libellum, cuius exemplar mecum adduxeram, non quidem absolutū (id quod iuxta Flacci præceptum, nouem annorum curriculum requirit) sed exemplis ferè ducentis locupletatum, & castigatum quoquo modo, ex Borussijs in Germaniam: ut si sic uideretur amicis, Typographo aliquo diligenti traderetur excudendus. Verum tamen quia nimium fortassè dialecticis rationibus confusus: pleraq; non satis diligēter, præsertim nostri sæculi hominibus, tractata esse planum facio: adeo ut uulgi iudicium, meumq; laborem hūc sinistrè interpretatum iri, ualde timeam. Perinde quasi hac uia uoluerim, nescio quam

quam gloriolam aucupari & inclarescere: neq; defun-
 ctorum manibus, neq; uiuorū existimationi parcere.
 Quæso omnes bonos per omnia sacra: ut putent me
 nullo sinistro instituto, neq; calumniandi amore ad
 hoc negocium ultro profiliisse. Sed ab initio aliud lon-
 gè agentem inductum esse: atq; hodie uelle pro mea
 tenuitate, palàm facere: quantum hæc ars in unaquaq;
 professione possit. Maluisseq; me huic arti inseruire
 potius, quàm pleraq; non satis exactè explicata & di-
 cta dissimulare. Scio etenim habere me illæsam consci-
 entiam: & longè aliud, quàm aliquis fortassis parum
 amicus calumniabitur, quærere: dum à ueteribus satis
 tamen uerecundè dissentio, quòd cuius bono magis
 amica debeat esse ueritas, quàm uel Socrates uel Pla-
 to. Neq; infitias eo, me Bartholi, Baldi et aliorū clarissi-
 morum interpretum atq; præceptorum meorum, qui
 eosdem secuti sunt, opera adiutum esse: ut id quicquid
 tandem est iuris ciuilibus cognitionis: quod non ignoro
 perquàm esse modicū: didicerim. Tantùm abest ut eo-
 rum authoritatem uel eleuare uel labefactare in uotis
 habeam. Hoc ipsum in præsentiarum pollicens & bo-
 na fide promittens: amico & æquissimo animo laturū
 me, si quis nostros quoq; lapsus nobis ob oculos po-
 fuerit. Dummodo candidè id ipsum fiat & citra inuidi-
 am. Neq; enim tantùm mihi uel fido uel tribuo, ut hæc
 omnia pro oraculis haberi uelim: quòd non ignorem,

iuxta Heracliti sententiam, ueritatem in profundum demersam esse: atque Aristotelem scriptum reliquisse: mentem nostram se ad manifestissima naturae non secus habere, ac noctuae oculus ad solis lumen. Et me pariter esse hominem: proindeque humani à me nihil alienum putare. Praesertim

Quando opere in longo fas est obrepere somnum. Nam etsi ad eam metam, ad quam anhelans propero, non peruenio: id saltem, nisi me fallunt omnia, efficio. Ut inueniatur aliquis, qui meo quantulo cumque exemplo inductus: iuris ciuilibus scientiam, id quod M. Cicero quondam in uotis habuit, ad artem tandem reducat. Quanquam enim Iustinianus suis institutionibus id ipsum non infeliciter praestiterit, & certa quaedam atque illa quidem potissima, iuris ciuilibus capita indicauerit & perstrinxerit. Id tamen in tanta rerum uarietate tam breuibus uerbis factum est: ut à quouis sine interprete facile percipi non queat. Ut putem Methodicam hanc dialecticis tractandi rationem, adiuuantibus nimirum exemplis istis, quae pro meo modulo in lucem protuli, ad interpretandas has institutiones & reliquum ius ciuile, non parum profuturam. Neque desunt ad hoc ornatissima celeberrimi uiri Claudij Canciuncule topica: si cui simplicis thematis tractatio non sit satis, quam ego solam satis non esse, scio. Caeterum haec non eo scribuntur, quod putem sine hac docendi ratione, legum prudentiam

dentiam tradi haud posse: cum non ignorem multos celebres uiros clarere hodie, qui sine hac tractatione ad fastigium huius artis siue cognitionis peruenere: quibus ultrò herbam porrigo, sciamque me eis collatum planè humi serpere. Sed quia meo iudicio expeditius eligum principia hac uia percipi queant. Neque enim minus Romam peruenit, qui pedibus iter facit, quam qui equo uehitur: attamen tardius & maiore negotio. Quin etiam gradietem uilis & abiectus scipio promouet: maxime per uiam inuiam & salebrosam semitam: atque cum iter est non unius diei, sed multorum mensium. Eum libellum ornatissime Presul, iuxta nuper in Regijs comitijs Petracouig, à me factam promissionem, tuæ Celsitudini nouo Pontifici dedico. partim ut aliquam animi mei erga eam nouum honorem gratulandi significationem habeat: partim ut libellus ipse uicissim eius patrocinio gaudeat: qui non solum autoritate Pontificatus, sed & iuris diuini & humani atque aliarum bonarum artium scientia praeditus, ipsum à uituperonum linguis uindicare ualeat. Si quid mea illa infirmitate praestari poterit, quod ad R. T. Sublimitatis honorem augendum & amplificandum faciat: dabo operam ut diligenter praestem atque sedulo. Quam in Christo Iesu bene ualere ualde cupio. Data è Regiomonte in Borussia, calendis Aprilis. Anno à nato Christo seruatore,

M. D. XXXIII.

METHODICA DIALECTICES RATIO AD IURIS
prudentiam adcommodata. Prooemium.

Vi dialectica in definitionem, diuisionem & specierum inter se collationē findunt & parciuntur: hi fortassè rudius docent, quàm ij qui in iudicium & inuentionem: apertius tamen. Nos rudiores illos imitati, priores duas partes, nempe definitionem ac diuisionē, eaq; quæ ad utrūq; pertinent, pro nostra uirili, tractabimus: adplicando eam artem ad iuris ciuilis professionē. Nam etsi Claudius Caudiuncula uir iuxtadoctus & diligens, in explicatione topicorum: nimirum in ea parte quæ est specierum collatio inter se: id ipsum non incoelicer tentauerit. Atq; ante eum olim Baldus Perusinus in .l. conuenticulam. C. de epis. & cle. nuper uero Petrus Andreas Gammarnus Bononiensis. Non tamen uideo uno in loco, tantum abest ut aliquo ordine, hanc simplicis thematis tractationē, ab aliquo iuris ciuilis interprete explicatam esse. Nisi quia Bartholus in .l. i. ff. de uulga. & pupilla. substi. & in tractatu testimoniorū, in uno & altero exemplo, hoc molitur est. Et Baldus prædicamenta passim non aliter tamē quàm circumstantias tractat. Proinde methodicam illam siue didacticam explicandi rationem, quæ in simplici themate consistit, ego in sex capita siue partes partior & findo: uidelicet Definitionem, Diuisionem, Causam subaudi efficiens

tem

tem, nempe id quod rem ipsam efficit, in Effectum siue officium, quod à re ipsa fluit et fit, in Adfine, quod aliquam cum re ipsa similitudinem habet, aliquam adfinitatem: neq; tamen res ipsa est. et in Contrarium, id quod cū re quæ controuertitur & explicatur pugnat: hoc est, quod rem uel quo minus oriatur impedit, uel iam ortam rursus tollit. Vt si uerbi gratia TVTELA ueniat explicanda: primum quæras, quid sit. Et definit eam Seruius Sulpitius his uerbis. Tutela inquit est uis ac potestas in capite libero constituta, ad tuendum eū qui per ætatem sua sponte se defendere nequit: iure ciuili data ac permessa. l. i. de tute. Deinde inuestiges quot habeat partes, quot species. Partes enumerabimus capite secundo. Species habet tres: testamentariam, legitimam & datiuam. Tertio loco, quæ sit tutelæ causa, unde fluat. Fluit autem à iure ciuili: sic namq; habet posterior definitionis pars: iure ciuili data ac permessa. Quarto loco quæritur effectus & officium: hoc est, quid efficiat tutela: & exercet uim ac potestatem in caput liberū (id tamen quod cum iure naturæ siue gentium uidetur pugnare) & tuetur eum qui per ætatem se nequit defendere: quæ est prior definitionis pars. Quinto adfine habet tutela curam: magna siquidem est inter tutelam & curam adfinitas, magna similitudo: neq; tamen unum est alterum. Postremò contrarium est quod tutelā uel impedit, quo minus oriatur, uel iam ortā rursus tollit.

Ut si pubertatis fiat mentio: hæc etenim tutelã & quo
 minus oriatur impedit, eamq; olim ortam rursus tollit
 insti. quib. mo. tute. fini. Iam uides uniuersam differen-
 di facultatem consumptam esse: neq; posse aliquid ex-
 cogitari, quod de tutela amplius dici queat: nisi latius
 & additis circumstantijs. Quandoquidem hæc omnia
 generaliter tantum præfati sumus. Nunc libet sin-
 gulas partes, singula capita singulatim &
 latius explicare: atq; circumstantias
 saltem perstringere.

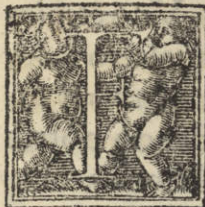
DE DEFINITIONE

Caput primum.

De

6

DEFINITIO VOCIS.

INITIO NOMINIS PRAECEDIT DE
 finitionem rei. Neq; enim probe defini
 eris canem: nisi primum constitueris, an
 de animali siue terrestri siue marino: an
 uero de coelesti sydere loquaris. glo. l.
 quocies de uer. obliga. Quæ est æquiocationis &
 amphibologiæ adeo q; elenchi sophisticæ tractatio. Sic
 (ut addam exemplum quotidianum & uulgare) cum
 explicas publicianam actionem & quæris: an publi
 ciana actio detur aduersus eum qui pro hærede pos
 sedit: ab initio perstringendum erit tibi. Quid hac lo
 quendi formula PRO HAEREDE POSSE
 RE intelligi uelis. Vno etenim modo significat titulū:
 quales sunt p emptore, pro legato, p donato, p dere
 licto, subaudi possidere, et similes. Alio uero modo nō
 etiam, sed pretextum tituli tantū, atq; adeo titulum e
 mentitum: qualem habet prædo, raptor & is qui possi
 det pro possessore, hoc est qui iustam possessionis sue
 causam non habet, iuxta distinctionem glo. rub. de usu
 cap. pro hære. Priore autem casu nō datur publiciana:
 posteriore datur maximè, ad exemplū petitiōis heredi
 tatis. l. pro herede de peti. here. Quam distinctionem di
 ligentissimus interpret iuris ciuiliſ Iason May. si statim
 sub initium fecisset in. §. sed iste insti. de actio. longè mi
 nore negotio eum locum explicuisset: & non tam
 molestus factus fuisset lectori. Ad hunc modum hæc

uox : iterum: duas habet significationes . Vno etenim
 modo significat δ'ε'υτεροϋ, hoc est secundum: altero τ'ω' λ'ι'ρ
 hoc est sapius .i. ueluti de edendo. P'ersuadere τ'ω'ρ μ'ε-
 σω'ρ δ'ε'ι: nam & bonum consilium quis dando potest
 suadere & malum .i. de seruo corrup. Hæc uocula :
 uix: duo atq; ea quidem ex diametro pugnantia signi-
 ficat. Vno namq; modo sumitur pro eo quod est, eti-
 am .i. uix certis de iudi. alio modo pro eo quod est, nul-
 lo modo .i. tutor in prin. .i. si. in prin. ad S. C. Velle. Cō-
 mendare significat laudare. .i. si uero nō remunerandi,
 §. cum quidam mandati. significat quoq; deponere .i.
 commendare de uer. signi. Bifariam utitur Legislator
 uoce, generis, in eodem responso .i. in naue Sauphe. lo-
 cati. Deponere significat adponere to. ti. depositi. ali-
 bi uero transferre .i. si sponsus sponsæ .§. si maritus
 de donationibus inter ui. & ux. Ius uariè sumitur .i.
 pe. & si. de iusti. & iu. Decemuir bifariam usus est uoce,
 ui: cum dixit, uim ui repellere licet. perinde enim est, ac
 si dixerit: uim, hoc est uiolentiam licet pellere uiribus,
 authore Laurentio Valla in suis dialecticis. Quæ tra-
 ctatio cum iuris ciuilibus interpretibus in mentem nō ue-
 niret, ex §. de pecunia autem constituta insti. de actio.
 collegere, stipulationem esse iuris ciuilibus non genci-
 um. Quod etsi non sit improbè dictum: est etenim sti-
 pulatio iure ciuili inuenta: attamē ex eo loco non bene
 colligitur. Quandoquidē non facit Iustinianus inibi
 collatio-

collationem inter ius ciuile & gentium, sed inter ius ciuile & prætorium. Pro inde quemadmodum probè non colligitur, emptio est iuris ciuilis, quia non prætorij: ergo non est iuris gentium. Ita probè non colligitur: stipulatio non est iuris prætorij, quia ciuilis: ergo non est iuris gentium. Vt maxime iuris gentium non sit, id quod debet alia ratione probari, fortassè per l. i. loca. non uero excitato. §. colligi.

Porro cum hæc æquiuationis tractatio continet at plures species: propterea quòd Legislator passim non tam anxie, sed uel ἐν πλάτῃ, uel παρὰ τὰ κτῆ, uel ἀναφορικῶς, uel καταχρηστικῶς & ciuili quodam modo loquatur. Neq; enim semper sperauit futurum, ut suum responsum futuris casibus præiudicium pareret, & pro generali lege reciperetur. Cum & Prætor sæpenumero nõ satis scripserit. Verbis edicti multa desunt inquit Iuriscōn: in .l. i. quod fal. tu. autho. nego. ges. esse dicitur. Libuit singulas species singulatim uel explicare, uel saltem perstringere.

Primum igitur prius quàm rem ipsam definianus, dispitiendum erit quàm latè uox ipse pateat: genericè ne utatur eà Legislator uel quiuis alius pronuncians, an uero specificè. Vbi cum sæpenumero non aduertent animum Cōmentatores, miris modis sudauerunt: in ijs tamen rebus quæ poterant sine magno negotio & haud difficulter explicari. Est autem sciendum cares

renos quarūdam rerum nominibus: quōd plura sint
 negocia, plures res, quā uocabula. l. iiii. de præscrip.
 uer. tum uero per κατά γένος generis uoce utimur pro
 specie. Sic M. Cicero in Topicis diuidit uxorem in
 matrem fa. nempe quæ in manum uiri conuenit, cuius
 meminit Papinianus in .l. ex ea parte .§. mulier de uer.
 obliga. & in eam quæ in manum uiri non conuenit:
 cui cū specificum nomen nō inueniret, adpellauit eam
 generis uoce, uxorem. In hunc modum iustitia diui
 ditur in prudentiam, fortitudinem, temperantiam &
 iustitiam in specie. Prōinde cum Aristoteles dicit ius
 titiam in se uirtutes omnes complecti, de genere lo
 quitur non de specie. Nam specifica iustitia ab alijs
 uirtutibus specie distat: tantum abest ut eas comple
 ctatur. Cognatio diuiditur in agnationem & cognat
 ionem .l. inter agnatos unde legit. Agnatio est in
 ter eas personas quæ idem habent gentilitatis nomen,
 easdem imagines, eandem familiam, eadem sacra arg.
 l. i. de ritu nup. atq; adeo inter eas quæ sunt ex eodem
 masculino parente. Cognatio in specie à matre est. Pri
 orem speciem Cicero libro primo de Oratore adpel
 lat gentem: posteriorem, stirpem. Iam si genericè
 utaris hac uoce uel improprie: patruus & fratris fili
 us erunt cognati: si in specie & proprie, non erunt co
 gnati, sed agnati arg. l. iuriscōsultus .§. inter agnatos
 de gradib. & affini, Domitius Ulpianus in .l. pecu
 niæ uer.

niae uerbum de uer. signi. diuidit actionem in petiti-
 onem & actionem in specie: ut sit petitio in rem, actio
 in personam. Adoptio diuiditur in arrogationem
 & adoptionem .l. i. de adop. Ius ciuile, in praetorium
 & ciuile. Pignus, in hypothecam & pignus .§. item
 seruiana insti. de actio. quod utinam considerassent
 iuris ciuilibus interpretes in .l. i. de pignora. actio. Prae-
 terea in ἀντίχρησις & pignus. Antichresi utitur credi-
 tor, pignore non utitur .l. si pecuniam de pigno. acti.
 l. si is qui bona de pigno. & hypo. Iurisdictio, in me-
 rum imperium, mixtum imperium & iurisdictionem,
 tametsi Barth. in .l. iij. de iurisdic. om. iudi. ipsam iuris-
 dictionem in imperium & iurisdictionem diuidat: dein-
 deq; imperium in merum & mixtum. Pactum diui-
 ditur in transactionem & pactum. Transactio, in
 iusiurandum, sententiam & transactionem .l. i. ubi glo.
 & .l. ij. de iure iu. Arbitrator, in arbitratorem & arbitrum
 l. societatem .§. arbitratorum pro socio. Procurator,
 in defensorem & procuratorem: defensor est rei con-
 uenti, procurator actoris, tametsi defensor etiam ad-
 pelletur, ipsius actoris procurator, qui specificum
 mandatum non habet .l. seruum quoque .§. ait praetor
 de procura. Manumissio, in emancipationem
 & manumissionem: ut prior sit filiorum: postea
 seruorum. Permutatio, in do ut des, do ut fa-
 cias, facio ut des, facio ut facias & in permutatio-
 nem, iuxta sententiam Pauli de Castro in dic. l. ij.

de iure iu. Traditio, in dationem & traditionem .§. sic
 itaq; discretis institu. de actionibus . Nouatio, in de-
 legationem & nouationem: delegatio est cū mutatur
 persona: nouatio, cum uel conditio uel dies uel fide-
 iussor innouatur. Legatum, in fideicommissum & lega-
 tum .§. nostra autem insti. de lega. Iulius Paulus. l. ij. §.
 creditum si cer. pe. diuidit creditum in mutuuum & cre-
 ditum. Mutuum est cum ex meo tuum fit, atq; tantun-
 dem redditur, hoc est idem in sua functione: creditum,
 cum eadem res restituitur. Sic creditur cōmodatario,
 depositario & creditori pignoris insti. quib. mo. re. cō-
 tra. obli. quibus tamen non mutuo datur. glo. l. credi-
 tori .§. in bonis. in uer. credere. de priui. credi. Quo lo-
 co Iulius Paulus proprijsimè loquitur de genere: id
 quod ex. l. i. eo. ti. licebit colligere, cōtra Castrensis sen-
 tentiam. Nā quemadmodū creditum est genus mutui
 & crediti specifici: ita res fungibilis est genus pecunig,
 zinziberis & uini: quātitas, numeri, pōderis & mēsu-
 ræ. id qđ imposuit Castrensi: & nos in tractatiōe præ-
 dicamentorū latius explicabimus. Atq; hoc est, quod
 tertia pars digestorum seu pandectarum generali ru-
 brica notatur **DE REBUS CREDITIS.** pri-
 mus uero in ordine titulus eiusdem partis specificam
 rubricam habet. Si certum, hoc est mutuum petatur
 condictione. Quod ut intelligamus hodie, eruditissi-
 mo uiro Gregorio Haloandro acceptum referimus.

Qui

Qui laceras pandectas beneficio & impensa amplissimi ordinis Reipub. Noremburgensis, patriæ nostræ dulcissimæ, integritati pristinæ restituit. Stuprum diuiditur in adulterium, incestum & stuprum. l. inter liberas .§. i. & l. si adulterium cum incestu de adulte. ut committatur adulterium in nuptam, incestus in consanguineam & stuprum specificum in uirginem siue uiduam honestè uiuentem. Instrumentum, in testes & instrumentum, id est tabulas. l. i. de fide instru. Præses, in proconsulem, legatum Cæsaris & præsidem, subaudi provincie. l. i. de. offi. præsi. Eximere, in eripere & eximere. ut prius sit de manibus auferre per raptum: posterius, alia ratione impedire & morè facere, quò minus in ius uocatus ueniat & se iudicio sistat. l. sed eximendi, ne quis eum qui in ius uo. est ui exi. Dies, in lucem & diem: lux est dies artificialis: dies uero naturalis uiginti quatuor horarum. l. more Romano de ferijs. Fugitiuus diuiditur in erronem & fugitiuum: rursus erro, in fugitiuum & erronem. l. quis sit fugitiuus. §. erronem de ædili. edict. Usucapio, in præscriptionem & usucapionem. Pœnam diuidit Iuriscon: in multam & pœnam. l. aliud .§. i. de uer. signi. Spadonem, in castratum, thlibiam, thlasiam & spadonem. l. Spadonum eo. ti. l. si serua seruo. §. si. de iure doti. Habere, in obtinere & habere. l. habere. Βέλϑ, in τόξεννα & βέλον: ut prius sit telum quod ab arcu mittitur: posterius, quod mittit

tur etiam manu. l. si calu^uitur. Sponsio, in stipulationem
 & sponsionem, quæ per sponsi interrogationem fit. l.
 sponsio. Mulier, in puellam uiripotentem uirginem
 & mulierem non uirginem. l. mulier de uer. signi. Rele
 gatus, in deportatum & relegatum. l. relegatorum de
 interdic. & relega. Iusiurādum diuidit Abb. Panor. in.
 c. fi. de iureiu. in iudiciale & extraiudiciale: quod dicit
 uendicare nomen sui generis. Barth. in. l. & ex diuerso
 de reuendi, diuidit fructus in ciuiles & naturales: rur
 sum naturales, in industriales & naturales. Iniuria di
 uiditur in furtum, rapinam, damnum, adulteriū, homi
 cidium & quicquid tandem non iure fit, atq; in iniuriā
 hoc est contumeliam. l. i. in prin. de iureiu. Sic etenim
 præualuit hodie, ut hæc species priuati delicti, iniuria
 potius quàm cōtumelia adpelletur. Ius in re diuiditur
 in dominum, quasi dominum & in ius in re specificū:
 id uidelicet quod habet creditor pignoris uel hypothe
 cæ, is cui uel cuius prædio debetur seruitus, is qui tan
 tum habet retentionem non etiam actionem. Huc acce
 dunt quæ scriptum reliquit & Barth. & Iason in rub.
 ff. solu. matri. super glo. fi.

- 2 E regione quoq; ex nonnullis speciebus per abusi
 onem facta sunt genera. Glandem adpellat legislator
 omnem fructum qui in arbore nascitur: exemplo Gre
 ci sermonis ^{ἐκπόδου} .l. qui uenenum. Tigni adpellatio
 one in XII, tabulis omne genus materiæ ex qua ædi
 ficia

101

DE DEFINITIONE:

ficia constant significatur .l. tigni. de uer. signifi. quin
 etiam ea quæ in uineis necessaria sunt, utputa pertice,
 pedamenta .l. i. §. i. de tigno iniuncto. Fabros tignari
 os, omnes qui ædificarent .l. ferri. Telum: lapides, li
 gna, fustes, gladios & alia innumera quæ iacimus .l. si
 caluitur de uerbo. significa. Ruptum intelligitur frae Hor. rex.
 ctum, ustum, scissum, collisum, effusum & quoquo
 modo peremptum ac deterius factum §. capite tertio
 institu. ad .l. aquil. Verbo reficiendi: tegere, substrue
 re, sarcire, ædificare: item aduehere, asportare ea que
 ad eandem rem opus essent, continentur .l. i. §. deinde
 de riuis. Sepulchri adpellatione omnis sepulture locus
 continetur: preterea statua, monumentum & ossuaria.
 .l. i. ij. & .iij. §. sepulchri de sepul. uiola. Vincula ad
 pellant Iuriscon: custodiam, compedes, latumias atq;
 omnem deniq; corporis coërtionem .l. succuritur qui
 bus ex cau. maio. Preterea eiusmodi alligationem, ut
 sine dedecore aliquis in publico adparere nõ possit .l.
 in eadem causa eo. titu. Exercitor est qui tam nauim
 quàm cauponam aut stabulum exercet. Instrumenta
 adpellat Iurisconsul: in .l. i. de fide instrumen. & in .l.
 notionem §. instrumentorum de uer. significa. & eam
 probationem quæ sit instrumentis & eam quæ sit te
 stibus. Tabulas adpellat omnem materiæ figuram: si
 ue tabulæ sint lignæ, siue chartæ, siue membranæ,
 siue corium alicuius animalis, siue cuiuscumq; alterius

materiae in quam scribatur .l.i. de bono poss. secun. tabu. Ad hunc modum piscinam adpellamus aquam, non tantum quae habeat pisces : sed eam pariter in qua animi gratia uel natamus uel lauamus. Insula olim non erat nisi maris : quod sit in salo posita. mutata. a. litera in. u. hodie appellatur insula cuiusuis etiam fluminis. Equitem appellamus eum qui uel asino uel mulo uel camelo insidet: nedum equo. Aes distincta est species ab auro, argento, ferro atque reliquis metallis. l. in uenditionibus de contrahen. empti. plerumque tamen pro auro accipimus. l. etiam aureos de uer. signifi. saepe numero pro argento, hoc est argentea moneta: perinde quasi sit genus cum reliquis speciebus collata. Non quia uocis penuria hoc exigat: est etenim genus metallum. sed quia usu sic est receptum : ideo fortasse quod olim omnis pecunia fuerit aerea.

- 3 Deinde cum duae uoces idem significant, non quia genus & species, sed alia quapiam fortasse mathematica ratione: utra plus complectatur. Roma & urbs per antonomasian idem significare uidentur: prior tamen latius patet, posterior arctioribus finibus clauditur. Cum urbis appellatio muris, Romae uero continetur aedificijs finiatur atque complectatur suburbium. l. i. & .l. Alphenus de uer. signifi. Hoc modo custodia idem significare uidetur quod uincula: prior tamen uox non nisi publicam complectitur: posterior, & publicam &

cam & priuatam. l. uinculorum eo. ti. Plebs & populus idem alicui significare uideri possunt: plebs tamen non complectitur nisi cerdones & reliquam ciuitatis fecem: populus, etiam patritios. §. plebs autem insti. de iure natu. gen. & ci. Ad hunc modum plus est agere quàm contrahere. l. Labeo libro primo. Plus est restituere quàm exhibere. l. plus est in restitutione. Plus est in munere quàm in dono. l. munus. Penes te amplius est quàm apud te. l. penes te. prius etenim significat possessionem: posterius solam detentionem. Alienatū plus est quàm uenditum. l. alienatum. Plus est capere quàm accipere: qui capit non restituit. l. aliud est capere. Plus est rationes reddere quàm edere: tutor reddit: argentarius plerumq; tantum edit. l. boues. §. si. de uer: signi. Persuadere plus est quàm compelli atq; cogi parere. l. i. de ser: corrup. Plus est parare quàm emere. l. si quid earum. §. i. de lega: iij.

Tum an propriè loquatur legislator, an improprie & ciuili quodam modo, atq; ut Iurisconsulti uerbo utrar *καταχρηστικῶς*. Id quod in citata. l. i. de pigno: actio: ab interpretibus non fuit animaduersum. dum Ulpianus ibi (si igitur contractum sit pignus) utitur uerbo pignoris pro hypotheca, atq; adeo improprie & abusiue. pignus siquidem adpellamus quod traditur: hypothecam, quæ tantum constituitur. nulla ratione habita an hæc res mobilis sit an uero immobilis.

arg. l. sciendum .§. creditor qui satisfacda .cogan. Nam quod Iurisconsultus in .l. plebs de uer. significat. pignus proprie rei mobilis ait esse : non uult dicere proprie, sed potius propriissime ac nimis anxie. Improprie & ὑποτάττω loquitur Prætor .l. ij. §. si. quibus ex cau. in poss. ea. Idem ei accidit in .l. ait Prætor de senten. & re iudi. dum iurisdictionem adpellat id quod est notio. Creditores proprie sunt qui dederunt pecuniam mutuo : improprie, quibus quoquo modo debetur .l. creditorum cum .l. sequen. de uer. significat. Vox : suum : in .l. quintus .§. argento de auro & arg. lega. denotat dominium : atque id quidem proprie. In .l. nihil dolo de regu. iu. improprie denotat obligationem. Possessio improprie est proprietas .l. interdum eodem titu. Proprie loquimur de nouatione cum persona, conditio, dies aut fideiussor mutatur : improprie cum plerisque alia litis contestatione nouantur. Impuberem adpellat Iuriscō : minorem XXV. annis : puberem, maiorem .l. impuberibus de acqui. hære. utrumque pariter improprie. In .l. traditionibus. C. de pactis utitur Legislator uoce traditionis improprie, nempe pro datione. Vicissim in .l. si ut certo .§. nunc uidentū, commodati, utitur uerbo dare pro tradere. fa. lex si stipulatus de usuris. Impp. in .l. cogi. C. de peti. hære. bifariam utuntur hac uoce tituli. Primum etenim pro uero titulo, quales sunt pro emptore, pro donato, pro legato, pro derelicto & si miles

miles. Deinde uero pro quadam modificatione, iuxta Azonis interpretationem: qualem etiam habet prædo & raptor. l. pro herede in fi. de peti. here. In. l. qualē §. unde uidendum de arbi. Iuriscō: bifariam utitur hac uoce sententia. Iulius Paulus in. l. rectē de uer. signifi. partē adpellat speciem: negat enim usumfructū domini partem esse, cum tamen sit ipsissima eius pars. l. iij. de usufruc. l. qui usumfructū de uer. obliga. uoluit autem dicere, non esse domini speciem: quæ est interpretatio Placentini in dic. l. rectē, cui nemo non subscribit. Pari negligentia architectus institutionum in. §. plebs de iu. natu. gen. & ci. genus adpellat totū, & speciē partem. id quod primus deprehendit Andreas Alciatus. Idē accidit passim Ciceroni, præsertim uero libro. i. de Oratore. Quasi dominiū propriē adpellatur cū res alicui tradita est à nō domino, iusto tñ mediante titulo: impropriē quasi dominiū adpellatur utile. Ususfructus rerū fungibiliū, propriē nō est, sed quasi ususfructus. ff. de usu fr. e. i. re. quæ usu consu. Iuriscōsultus tamē in. l. sed & si possessori de iure iu. appellat usumfructū etiā quasi usumfructū, nempe rerū fungibiliū. Quasi possessio propriē est rei incorporalis. l. iij. §. si uiam de usucap. Impropriē, etiam rei corporalis, quam solum detinemus, secundum Paulum de Castro in. l. i. C. de aliena. iudi. mutan. cau. fac. Angelus Aretinus in. §. appellantur institu. de excep. peremptoriam exceptonem uocat

quamuis dilatoriam, quod perimat instantiam: & cōtrā dilatoriam, quamuis peremptoriam, quod differat: & utrumq; parū propriē. Porro hic lapsus legislatori sæpenumero accidit in ijs uocibus, quę propter latinę linguę paupertatem, ut Ciceronis utar uerbo, & genus & speciem significant: quarum plura exempla iam antea proposui. id quod ex citata. l. i. de pigno ra. actio: licebit colligere.

5 Præterea an legislator loquatur figuratē. Ironicē loquitur in .l. antepe. C. de lega. Idem agit in .l. i. §. besti as uersiculo deniq; .ibi. nisi in harena passi sunt se honorari, de postulan: In .l. sicut autē in prin: si serui: uendi: In .l. Offidius uersi, pone inquit Imperator de lega: iij. Iuriscon: in .l. tres fratres de pactis & in .l. Lutus & Titia, famil: eriscun: fratris appellatione complectitur sororem. In plerisq; locis masculinum concipit foemininū .l. i. ubi Dynus & Barth: de uer: signifi: Figuratē adpellat latam culpam latiore. l. quod Nerua, depositi: id quod admonuit Zasius. Figuratē utimur composito pro simplici .l. uerbum reddendi de uer: signi. & contrā, simplici pro cōposito. glo. si: rub: soluto matri: ubi Barth: & Iason. Tempore, pro tempore .l. uerbum erit. Numero plurali, pro singulari .l. non est sine liberis: & contrā, singulari, pro plurali .l. in usu iuris de uerbo signi.

6 Demum, quo uerborum ordine utatur, sic aliud est bono

bonorum possessor, cui ad exemplum hæredis bona defuncti iure prætorio decernuntur: aliud possessor bonorum, qui rem aliquam possidet. arg. l. i. C. quorū bono.

➤ Insuper an substantiuè utatur uoce, an adiectiuè. l. qui concubinam. §. qui quatuor de lega. iij.

§ Postremò ut prius quàm rem explicemus, diuidamus uocem. Ut cum exceptio transactionis cōtrouertitur, an sit litis finitæ, an uero ad merita tantum causæ opponatur. Nam ea quæ sit acceptilatione litem perimit, propterea quòd neutra amplius obligatio extet: ea uero quæ sit pacto nudo, quia ciuilem obligationē quæ superest tollit, ad merita tantū causæ hoc est post acceptum iudicium et lite contestata opponitur. arg. l. sub prætextu, que est in ordine prior, C. de transacti. l. ij. ff. eo. ti. Præsertim cum ante litem cōtestatam nemo dicatur agere. l. amplius non petitum rem ratam habe. Quod discrimen ego pariter faciendum esse puto inter exceptionem iurisiurādi iudicialis, & excep: iurisiu: uoluntarij seu conuentionalis: ut prior sit litis finitæ, ad exemplum exceptionum solutionis & acceptilationis: propterea quòd utraq; obligatio, nimirum propter iudicis autoritatē, sit sublata: posterior uero non item, ad exemplum pacti de non petendo: quòd altera obligatio, nempe ciuilis, adhuc superfit.

Hactenus perstrinximus æquiocationem, hoc

est uocis ipsius finitionem, quæq; ad eandem pertinet.
 Cuius certè neglectus peperit nobis multos in iure ci-
 uili commentarios. Restat ut definiamus res ipsas.

DEFINITIO REI.

Ad ipsius rei definitionem explicandã requiritur
 cum prædicabiliũ, hoc est, communium uocum: tũ
 prædicamentorum siue categoriarum cognitio.

QUINQUE VOCES.

Quinq; uoces sunt Genus, Species, Differentia,
 Proprium & Accidens.

1 Genus est uox quæ prædicatur de pluribus differẽ
 tibus specie. ut animal, arbor, flos, frutex, frumentum,
 legumen, gemma, metallum, uirtus, nauis, res fungibi-
 lis, tutela, modus acquirendi dominium, dominium,
 contractus, delictum, obligatio, actio, possessio.

Genus est duplex: generalissimum, principalissi-
 mum seu summum. ut substantia, quantitas, qualitas
 & relatio: & subalternum, cuius exempla iam sunt ple-
 raq; recitata.

2 Species quam Cicero mauult adpellare formam,
 est uox quæ prædicatur de pluribus differentibus nu-
 mero. ut homo, quercus, narcissus, asparagus, siligo, fa-
 ba, smaragdus, aurũ, tẽpantia, nauis oneraria, zinziber,
 tutela testamentaria, aditio hæreditatis, dominiũ dire-
 ctum, emptio, furtum, obligatio ciuilis, actio persona-
 lis, possessio naturalis.

De genere & specie hic loquor propriè atq; non aliter quàm dialectici: & .l. sanctio legum de pœnis .l. i. & ij. de adop. .l. cōventionum de pactis. .l. ij. de iureiu. .l. i. in prin. de condic. sine cau. .l. i. commodati. .l. quesitū § .pe. ubi Barth. de fun. instruc. .l. ij. § .adpellata si cer. pe. .l. inter donum de uer. signi. .l. species. de accepti. .l. i. § .i. de interdic. institu. de iniu. in prin. Textus uero et iuris ciuilibus interpretes speciem passim adpellant genus: & indiuiduum, speciem. ut hominem, equum, bouem, genera: Titium, Bucephalum & hunc bouem, species. Sic loquitur dic. .l. ij. in prin. & § .i. l. nō uidetur in iudicem de iudi. .l. finalis de condic. ob cau. .l. ostentum de uerborum significatio. .l. cum certum de auro & argento legato .l. qui uxori. .l. species eodē titu. & prin. insti. de dona. & Iuriscōsulti passim in tractatione legatorum.

3 Differentia est que facit distare & differre unā speciem ab alia. ut rationale: hac etenim differentia distat homo à boue & reliq; animātibus. Ego differentiarū tres species faciam capite secundo de diuisione.

4 Inter proprium & differentiam faciunt dialectici hoc discrimen: ut differentia sit pars rei, ut mentem habere: proprium uero, rei effectus & officium, ut numerare, ridere.

5 Accidens nihil est aliud q̄ circumstantia. Iuriscō. in. l. aut facta de pœnis enumerat septem. causam

personam, locum, tempus, quantitatem, qualitatem & euentum

His quinque uocibus addi solet indiuiduum: non quia sit communis uox. prædicatur etenim de una re tantum, sed quia in definitione speciei eius fit mentio. ut Sempronius, Bucephalus, hic bos, hæc quercus, hoc uinum, tutela testamentaria Seij, dominium directum Caij, obligatio naturalis Pamphili

PRÆDICAMENTA.

Prædicamentorum siue categoriarum sunt quatuor. Substantia, Quantitas, Qualitas & Relatio: nam quod alij constituerunt decem, affectato magis quam uero numero factum est auctore Boethio Seuerino. Substantia est res quæ per se substat & subsistit: & in qua hærent quantitas, qualitas & relatio: neque tamen uti prædicamenta, sed uti accidentia & circumstantiæ, ut homo, uinum, aurum. Est enim homo longus, breuis: obesus, gracilis: sunt homines multi, pauci. Est homo grammaticus, medicus: meticulosus, confidens: albus, niger. Est homo tutor, pupillus: pater, filius: dominus, seruus: miles, paganus: emancipatus, in potestate: suus, non suus: ingenuus, libertinus: decurio, centurio: doctus, indoctus. Præterea est uinum magnum, paruum: multum, modicum: graue, leue. Est uinum nouum, uetus: fugiens, non fugiens. Est uinum Rhenense,

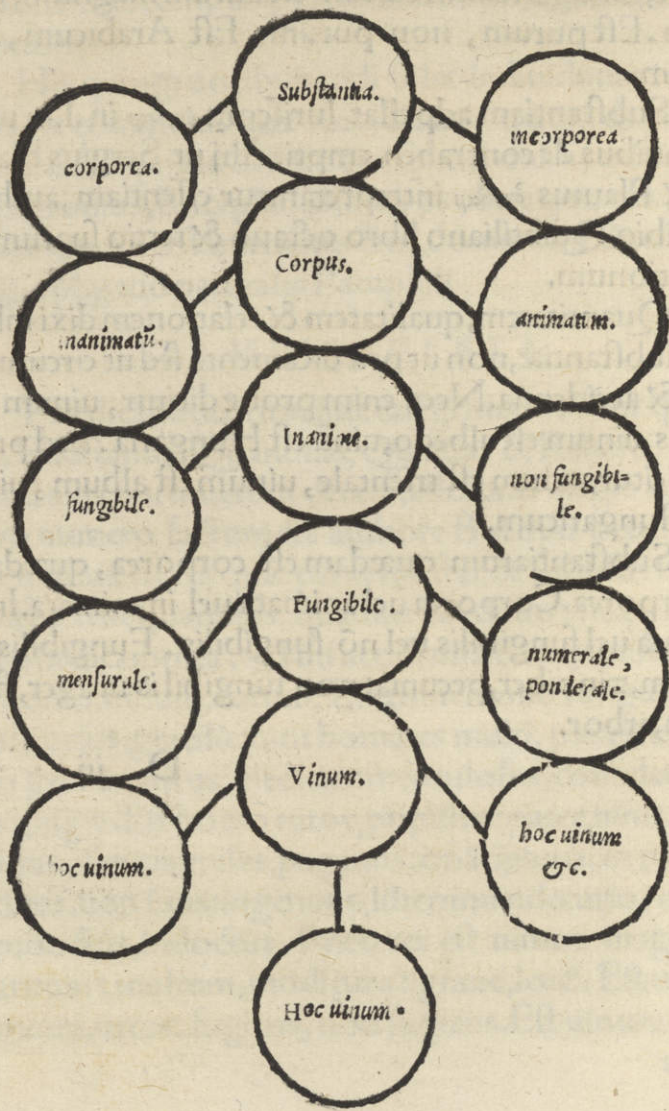
nense, Hungaricum. Rursum est aurum magnum, paruum. Est purum, non purum. Est Arabicum, Indicum.

Substantiam adpellat Iurifcon: *ὀνομαζον* in .I. in uenditionibus de contrahen. empti. Alij ut Sergius Flauus & Plautus *ὀνομαζον* interpretantur essentiam, authore Fabio Quintiliano libro octauo & tertio suarum institutionum.

Quantitatem, qualitatem & relationem dixi inherere substantiæ, non ut prædicamenta sed ut circumstantias & accidentia. Neq; enim probe dicitur, uinum est triens, uinum est albedo, uinũ est Hungaria. Sed probe dicitur, uinum est trientale, uinum est album, uinũ est Hungaricum.

Substantiarum quædam est corporea, quædam incorporea. Corporea uel animata uel inanimata. Inanimata uel fungibilis uel nõ fungibilis. Fungibilis ut uinum, zinziber, pecunia: non fungibilis ut ager, flumen, arbor.

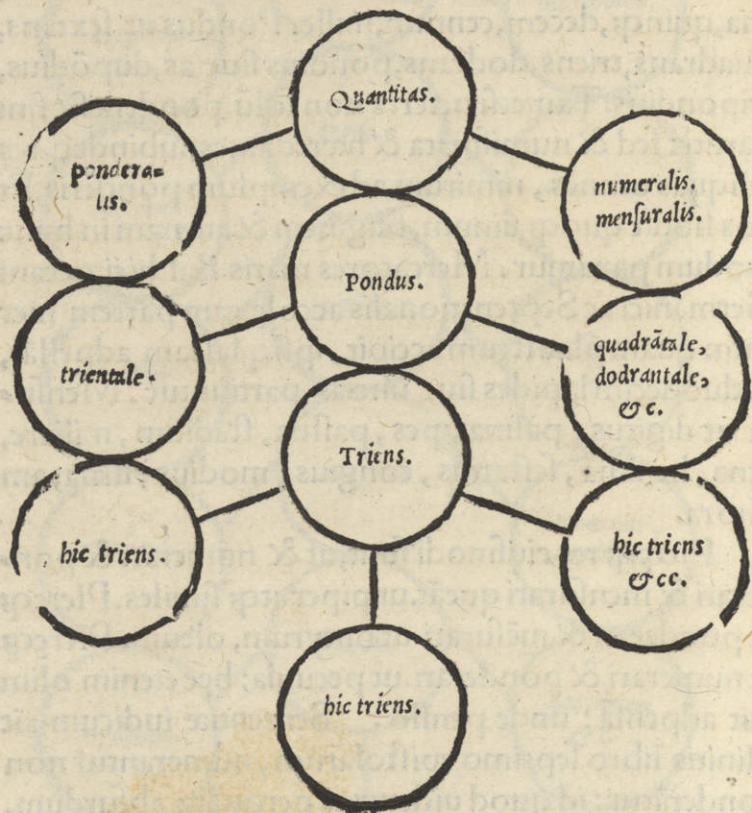
D iij

Quantitatem hactenus nemo non diuisit in continuam & discretam. Ego nostris legibus inferuiens diuido eam in Numerum, Pondus, & Mensuram. Quæ diuisio à priore non longè abludit. Numerus ut duo, tria, quinque, decem, centum, mille. Pondus ut sextans, quadrans, triens, dodrans, pondus siue as, dupondius, tripondius. Tamen si ueteres non solùm pondera sic sint partiti: sed & numismata & hæreditates, subindeque res reliquas omnes, nimirum ad exemplum ponderis. Et nos hodie quoque uinum, filiginem & auenam in hunc modum partimur. Mercatores maris Balthici, oceani Germanici ac Septentrionalis accole, eam partem mercium quam plaustrum accipit, ipsi quoque lastam adpellant, in duodecim lapides siue uncias partiuntur. Mensura ut digitus, palma, pes, passus, stadium, miliare, ulna, hemina, scstarius, congius, modius, urna, amphora.

Pleraque res eiusmodi sunt, ut & numerari & ponderari & mensurari queant. ut piper atque similes. Pleraque ut ponderari & mensurari. ut butyrum, oleum. Pleraque ut numerari & ponderari. ut pecunia: hæc etenim olim fuit adpena: unde pensio. Sententiæ iudicum ait Plinius libro septimo epistolarum, numerantur non ponderantur: id quod uidetur ei perquam absurdum. Simili ratione motus Iuriscôn: in. l. ij. de uerbo. signi. horas diei ponderat non numerat: atque uult priores

quinque posterioribus septem praeualuere. propterea quod ad quoduis negocium cōficiendum, à prandio simus ineptiores.

Qualitas

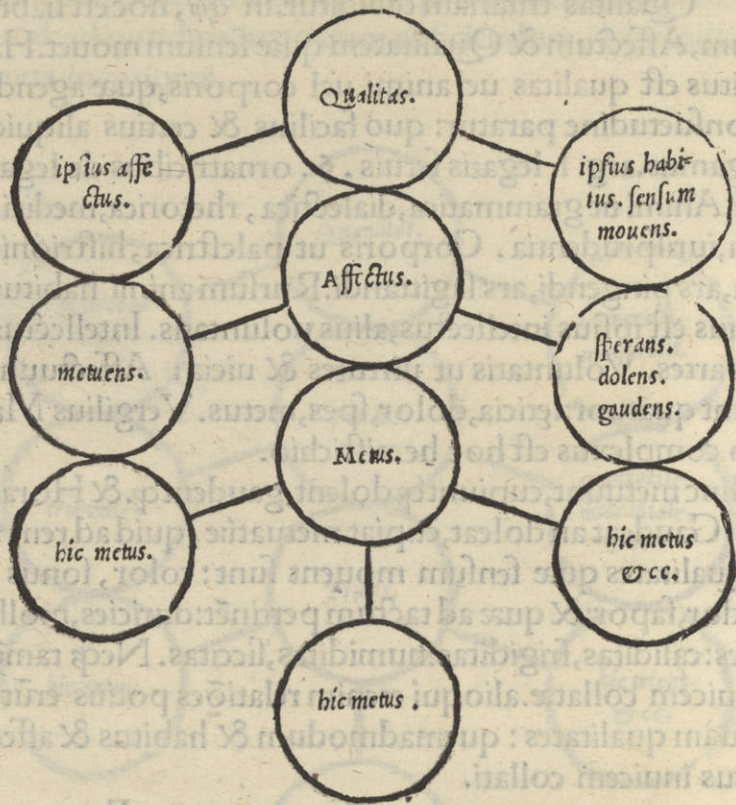
Qualitas trifariam diuiditur. In $\xi\epsilon\mu$, hoc est habitum, Affectum & Qualitatem quæ sensum mouet. Habitus est qualitas uel animi uel corporis, quæ agendi consuetudine paratur: quò facilius & certius aliquid agamus. arg. l. legatis seruis. §. ornatricibus de lega. iij. Animi ut grammatica, dialectica, rhetorica, medicina, iurisprudencia. Corporis ut palestrica, histrionica, ars pingendi, ars sagittandi. Rursum animi habitus alius est ipsius intellectus, alius uoluntatis. Intellectus ut artes. Voluntatis ut uirtutes & uicia. Affectuum sunt quatuor: leticia, dolor, spes, metus. Vergilius Maro complexus est hoc hemistichio.

Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq; & Hora.

Gaudeat an doleat, cupiat metuatue, quid ad rem?

Qualitates quæ sensum mouent sunt: color, sonus, odor, sapor: & quæ ad tactum pertinēt: duricies, mollicies: caliditas, frigiditas: humiditas, siccitas. Neq; tamē inuicem collatæ. alioqui etenim relatiōes potius erūt, quàm qualitates: quemadmodum & habitus & affectus inuicem collati.

E

Relatiuum est quod ad aliud refertur: qua ratione à Græcis $\omega\rho\delta\epsilon\ \tau\iota$, hoc est ad aliquid adpellatur. ut libertas: refertur etenim ad seruitutem: ingenuitas ad libertinitatem. Et in summa, quidquid in uniuersa rerum natura non est uel substantia uel quãtitas uel qualitas, in hunc

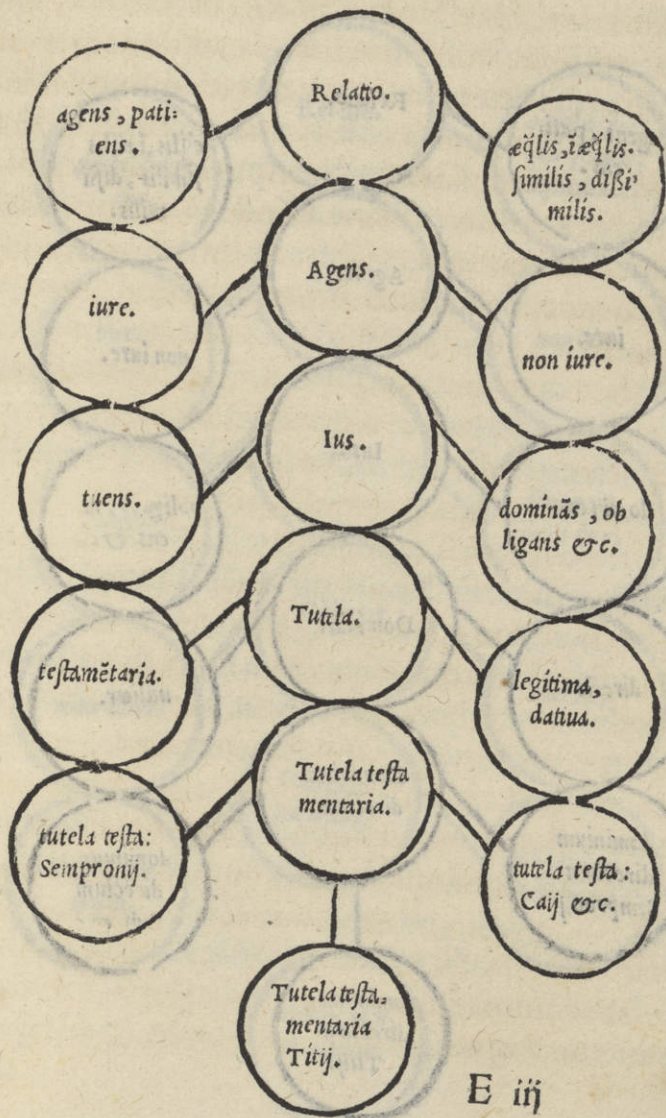
in hunc ordinem cogitur. Imo quantitates pariter & qualitates si quando conferantur inuicem.

Relatiua sunt triplicia: diuiduntur namque iuxta numerum priorum trium prædicamentorum, substantiæ, quantitatis & qualitatis. Primum iuxta actionem & passionem. ut ius, tutela, occupatio, inuentio, traditio: usucapio, aditio hæredita is: dominium, actio realis. Emptio, locatio, mutuum, stipulatio: furtum, contumelia: obligatio, actio personalis: officium iudicis, exceptio: magistratus, ciuitas. Habent siquidem hæc omnia quibus cum conferatur: tutela, pupillaritatem: dominium, mancipationem: obligatio, suam passionem, cuius nomine caremus: quemadmodum & plerisque alijs in relationum collatione. Atque huc confer omnia ea quæ per nomina uerbalia in ius exprimuntur. ut acceptilatio, nouatio, fideiussio, functio, communicatio, editio: quæque cum singulis conferuntur passiones. Item uim, errorem, dolum, culpam, casum. Præterea quidquid in definiendo ius genus habet. ut iter, uia, actus, aquæductus, stillicidium, prospectus, usus, usufructus, habitatio: atque omnes peræque seruitutes. Deinde iuxta æqualitatem & inæqualitatem. ut quinque collata cum quinque: quatuor collata cum sex. Dodsdrans, quadrans: bes, triens: semis collatus cum altero semisse: quincux, septuox. Vna collata cum modio uel amphora. Hereditas: dos: supellex: penus. Postremo iuxta

similitudinem & dissimilitudinem . ut scientia , igno-
rantia : iustitia , iniustitia . Lætitia , dolor : spes , me-
tus . Dulce , amarum : calidum , frigidum : molle , durū .
Atq; ea quidem omnia collata : alioqui etenim pleraq;
uti diximus uel quantitates erunt uel qualitates . Nam
& Aristotelem non dissimulare suas categorias esse
permistas & confusas , author est Iohannes Ludoui-
cus Viues in libello de corrupta dialectica .

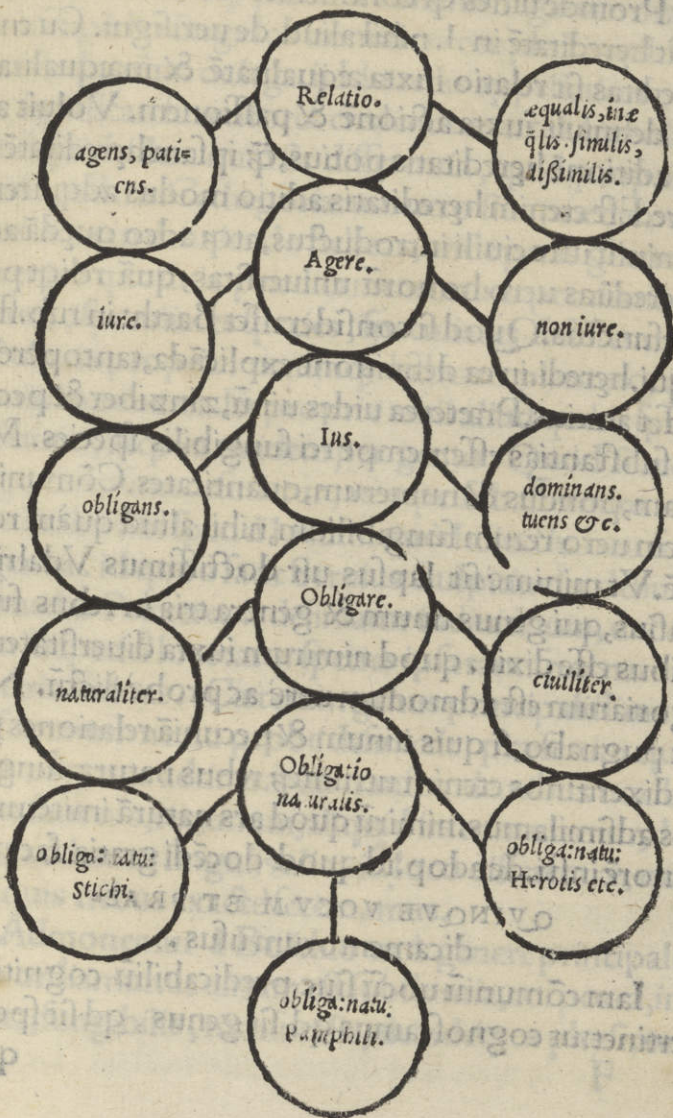
Relatio

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

CAPVT I.

Proinde uides quod considerate Caius Iurifcon: defini-
 erit hereditate in .l. nihil aliud de uer. signi. Cum enim
 hereditas sit relatio iuxta æqualitatem & inæqualitatem:
 ipse definiuit iuxta actionem & passionem. Voluit au-
 tem aditionem hereditatis potius, quam ipsam hereditatem de-
 finire. Est etenim hereditatis aditio modus acquirendi
 dominiū iure ciuili introductus, atque adeo quedam acti-
 o: hereditas uero honorū uniuersitas, quā reliquit post
 se defunctus. Quod si considerasset Barth: in rub. ff. de
 adqui. heredi. in ea definitione explicanda, tanto opere non
 fuisset anxius. Præterea uides uinum, zinziber & pecuni-
 am substantias esse: nempe rei fungibilis species. Men-
 suram, pondus & numerum, quantitates. Cōmunicati-
 onem uero rerum fungibilium, nihil aliud quam relati-
 onem. Ut minimè sit lapsus uir doctissimus Vdalricus
 Zasius, qui genus unum & genera tria in rebus fungi-
 bilibus esse dixit. quod nimirum iuxta diuersitatem ca-
 tegoriarum est admodum uerè ac probe dictum. Neque
 hic pugnabo, si quis uinum & pecuniã relationes poti-
 us dixerit: nos etenim utrumque rebus natura fungibili-
 bus adsimilamus: nimirum quod ars naturam imitetur. §.
 minorē insti. de adop. id quod docēdi gratia facimus.

QVINGVE VOCVM ET PRAE-
 dicamentorum usus.

Iam cōmuniū uocū siue predicabiliū cognitio eō
 pertinet: ut cognoscamus quod sit genus, quod sit species:
 quā

quàm latè utrumq; pateat. Hominis legatum orationis compēdio singulos homines complectitur. I. Mœuius .§. duorum de lega. ij. Hæredis appellatione, omnes significari successores credendum est .I. hæredis de uer. signi. Itidem quid sit differentia, quid proprium, quid accidens. Cathegoriarum uero siue prædicamentorum: ut in definiendo habeas, unde petas genus. Habet enim quoduis prædicamentorum peculiaria sua genera, speculiares species, speculiares differentias & peculiaria propria: utcumq; habeant plerumq; accidentia communia. Et propriè nihil aliud quàm species definitur, atq; ea quidem per genus. Quòd si accidit ut genus ipsum definiatur, nempe subalternum: tum uendicabit sibi speciē locum: quòd aliud habeat supra se genus. id quod facit Seruius Sulpitius in definienda tutela. Præterea si definiatur indiuiduum, ut & ipsum sit speciē loco: atq; species ipsa tantisper naturam generis induat. Cæterum genus principalissimum siue summum nemo probè definiat: præsertim quantum ad genus adtinet. Nisi transcendentibus uocibus, quæ sunt ens, res, unum, aliquid interim utamur, deindeq; addamus singulis aliquid loco differentia, quo à reliquis tribus exactè secernamus.

Admonemur à Boëthio ut à genere principalissimo ordiamur. ut uinum est substantia, corporea, inanimata, fungibilis, mensuralis, deindeq; ex physicorum

scholis addamus differentiam. Triens est quantitas ponderalis, continens tertiam assis partem. Metus est qualitas ipsius affectus, metuens &c. Tutela est relatio agens, iure, tuens &c. Seruius Sulpitius tametsi genus tam altè exorsus non sit: attamen differentiam expressit plenius, addens nimirum causam efficientem & personæ ipsius circumstantiam.

DEFINITIONIS PARTES.

Definitio duabus partibus constat, primum genere: deinde differentia, quæ rem ipsam quam definimus ab alijs speciebus distare faciat, ut eam exactè cognoscamus. Barth. in. l. i. de testa. Porro quia magna est differentiarum penuria, Aristotele teste (qua etiam ratione, ut indicat Rodolphus Agricola, fit: ut negacionibus loco differentiarum sæpenumero utamur: & dicamus, irrationale, inanimatum, non fungibile, non iure &c. tametsi negacione nihil prorsus cõstituatur) addit Porphyrius proprium & accidens. Ego Melanthonem imitatus, addo primum causam efficientem: deinde officium: postremò rei partes. Pròinde quinque erunt definitionum genera. Definitio essentialis, quæ est differentia seu proprii: cuius loco nos ea utemur, quæ est ex materia & forma: à causa: ab officio siue effectu: à partibus: & ab accidentibus.

Plerumq; fit ut in definiendo genus obmittatur: perinde quasi alioqui satis cognitum. ut procurator est qui aliena negòcia mandato domini administrat. Lex est

DE DEFINITIONE

quod populus Romanus &c. subauditur enim iuris pars. Res iudicata est quæ finem controuersiarum pronuntiatione iudicis accepit. l. i. de re iudi. Frumentum est quod arista in se cōtinet. l. frugem de uer. signi. Proximus est quem nemo antecedit: supremus, quem nemo sequitur. l. proximus eo. ti.

PRIMUM DEFINIENDI GENVS.

Definitio essentialis est, quæ explicat rei differentiã. ut homo est animal rationale. Vel quæ explicat proprium. ut homo est animal risibile: aut quod nouit numerare. Nam quemadmodum nullũ animal præter hominem utitur ratione: ita pariter nullũ præter hominẽ ridet aut numerat. Nisi enim gallina sit numerandi imperita, nunquã ad eundẽ locum tot poneret oua, quæ ei subinde auferuntur. Et nõ errabit fortasse qui idẽ malit esse propriũ quod est officium. Admonet nos Philip pus eã definitionem quæ ex materia & forma cōflatur, nõ longè ab essentiali abluere. ut si dicas homo est animal quod habet mentem siue rationem: perinde quasi animal materiam, mentem habere formam significet. Atq; hoc est quod Iuriscōn: ait in. l. Iulianus. §. si quis rem ad exhi. mutata forma propè interim substantiã rei. hoc est ut ego interpretor, differentiã essentialẽ. Forma siquidem est quæ dat esse rei dic. §. si quis rem: & l. si conuenerit. §. si quis sic de pigno. actione. l. Seia. §. itẽ quero de auro & argẽ. lega. Iulius Paulus in. l.

Labeo & Sabinus de uer. signi, dicit abesse rem, cum abest forma. ut cum uestimentum est scissum, scyphus collisus. In plerisque rebus etenim præstat forma materiæ. Materiam superabat opus, inquit Ouidius libro secundo transformationum. Plerumque plus est in manus precio, quam in re, inquit Caius Iuriscō: in .l. mulieris de uer. signifi. Proinde eas definitiones quæ materiam & formam continent, in præsentiarum docendi gratia, Essenciales adpellabimus. Seruius Sulpitius de finit dolum his uerbis. Dolus est machinatio fraudulosa, cum aliud agitur, & aliud simulatur. l. i. de dolo malo. Quam definitionem M. Cicero libro tertio Officiorum Gallo Aquilio adscribit. Antistius Labeo de finit alijs uerbis: uidelicet, omnem calliditatem, fallaciam, machinationem, ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita dic. l. i. atque huic posteriori Domitius Ulpianus subscribit. Pactio est duorum pluriumque in idem placitum & cōsensus. l. i. de pactis. Transactio est de re dubia & lite nondum finita, non gratuita pactio. l. i. de transacti. Sanctum est quod ab iniuria hominum defensum atque munitum est. l. sanctum de re. diui. Thesaurus est quædam uetus depositio pecuniæ, cuius non extat memoria: ut iam dominum non habeat. l. nunquam nuda de adqui. re. domi. Stipulatio est uerborum conceptio, quibus is qui interrogatur daturum facturumue se id, quod interrogatus est, re
spon-

spōdet. l. quinta. §. stipulatio de uer. obliga. Satis acceptio est stipulatio, quæ ita obligat promissorem, ut ad promissores quoq; ab eo accipiantur dic. l. quinta. §. satisfactio. Usucapio est adiectio dominij, per continuationem possessionis, temporis lege definiti. l. iij. de usucap. Testamentum est uoluntatis nostræ iusta sententia, de eo quod quis post mortem suam fieri uelit. l. i. de testamen. Legatum est quædam donatio testamento relicta. l. legatum de lega. ij. Alibi definit plenius. Legatum est delibatio hæreditatis, quam testator ex eo quod uniuersum hæredis foret, alicui quid collatum uelit. l. legatum de lega. i. Sepulchrum est ubi corpus ossaue hominis condita sunt. Monumentum, quod memorie seruandę gratia existit. l. ij. de religio. & sumpti. fune. & l. monumentum. Furtum est contrectatio fraudulosa uel ipsius rei, uel etiam usus possessionis sue: quod lege naturali prohibitum est admittere. l. i. de fur-
tis. Liber rationum siue ratio, ultro citroq; dandi, accipiendi, credendi, obligandi, soluendi, sui gratia negotiatio. l. si quis ex argentarijs. §. rationem de edendo. Pauperies, damnum sine iniuria facientis datum. l. i. si quadr. pau. fe. di. Latitatio, turpis occultatio sui. l. Fulcinius. §. quid sit autem quib. ex cau. in possess. ea. quæ definitio Ciceronis est. Peculium, quod seruus domini permissu, separatum à rationibus dominicis habet: deducto inde si quid domino debetur. l. depositi. §.

fi. de peculio. Nec spes libertatis erat, nec cura peculi,
 inquit Tityrus apud Maronem. Compensatio est de-
 biti & crediti inter se contributio. l. i. de compensa. Spō
 salia, mentio & repromissio futurarum nuptiarum. l. i.
 de sponsa. Nuptiæ siue matrimonium, diuini & huma-
 ni iuris communicatio. l. i. de ritu nupti. Communicat
 siquidem uxor cum marito, non solum iure humano,
 sed diuino pariter: hoc est, utitur h̄isdem sacris quibus
 maritus atq; ipsius familia: non quibus pater & agna-
 ti. Loquitur autem Iuriskon: ut ethnicus: apud quos
 quæuis familia habebat specifica sua sacra. Vide Andre-
 am Alciatum libro primo prætermissorum. Alijs uer-
 bis definit Iustinianus: ut sit uiri & mulieris coniun-
 ctio, indiuiduam uitæ cōsuerudinem continens insti-
 de patria potesta. in prin. Postulare, desiderium suum
 uel amici sui, in iure. apud eum qui iurisdictioni præ-
 est, exponere, uel alterius desiderio contradicere. l. i.
 de postulando. Statuliber est qui statutam & destina-
 tam in tempus uel in conditionem habet libertatem. l.
 i. de statulibe. Nouatio est prioris debiti in aliam obli-
 gationē uel ciuilem uel naturalē transfusio atq; trans-
 latio. l. i. de noua. Acceptilatio est liberatio per mutuā
 interrogationē: qua utriusq; cōtingit ab eodem nexu
 liberatio. l. i. de acceptila. Ripa est id quod flumen cōti-
 net, naturalē rigorem cursus sui tenens. l. i. §. ripa de flu-
 minibus. Riuis est locus per longitudinē depresso,
 quo

quo aqua decurrat: cui nomen est *κατὰ τὸν ῥῆμα*. Specus est locus, ex quo despicitur. Incile est locus depressus ad latus fluminum: ex eo dictus quod incidatur. Septa sunt quæ ad incile opponuntur, aquæ deriuandæ compellendæque ex flumine causa: ad continuandam transmittendamque aquam excogitata. l. i. de riuis. Coercere aquam est continere sic ne defluat uel dilabatur. l. i. §. pen. de fonte. Cloaca est locus cauus, per quem colluies quædam fluat. l. i. §. cloaca de cloacis. Vi facere est, si quis contra quàm prohibetur fecerit. l. i. quod ui aut clam. Clam facere est, si quis calet aduersarium, neque ei denunciaret: si modo timuit eius controuersiam, aut timere debuit. l. iij. §. si. eodem titulo. Cauillatio quam Græci *σόφισμα* adpellant, est disputatio, qua ab euidenter ueris per breuissimas mutationes, ad ea quæ euidenter falsa sunt, perducimur. l. natura cauillationis de uer. significati. l. ea est de regu. iur. Impensæ neccessariæ sunt, quæ si factæ non sint, res aut peritura, aut deterior facta sit. Vtiles, quæ meliorem rem faciunt, deteriorem esse non sinunt. Voluptariæ, quæ speciem dumtaxat ornant, non etiam fructum augent. l. impensæ de uerbo. significati. Sequester est, apud quem plures eandem rem, de qua controuersia est, deponuerunt. l. sequester. Incola est qui in aliquâ regionē domiciliū contulit, quæ Græci *παροικιον* adpellant. l. pupillus §. incola. eo. ti. Scena est quæ ludorū faciendorū causa

quolibet loco, ubi quis consistat moueaturq; specta-
 culum sui præbiturus, posita sit in publico, priuato uē
 uel in uico: quo tamen loco passim homines specta-
 culi causa admittat. l. ij. §. fi. de ijs qui no. infa. Calumnia-
 ri est falsa crimina intendere. Præuaricari, uera crimina
 abscondere. Tergi uersari, in uniuersum ab accusatione
 desistere. l. i. ad S. C. Turpilli. Edere est copiam descri-
 bendi facere, uel in libello complecti & dare, uel dicta-
 re. l. i. de edendo. Metus est instantis uel futuri periculi
 causa, mentis trepidatio. l. i. quod met. cau. Vis est ma-
 ioris rei impetus, qui repelli non potest. l. ij. eo. ti. Ex-
 hibere est facere in publico potestati, ut ei qui agit ex-
 periundi sit copia. l. ij. ad exhi. Recipere est absconden-
 di causa refugium præstare. l. i. §. i. de ser. corrup. Insti-
 tor est qui tabernæ loco uē ad emendū uendendum uē
 præponitur. l. institor de institu. acti. Honor municipi-
 palis est administratio Reipublicæ cum dignitatis gra-
 du: siue cum sumptu, siue sine sumptu contingens. l.
 honor de mune. et hono. Detestatio est nūciatio facta
 cū testatiōe. l. detestatio de uer. signi. Ager est locus q
 sine uilla est. l. ager. Proximus est quē nemo antecedit,
 supremus quem nemo sequitur. l. proximus. Frumen-
 tum est quod arista in se continet. l. frugem. eo. ti. So-
 dales sunt q eiusdē collegij sunt. l. fi. de collegijs. Mus-
 nus publicum est officium priuati hominis, ex quo
 cōmodum ad singulos uniuersosq; ciues remq; eorū,
 imperio

imperio magistratus extraordinario peruenit. I. pupillus. §. munus publicum de uer. signi. Adparet opinor in his definitionibus loco generis materiam poni, loco differentię formam, quę materiam ipsam ab aliis speciebus distare faciat. Atq; hac fortassis ratione, quam nos speciem adpellamus hodie, Cicero formam adpellauit: uel quia hæc nostra uox uisa est ei nimium esse noua. Ad hęc modum probe definiens gladium: ferrum esse, & quidem oblongum, altera parte acutū, altera manubrio & capulo clausum. Nam cum dicis ferrum, exprimis materiam: uerum tamen quia plura instrumenta ferrea reperias, addenda fuit necessariò forma, ut ab alijs speciebus exacte discerneres ignorantemq; redderes certiolem.

Porro de materia & forma loquimur ciuili quodammodo, & ut Iuriscō ait *ἐν νόμῳ*, non ut physici. Itidem de essentia. Sunt etenim non solum substantiarū definitiones essentielles: sed reliquorum trium pariter prædicamentorum. Nam amphora quantitas est, & tamen essentialiter definiri potest: ut sit mensura quę continet duas urnas, hoc est nonaginta sex heminas, secundū Alciati computationem: & dolus qualitas: & stipulatio, relatio, quorum utrumq; iuxta essentiam definiri iam ostendimus. Cum enim accidentia à subiectis intellectu diuellimus, essentiam earum consideramus. Pröinde cum Aristoteles libro vii. metaphysices

negat accidens posse defini: de eo accidente loquitur quod est in concreto, quod substantiæ inhæret: atq; adeo de circumstantia: cuius tractationem in caput se primum reseruauimus. Non de eo quod est in abstracto: nimirum quod nostra saltem intelligentia per se subsistit, cuiusmodi sunt tria posteriora prædicamenta, & quæ ipsa complectuntur. Plato adpellauit ideas, & dixit eas esse perpetuas. Neq; hic moror Vallam, qui ut inter substantiam & essentiam discrimen faciat, est ualde sollicitus. Quod ego aliud esse nõ uideo: quàm quod est inter primam categoriam & reliquas tres. tãtũ & substantiæ ipsæ suas essentias contineant,

SECUNDVM DEFINIENDI GENVS.

Secundum genus definiendi est à causa, subaudi effi-
 ciente, ut ius naturale est quod natura omnia animalia
 docuit. l. i. §. ius naturale de iusti. & iu. Consuetudo
 est ius moribus constitutum. l. de quibus de legibus.
 Ingenui sunt qui ex matre libera nati sunt. l. & seruoꝝ
 §. ingenui de sta. ho. Plenius definit Iustinianus in su-
 is iustitutionibus. Libertini sunt qui ex iusta seruitute
 manumissi sunt. M. Cicero in suis Topicis Libertini-
 tas inquit est constitutio iuris ciuili, quæ uel censu
 uel uindicta uel testamento acquiritur. Hæreditas aut
 est pecunia quæ morte alicuius ad quempiam perue-
 nit iure: nec ea legata testamento, aut possessione re-
 tenta.

tenta. Demosthenes definiendo legem adpellauit do-
 num deorum, urbis commune pactum .l. ij. de legib.
 Seruius Sulpicius definit tutelam in posteriore defini-
 tionis parte, uim ac potestatem iure ciuili datam & per-
 missam. Florentinus Iurisconsul: seruitutem, con-
 stitutionem iuris gentium. l. libertas de statu hominū.
 Senatusconsul. ū est quod senatus iubet atq; constitu-
 it. Ad hunc modum definiuntur reliquæ iuris ciuilis
 partes insti. de iure natu. gen. & ciuili. Puppillus, qui
 cum impubes est, desit in potestate patris esse, uel mor-
 te uel emancipatione. l. pupillus de uerbo. significati.
 mors enim patris & emancipatio faciunt impuberem
 filium fa. pupillum. Filius est qui ex uiro & uxore na-
 scitur. l. filium de ijs qui sunt sui uel alie. iu. Quam des-
 finitionem Andreas Alciatus uir doctissimus capite
 nono libri sexti paradoxorum, contra Angeli senten-
 tiam, non admodum probat. Ego tamen, ut cum reue-
 rentia dicam, puto Domitium Ulpianum, filium na-
 turalem non etiam ciuilem, definire uoluisse: cum re-
 gulariter lex sit naturaliter potius intelligenda quàm
 ciuilitate. l. fina. C. de ijs qui ue. gra. impetra. nam & Bal.
 in. l. si non speciali. C. de testa. ait. patris adpellatio-
 ne, ad op. iuum non contineri: cui sententiæ Alex. de
 Imo. in odiosis subscribit. Necq; tamē pugnabo. Preca-
 riū est quod precibus petēti utendū cōceditur: tã diu,
 quã diu is q̄ cōcessit patitur. l. i. de precario. Ostētū est

omne cōtra naturam cuiuscq; rei genitum factumq; .i. ostentum de uer. signi. Depositum est quod custodiendum alicui datum est .l. i. depositi. Res iudicata est quæ finem controuersiarum pronuntiatione iudicis accepit .l. i. de senten. & rei iudi. Existimatio est dignitatis illesæ status, legibus ac moribus comprobatus .l. cognitionum de extraordi. cogni. Castrense peculium est, quod à parentibus uel cognatis in militia agenti donatum est: uel quod ipse filiusfa. in militia adquisiuit: quod nisi militaret, adquisiturus non fuisset .l. castrense de castren. pecul. Iuxta hanc formulam definit Iacobus de Harena possessionem: quæ tamen definitio ipsi Bartholo in .l. i. in prin. de adqui. poss. non placet: dum nullam putat in legibus ciuilibus definitionē reperiri, quæ non sit à substantia sumpta. Vbi tamen non proponit alia exempla, nisi earum rerum quæ ab officio & effectu definiuntur, ut sunt obligatio & actio. Præter quàm quòd testamenti facit mentionem, quod à materia & forma adeoq; iuxta essentiam definiiri docuimus.

TERTIVM DEFINIENDI GENVS.

Tertio definimus ab effectu & officio: quod genus definiendi est in legibus frequens, non aliter quàm hoc primum in ordine explicatum. Et sunt qui dicant effectus & officia in habitibus animi propriissimè esse differenz

ferentias. Neq̄ est magnum alioqui inter differētiā,
 proprium & effectum discrimen. Atq̄ ego illud pri-
 mum & hoc tertium definiendi genera adeo inter se co-
 gnata deprehendi: ut non semel dubitauerim, utro in
 genere plerasq̄ definitiones ponerem. Prōinde nō gra-
 uabor si quis ingeniosior exactius singulas distribuē-
 rit. Iustitia est constans & perpetua uoluntas, suum
 cuique tribuens .l. iustitia deiusti. & iu. Hoc etenim
 efficit iustitia ut reddat cuiq̄ quod est suum: quo uno
 ab alijs uirtutibus, etiam iuxta essentiam differt. Lex
 est correctio uoluntariorum & non uoluntariorum
 delictorum: secundum quam omnes conuenit uiuere
 l. ij. de legibus. Procurator est qui aliena negocia man-
 dato domini administrat .l. i. de procura. Bonorum
 possessio est ius persequendi retinendiq̄ patrimonij si-
 ue rei, quæ cuiusq̄ cū is moritur fuit. l. iij. de bon. poss.
 Vide Alciatum libro quarto paradoxorum. Tutela
 est uis atq̄ potestas in capite libero constituta, ad tu-
 endum eum qui per ætatem sua sponte se defendere ne-
 quit: quæ est prior definitionis pars. Prōinde uides
 Seruium Sulpitium sua definitione & officium & cau-
 sam complexum esse. Ut non sit falsus Cicero, qui in
 Bruto reliquit scriptum: in uno Sulpitio fuisse artem.
 Contumax est qui tribus edictis propositis, uel uno
 pro tribus: quod uulgo peremptorium appellatur:
 literis euocatus, præsentiam sui facere contemnit. l. cō

tumacia de sen. & re iudi. Morbus est habitus, id est
 dispositio contra naturam: qui usum eius ad id faciat
 deteriolem, causa cuius natura nobis eius corporis sa-
 nitatē dedit. l. i. § . sciendū de edili. edicto. Fugitiuus est
 qui extra domini domum fugæ causa, quo se à domi-
 no cælaret, māsit. l. quis sit fugitiuus eo. ti. Erro est qui
 nunquàm fugit, sed frequenter sine causa uagatur: &
 temporibus in res nugatorias cōsumptis, serius ad do-
 minum redit dic. l. quis sit fugitiuus. § . erronem. Emā-
 sor est, qui diu uagatus ad castra regreditur. l. deserto-
 rem. § . ij. de remili. Desertor est qui per prolixū tem-
 pus euagatus, reducitur dic. l. desertorem. § . iij. Mor-
 bus fonticus est, qui cuiq; rei nocet .l. morbus de uer-
 signi. Abigei sunt qui pecora ex pascuis uel ex armen-
 tis subtrahunt & quodam modo depređantur. l. i. § . i.
 de abigeis. Preuaricator est qui diuersam partem ad-
 iuuat, prodita causa sua. l. i. de preuari. Vsfuctus est
 ius alienis utendi, fruendi rebus: salua rerum substātia.
 l. i. de uofruc. Libertas est naturalis facultas eius quod
 cuiq; facere libet: nisi quod ui aut iure prohibetur .l. li-
 bertas de sta. homi. Dominiū inquit Barth: est ius de
 re corporali perfectē disponendi, nisi lege prohibea-
 mur, in. l. si quis ui. § . differentia de adqui. posses. Ego
 plenius ausim definire hoc modo. Est ius de re corpo-
 rali perfectē disponēdi, si rei copiam habeas: sin minus,
 uendicanda: nisi uel lege uel conuentione prohibearis.

Est

Est etenim dominium ipsissima causa reuendicatiois, cum uidelicet alius quispiã nobis inuitis uel possidet uel detinet. non aliter quàm obligatio ipsius actionis personalis. §. i. & §. sed istæ uersi. quippe insti. de actio. Quinetiam Barth: in. l. i. de adqui. possess. explicãdo possessionis definitionem, obiter dicit, duo domini esse officia: unum disponendi, alterũ uedicandi per l. in rem actio de reuendi. & dic. l. si quis ui. §. differentia. Et in hunc modum Vlpianus non solum retentionem siue disponendi facultatem, sed & persecutionem, in bonorum possessione definienda, expressit. Obligatio est iuris uinculum quo necessitate adstringimur alicuius soluendæ rei, secundum Romanæ ciuitatis iura insti. de obliga. in prin. Actio est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur. l. nihil aliud de actio. & obliga. insti. de actio. in prin. Possessio inqt Barth: est ius insistendi rei non prohibitæ possideri. Putat tamẽ idẽ Bart: in .l. i. de adpella. ab effectu nõ probe definiri: dũ Placentini definitionẽ inibi improbat. Id quàm confiderate fiat, aliorum esto iudicium.

QUARTVM DEFINIENDI GENVS.

Quartum genus est à partibus: ut homo est animal quod constat ex corpore & anima rationali: atq; hæc dixi essentialẽ materiẽ & formã. Vt luce meridiana clarius cernas Pythagoricã illã harmoniã, Homericã catherã

& Platonis annulos : hoc est hæc omnia cohærere.
 Corpus humanum est substantia corporea, constans
 ex capite, torace, uentre, manibus & pedibus. Ius scri-
 ptum est lex, plebiscita, senatuscōsulta, principum pla-
 cita, magistratuum edicta & responsa prudentum. §.
 scriptū autem insti. de iu. na. gen. & ci. Iuris prudentia
 est diuinarum & humanarum rerum notitia: iusti atq;
 iniusti scientia. Vel est ars boni & equi. Neq; enim uo-
 luit Iuriconsultus hac posteriore definitione ius defi-
 nire, sed ipsam iuris prudentiam: quæ est habitus ani-
 mi, ipsius uidelicet intellectus. Ius uero nihil aliud
 quàm relatio: nã & obligatio est ius, & actio est ius,
 & dominium & ususfructus & pleraq; in legibus infi-
 nita: nimirum species ipsius iuris. Quod iuxta tertium
 definiendi genus siue primum etiam, sic exactè defini-
 eris, Ius est facultas & authoritas agendi secundum le-
 gem; si modo uelis iuxta primam relationis speciem
 definire. Vides ius relationem esse nempe actionem: iu-
 ris prudentiam uero qualitatem, nimirum ^{essentia} siue ha-
 bitum animi. Pari negligentia Rodolphus Agricola
 definiendo ius, uoluit definire legem. neq; enim ius de-
 cretum est, sed Lex ipsa, quæ est pars ipsius iuris nō
 species. Quòd non perinde prædicetur totum de par-
 tibus, ac genus de suis speciebus. id quod capite se-
 cundo explicabimus.

Quin

Quintum genus est ab accidentibus. ut leo est animal quadrupes, uillosum, pedatim incedens, ut ait Plinius. Asparagus est frutex, qui citissime coquitur: hinc etenim datus est locus adagioni. Cicero est homo gracilis, eloquens, amator patriæ. Papinianus est iuriscōsultus, iuris asylum, tenacissimus iustitiæ obseruator. Timon est homo tristis, morosus, inuidus: etiam suis molestus & intolerabilis. Hoc definiendi genus à cōmētatoribus iuris ciuilibus adpellatur descriptio. ut mortis causa donatio est, cum quis habere se mauult, quàm eum cui donat: magisq; eum cui donat, quàm hæredē suum. His uerbis describit mortis causa donationem Iuriscōn: In .l. i. de dona. cau. mor. Atq; in hunc modū ait donasse Telemachum Pyreo Clyti filio, ea quæ à Menelao & Helena muneri secum tulerat. Id quod est apud Homerum libro .p. Odyssæ. Continet siquidē hæc definitio siue descriptio accidentia, nimirum personæ atq; euentus circumstantias. Litus est quousq; maximus fluctus à mari peruenit .l. litus de uer. signi. atq; hæc est uel loci uel quantitatis circūstantia. Neq; tamē longius ab hoc definiendi genere absunt pleręq; definitiões, quas inter essentielles enumerauimus. Quādo non tam sumus curiosi, ut exactissimum inter formam & accidens discrimen in præsentiarum faciamus. Tametsi magnoperè referre putent commentatores

& iuris ciuilis interpretes, ut inter definitionem & descriptionem differentiam faciant. Et sunt quoque nonnullæ circumstantiæ alijs definitionibus passim insertæ. Quinetiam quædam ex duobus generibus conflata. ut tutelæ definitio quæ et officium & causam complectitur. sic definitur lex. Est commune præceptum uirorum prudentium: habes materiam & formam. sequitur, delicturum quæ sponte uel ignorantia contrahuntur cõertio: habes effectum legis & officium. & statim redit ad materiã & formam: cõmunis inquit Reipub. sponso .l. i. de legibus. Hostes sunt qui nobis, aut qui bus nos publicè bellum decreuimus .l. hostes de uer. signi. priore casu continet officium, posteriore causam efficientem. Postliminium est ius amissæ rei recipiendæ ab extraneo, & in statum pristinum restituendæ, inter nos & liberos populos regesque: moribus, legibus constitutum .l. postliminium de captiuis. Priore parte explicatur siue materia & forma, siue effectus & officium: posteriore, causa efficiens. M. Cicero in undecima Anthoniana, Lex inquit nihil aliud est, nisi recta & à numine deorum tracta ratio: imperans honesta & prohibens contraria. Prior pars habet causam efficiẽtem: posterior effectum & officium. Porro Vlpianus in .l. quintus. §. si. de auro & argen. lega. argentum factum sic definit. Quod neque in massa, neque in lamina, neque in signato, neque in suppellectili, neque in mundo, neque in ornamentis

ornamentis sit. Quam definiendi rationē nō est quod in aliquod ex enumeratis genus referamus. Quando hæc Vlpiani descriptio, nihil est aliud, quàm sufficiens partium enumeratio. Perinde ac si quis dixerit. Mutuū est cōtractus q̄ neq; solennitate uerborū, neq; literis, neq; solo cōsensu cōtrahitur: cōsequitur namq; re ipsa mutuū perfici, nimirū numeratione, adpensione uel mē suratione rei alicuius fungibilis. Vel sic. Sic neq; censu neq; uindicta Simonides factus est liber: ergo testamēto factus est liber. Supellex est domesticū patrisfa. instrumētū, quod neq; argēto auroſie factū uel uesti adnumeretur. l. i. de supel. lega. Purus locus est, q̄ neq; sacer, neq; sanctus, neq; religiosus, sed ab omnibus huiusmodi nominibus uacare uidetur. l. ij. §. purus de re . . . Supstitiosior cui piā uideri (ligi. & sump. funerū. possum, q̄ tam anxie singula querā: perinde quasi in re dubia & periculi plena. p̄pterea quod Vlpianus in. l. omnis definitio de reg. iu. scriptū reliquerit: omnē in iure definitionē piculolam esse. rarūq; esse ut subuerti nō possit. Ego uero nō uideo Vlpianū de definitione loq; sed de regula potius: q̄ est Accursij interpretatio. Neq; enim tā est difficile rē aliq̄ in iure ciui. exactē definire: q̄ est rarū, regulā ex legibus colligere, q̄ nulla in pte infirmari queat. Quod iniquū et ineptū sit dicere: regulā nō fallere. iuxta glo. in auten. ut sine prohibi. matres debi. colla. vij. Frequētissimū siquidē est & natura cōparatū

ut regula quæuis, pro uarietate circumstantiarum, in aliquo uicietur atq; perdat officium suum .l.i. in fi. de regu. iu. Ipsarum uero definitionum longè alia est ratio: modo in ipsa specie maneamus (est enim idea Platonis perpetua) quæ propriè definitur: neq; descendamus ad indiuiduum, quod in horas mutari solet.

Sunt præterea in legibus nonnullæ declarationes: hoc est uocum interpretationes potius quàm definitiones: quas libuit hic subiungere, ut capitis diminutio est prioris status commutatio: apertius etenim dicitur status quàm caput, cum figuratè hoc posterius dicitur: & apertius dicitur commutatio, quàm diminutio. Censere est constituere & præcipere. l. censere de uer. signi. Lata culpa est nimia negligentia, id est, non intelligere quod omnes intelligunt .l. cedere diem. §. si. eo. titu. Redhibere est facere, ut rursus habeat uenditor quod habuerat. l. redhibere de ædili. edicto. Usurpatio est usucapionis interruptio .l. ij. de usucap. Capi talem fraudem admittere, est tale aliquid delinquere, propter quod delinquēs capite puniendus sit. l. cum autem. §. excipitur de ædili. edic. Traiectitia pecunia est quæ trans mare uehitur. l. i. de nauti. sceno. Operg sunt diurnum officium .l. i. de ope. liber. Sic declaratur exceptio, actionis exclusio: clarius namq; & apertius est excludere, subaudi alteram obligationem adeoq; actionem quæ ex ea fluit. quemadmodum in exceptione pacti

facti conuenti, iurisiurandi uoluntarij, in factum propter errorem, doli mali ac similibus licet cernere.

Declarationibus non longè abludunt etymologia, notatio & allusio. Sunt tamen qui inter hæc omnia magnum faciant discrimen. Nobis in præsentiarū tam anxij & curiosi esse non libet: cum pleni sint ea de re interpretum libri. Et nos tantoperè cœcutimus: ut præter unicam hominis definitionem, uix aliam ullam reperiāmus, quæ ueram suam differentiam contineat. Ius adpellatum est à iustitia .l.i. de iusti. & iu. Testamentum est testatio mentis institu. de testa. in prin. Mutuum, quia ex meo tuum fit .l.ij. si cer. pe. In officio sum testamentum, quia contra officium patris factum .l.ij. de inoffi. testamen. Damnum infectum, damnum nondum factum, sed quod futurum ueremur .l.ij. de dam. infec. Damnum & damnatio, ab ademptione patrimonij .l. iij. eo. ti. Publicani, qd publico fruuntur .l. i. § .i. de publica, & uectiga. Possessio adpellata est à sedibus: & ut Labeo ait quasi positio: quia naturaliter tenetur ab eo qui ei insistit: quàm Græci κατοχή δια-
cunt .l. i. de acqui. possess. Familiaria sepulchra, quæ quis sibi familiæq; suæ constituit. Hæreditaria, quæ quis sibi hæredibusq; suis constituit .l. familiaria de relig. & sum. fune. Riuis ἀπό τῶν ῥέων. Specus, à despiciendo. Incile, quod incidatur. Statio, à statuendo .l. i. de riuis. Furtum à furuo, id est nigro, uel à fraude.

H iij

uel à ferendo, uel à græca uoce, quod Greci fures ^{κῶρα}
 adpellant. l. i. de furtis. Sponsalia à spondendo. l. ij. de
 sponsa. Institor, quod negotio gerendo insistat
 l. ij. de insti. actio. Peculium, quasi pusilla pecunia, siue
 pusillum patrimonium. l. depositi. §. peculium dictū
 de pecul. Ruta & cæsa, quasi eruta & cæsa. l. fundi. §.
 Si ruta de actio. empti. Interdictum, inter duos dictum.
 Agni, quod nondum habeant annum. l. cum querere
 tur de lega. ij. Contumelia, à contemnendo. Seruus, à
 seruando. Postliminim, à limine & post. Supel
 lex, à pellibus. l. Labeo de supellec. lega. Sicarius, à si
 ca. §. item lex Cornelia insti. de publi. iudi. Que sequū
 tur ex titulo sunt de uerbo. significa. Dimissorie litere,
 quod per eas causa ad eum qui adpellatus est dimittit
 tur. l. dimissoria. Municeps, quod munera ciuilia ca
 piat. l. munus. §. fina. Diuortium, diuersitas menti
 um, uel quia in diuersas partes itur. l. inter diuortium.
 Vidua, quod sit sine duitate, quasi tu dicas uedua. l. ma
 lum nauis, ue etenim particula hoc loco priuat, ut ues
 cors, uesanus. Stipendium, à stipe. Tributum, à
 contributione uel à tribuendo. l. ager. Pratum, quia pa
 ratum. l. pratum, id quod est sumptum ex Plinio capi
 te. v. lib. xvij. naturalis historię. Magister, à monens
 do siue monstrando. l. quibus. Tugurium, à tegēdo,
 quasi dicas teguriū: siue ut habet Norembergensis e
 ditio, à tecto, tanquā tegularium. Toga, à regendo
 l. tugu

l. tugurij. Taberna, quòd tabulis claudatur .l. taber-
 na. Sylua cedua. quæ in hoc habetur ut cedatur: uel
 quæ excisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascitur
 l. sylua cedua. Stipula electa sunt spicæ in messem deie-
 ctæ, necdum lectæ: quas rustici cum uacauerint colligunt.
 Noualis est terra profcissa, quæ anno cessauit:
 quam Græci *νέανικη* uocant. Integra est, in qua nondū
 dominus pascendi gracia pecus immisit. Glans caduca
 est quæ ex arbore cecidit. Pascua sylua, quæ pascuis
 pecudū destinata est dic. l. sylua cedua. Portus, à por-
 tandis mercibus. l. portus. Præuaricator, à uarican-
 do .l. præuaricatores. Detestatum, quòd testatione de-
 nunciatum. Pignus, à pugno. l. plebs. Vrbs, ab ur-
 uo. Territorium, à terrendo. l. pupillus. Neq;
 hic moror Laurentium Vallam, qui ple-
 rasq; suo inseruiens ingenio
 reprehendit.

DIVISIO EST VEL TOTIVS IN PARTES
 uel generis in species fissio. Est enim du-
 plex: una fit in partes, altera in species.
 Prior adpellatur partitio: posterior di-
 uisio. Hic namq; ut capite primo statim
 à principio admonui usu uenit: ut hæc species proprio
 & peculiari nomine careat. Prior est totius integralis si-
 ue legalis in partes: posterior, totius uniuersalis si-
 ne prædicatiui in species. glo. l. recte de uer. signi. Ar-
 borem partimur in radicem, truncum & ramos: diuidi-
 mus uero in laurum, cedrum, quercū, pyrum, pinū etc.
 Animal partimur in corpus & animam: diuidimus in
 hominem, leonem, bouem, equum &c. Nauem findi-
 mus & partimur in proram, puppim, malum & reli-
 quas partes. l. malum nauis de uerb. signifi. diuidimus
 in schædiam, hoc est inelaboratam & elaboratam. l. i.
 §. nauem de exercito. Præterea in onerariam & ^{scapham}
 scapham, quam ascensoriam possis interpretari. dic. l. i. §.
 i. Rursum in onerariam & scapham. l. si. de fun. instruc.
 Insuper in onerariam, piscatoriam & actuariam. l. ij.
 de capti. & postlimi. reuer. Neq; hoc loco referre puta-
 mus, an secundum essentiam, an uero solum accidenta-
 liter diuidamus. Id tamen quod statim acturi sumus.
 Stipulationē partimur in interrogationem & promissio-
 nem: diuidimus in conuentionalem, iudicialem, pro-
 toriam & communē: si modo id quod ex duabus spe-

diebus conflatur, quod nos mistum adpellamus, con-
 stituit peculiarem speciem. Et cum Iuriscō: inquit de
 uerbo. obliga. stipulationes nō diuidūtur: loquitur non
 de diuisione, sed partitione. atq; earū rerū quę partiti-
 onem nō recipiūt: quales sunt res imperfectę. usus, habi-
 tatio, iter, actus, prospectus, stillicidiū: quasi dominiū:
 quas pstringit Barth: in. l. iij. §. ex pluribus in fi. de ad-
 qui. possess. Neq; pugnat quōd Iuriscō: in. l. i. de eden-
 do diē solutionis, stipulationis partē dicit. Quādo qui-
 dem nō de ipsa stipulatiōe loquitur, sed de eo qđ in sti-
 pulatiōe deducitur: nō aliter q̄ dic. l. stipulatiōes nō
 diuiduntur. Tutelā diuidimus in legitimā, testamētariā
 et datiuā: partimur in satisfationē, tutionē, administra-
 tionē & rationis redditionē. Dominiū diuidimus in di-
 rectum & utile. l. i. §. si ager uectiga. uel emphy. pes-
 ta. partimur in proprietatē & usumfructū, l. iij. de usu
 fructu. l. qui usumfructū de uer. obliga. glo. l. recte de
 uer. signi. ubi Accursius ex sententia Placentini in hunc
 modum explicat. Obligationē diuidimus in naturalē
 & ciuilem: & non longē abest quin dicam Obligatio-
 nem partes non habere. Neq; enim partimur ius impe-
 lectū, quodq; ad alterius acquisitionē requiritur dic. l.
 stipulationes nō diuidūtur. Tametsi pleraq; quę nos
 obligamur partiri ac findi queant. Qua ratione relatū
 est in. l. usus pars de usu & habi. usumfructū posse nos
 partiri, usum uero nō item. Quod usus sit ius imperfe-
 ctum,

tum, neq; recipiant estimationē ut inquit Barh: usus
 fructus uero quedā perfectio: nempe rei perfectę, ut po-
 te dominij pars altera: q̄ nimirū estimari possit iuxta di-
 stinctionem Barh: in dic. §. ex pluribus in fi. & in dic.
 l. stipulatiōes nō diuidūtur colū. nona. uersū. tu melius
 declara. Nolo tamē hic, quēadmodū nūc̄ non, esse pe-
 tinacior: quod hęc interpretatio sit à cōmentatoribus
 miris modis commista & cōfusa. Vide Alciatum cap.
 xvij. libri primi suorum paradoxorum, Actionē par-
 timur in medium concludendi, narrationem & petitio-
 nem: siue in propositionem maiore, minore & conclu-
 sionem. diuidimus uero in realē & personalē. Ex qui-
 bus omnibus cōsequitur Iuriconsultū in .l. si pater de
 usucap. p̄ suo: primū locū ū proprie, deinde im̄ pprie.
 bona namq; hęreditaria partimur, nō diuidimus. Bo-
 ethius addit tertiā diuisionis speciem, cū uox multa si-
 gnificans in proprias significationes finditur. Eam Ro-
 dolphus Agricola sectionē, Trapezōtius distinctionē
 uocat: nos in principio capituli. i. explicauimus. Quod
 hęc tractatio uideatur definitionē cōmodius precede-
 re, q̄ seq. Porro q̄a est admodū tenuē, ptes à speciebus
 exactē discernere: admonet nos Cicero in top. ne teme-
 re ptes cū speciebus cōfundamus. Id q̄d accidit primū
 ex sententiā Placētini & Accursij, Iulio Paulo in dic. l.
 rectē de uerbo. significati. qui usum fructum negat esse
 partem dominij: cum speciem uoluerit negare. Atq; e

regione adfirmat usumfructum seruitutis esse partem.
 Est etenim ususfructus ipsissima domini pars, non ali-
 ter quam arboris pars est truncus: atque species ipsius
 seruitutis, non aliter quam animalis species est homo.
 tametsi Norembergensis editio legat seruitus non ser-
 uitutis. Deinde sic animaduertente Alciato, ipsi Iusti-
 niano in. §. plebs insti. de iu. natu. gen. & ci. ubi speciē
 id adpellat quod est pars, & genus id quod est totum.
 De qua re uide Iaso. May. in. l. ij. §. creditum in glo.
 uer. genus si cer. peta. ubi ait. remitto tamē ad logicos.
 Præterea Caio Iuriscon: in. l. eorum de dam. infec. qui
 usumfructuarium & superficiarium æquiparat: perin-
 de quasi uterque habeat ius in re specificum. id quod pa-
 lam adfirmat. Cum tamen ususfructuarius habeat par-
 tem domini alteram dic. l. iij. de usufruct. cum simi. Et
 superficiarius speciem eiusdem, nimirum dominium
 utile. adeoque & usumfructum & proprietatem. l. i. §.
 i. & §. quod ait de superfi. Quò fit, ut neuter habeat
 ius in re specificum. nam id ipsum in eo loco solus ha-
 bet creditor. Hæc etenim tria: dominium, quasi domi-
 nium & ius in re specificum, adfinia sunt inter se, & spe-
 cies distinctæ ipsius iuris in re generici. directum uero
 ac utile, species ipsius domini. Rursum, eidem in. l. fi.
 de superfi. ubi proprietatem adpellat id quod est do-
 minium directum. Habet namque superficiarius & usum-
 fructum & proprietatē, subaudi ipsius domini utilis:
 directum

directum uero dominium nō habet. Idem accidit Mar-
cello in. l. sæpe uerfi. sed scientibus de senten. & re iudi.
qui utitur proprietate, nempe parte dominij alrera,
pro iure in re specifico & ad fini ipsius dominij. quē ad-
modum explicat Zasius in intellectibus suis singula-
ribus. Creditor siquidem in pignore proprietatem nō
habet, sed ius in re specificum, uti iam perstrinximus.
Tum laboleno in. l. quæstio de uer. signi. qui speciem
id adpellat quod est pars: uult enim dicere, agrum par-
tem esse fundi non speciem. arg. l. fundi. eo. ti. Ad hæc,
Ulpiano in. l. i. de agnosce. libe. ubi S. C. Plautiani du-
as esse species dicit, cum partes debuerit dicere. In sup
Aelio Gallo in. l. paries est de uer. signi. qui primum
confert species cum genere, deinde partes cum toto:
neq; tamē aliter, q̄ si una collatio sit similis alteri. quod
ego colligo ex hac uocula ITEM. Sunt nāq; murus
& maceria species parietis: iter uero ac semita siue duę p-
tes, siue una pars tantum ipsius uia. Postremo Bartho-
lo in uno & altero loco, primum in. l. Mœuius. §. du-
orum de lega. i. ubi triētem & quadrantē, hoc est terti-
am & quartam fundi partem, adpellat species. Dein-
de in naturali possessione definienda in. l. i. de acqui.
poss. ibi. respectu alicuius iuris à dominio separati. Cū
ususfructuarius habeat partem dominij: feudatarius
& superficiarius, speciem eiusdem: dominium uidelicet
utile, ut iam antea diximus. Debit namq; meo quidē

iudicio sic dicere. respectu alicuius iuris à dominio dire-
 cto uel proprietate separati. Atq; hoc est quod ex glo
 l. cedere. ff. arbo. fur. cæsa. colligitur. emphyteutã (cui
 ego in præsentiarum & feudatarium & superficiarium
 adsimilo) plus iuris habere, quàm usumfructuarium.
 Habēt siquidem priores tres usumfructum causalem,
 hoc est tam usumfructum, q̄ proprietatē: usumfructua-
 rius uero nihil aliud, quàm usumfructum formalem,
 iuxta glo. insti. de usufru. Quicquid dicat glo. in l. cum
 manu lata. §. si. de contrahen. empti. & Bal. in rub. C.
 eo. ti. Ex quibus consequitur idem pariter accidisse Bal-
 do in l. cū res in fi. C. de secun. nup. & in l. pe. ibi. & no-
 ta quod nomine proprietatis &c. C. si à non compe. iu-
 di. ubi proprietatis adpellatione ait intelligi directum
 dominium, non etiam utile. Nisi fortasse de communi
 loquendi usu loquatur. Neq; debet hoc in tanta rerū
 uarietate cuiquàm mirum uideri: cū & M. Cicero pas-
 sim, proprij præcepti immemor, totum adpellat id qđ
 est genus, & partem id quod est species siue forma, ut
 suo utar uerbo. cuius rei capite. i. in tractatione equiuo-
 cationis & improprie locutionis à me facta fuit mētio.
 Quinetiam ueteres & oratores & iurisconsulti suorū
 seculorū doctis hominibus locuti sunt & scripserūt: qđ
 istiusmodi improprias locutiōes sine magno negotio
 perspexerūt. Quod si nostrę tenuitati inseruiret hodie,
 magis proprie haud dubie loquerentur. Proinde si qđ
 in hoc

in hoc peccatum est, nostræ infirmitati potius: quàm illorum negligentiae expensum ferri debet. Nos hæc tractationem peculiari figura deliniauimus, eamq; huic operi subiunximus. Ut uidelicet studiosæ iuuetuti quoquo modo commodaremus.

Inter partes et species hoc est discrimē. Partiū natura est ut cōstituāt totū. ut satisfactio, tuitio, administratio & rationis redditio, tutelā: radix, truncus & rami, arbor: interrogatio & promissio, stipulatiōem. Species uero multiplicatæ nō constituunt genus. Præterea genus prædicatur de singulis speciebus. l. interdū de uer. signi. l. si quid earum. § .i. de lega. iij. totū uero de partibus non prædicatur. Neq; enim sicuti dicitur testamēntaria est tutela, legitima est tutela, datiuā est tutela: ita dicitur, satisfactio est tutela, tuitio est tutela &c. Et quemadmodum uerè dicitur, directum est dominiū, utile est dominiū: ita uerè non dicitur, ususfructus est dominiū, proprietas est dominiū. Cæterum cum Iulius Paulus in dic. l. rectè ait: eum fundum totum nostrum esse, cuius ususfructus alienus sit: loquitur de proprietate & confundit totum cum parte, hoc est dominiū cum ipsa proprietate, dictis iuribus. Loquor autem de partibus heterogenijs. quales habēt arbor, animal, domus, nauis, gladius. Homogeniorum, quales sunt uinum, aqua, aurum, lignum, lapis, caro, alia est natura et ratio. Quæ tractatio ad topicen magis pertinet.

Quod sequitur obscurius est, uel saltem periculosius; nam in ea quidem parte erit nobis aliquantisper audendum. Diuisionis esse nō puto nisi tres species. Primam à causa materiali & formali: secundam à causa efficiente, atq; ea in traditione, adprehensione & retentione non nisi proxima & generali, non etiam remota & specifica: tertiã ab effectu siue officio. A materia & forma diuiditur animal in hominem, bouem, equum &c. Arbor, in laurum, pinum, cedrum, pyrum, quercum. Ius, in pulicum & priuatum. Rursum priuatū, in scriptum & non scriptum. Occupatio, in uenationem, aucupiū & piscationē. Traditio, in dationē & traditio. Notio, in cognitionem & iurisdictionem. I. notionem de uer. signifi. Iurisdictione in meram imperium, mixtū imperium & iurisdictionem. Potestas, in imperium, patriam potestatem & dominium. I. potestatis de uer. signi. Paries, in murum & maceriam. I. paries est eo. ti. Pactum, in transactionem & pactum. Rursum, in reale & personale. I. iurisdictionum. §. pactorum de pactis. Monumentum, in sepulchrum & *κενοτάφιον*. I. monumentū de, religi & sump. fune. Impēse, in necessarias, utiles & uoluptarias. I. impense de uer. signifi. I. i. de impen. in rebus dota. factis. Opus, in *ἔργον* & *ἔργον*. I. quinta de uer. signifi. Munus, in donū, onus & officium. I. munus eo. ti. Opere, in officiales & fabricales siue artificiales. I. si nō sortem. §. libertus de condic. inde,

DE DIVISIONE.

inde. Seruitus, in realem & personalem. Reficere, in a-
 perire & purgare. l. i. de uia publi. Probatio, in eā quæ
 fit testibus & in eam quæ fit tabulis siue instrumentis.
 Metallum, in aurum, argentum, ferrum, plumbū &c.
 l. in uenditionibus de cōtrahen. empti. Munera ciuilia
 seu publica, in personalia, patrimoniorum & mista. l.
 munerum de mune. & hono. Conditio, in eam quæ est
 facti, & in eam quæ est iuris. l. multum interest de cō-
 di. & demon. Poena capitalis, in summum supplicium,
 poenæ metalli cōertionem & in insulam deportationē
 l. capitalium de poenis. Donatio, in eam quæ fit mor-
 tis causa & in eam quæ fit simpliciter. l. senatus. §. i. de
 mor. cau. dona. l. alienatum. §. si. de uer. signi. Substan-
 tia diuiditur in corpoream & incorpoream. Quanti-
 tas, in numerum, pondus & mensuram: siue in conti-
 nuam & discretam. Qualitas, in habitum siue ^{exp}, af-
 fectum & qualitatem quæ sensum mouet. Relatio, in
 agere, pati: æquale, inæquale: simile, dissimile.

A causa diuiditur ius in naturale siue gentium &
 ciuile. Conuentio, in publicam, legitimam & eam quæ
 est iuris gentium. l. conuentionum de pactis. Pignus,
 in hypothecam & pignus. §. item feruiana insti de ac-
 ctio. l. si rem alienam. §. proprie de pignora. actio. hy-
 potheca tantum constituitur, pignus etiam traditur.
 Rursum hypotheca, in tacitam & expressam: tacita cō-
 stituitur à lege, expressa ab homine. Vxor, in matrēsa.

& uxore .l. ex ea parte. § .mulier de ver. obliga. Dos,
 in profectitiam & aduentitiam .l. profectitia de iure do
 tium. Peculium, in profectitium, aduentitium, castren
 se & quasi. Damnum, in iniuriam & pauperiem .l. i. si
 quadru. pau. fe. di. Dominium, in id quod iure gentiu
 acquiritur, & in id quod iure ciuili. Prius autem sine
 possessione acquiri non potest: postcrius potest maxi
 me .l. à Titio in fi. de furtis .l. cū hæredes in prin. de ad
 qui possess. l. facta ad S. C. Trebell. l. i. de bono poss. §
 i. insti. de adqui. per arroga. et ti. proxime sequen. in
 prin. cū si. Tutela diuiditur in testamentariã, legitimam
 & datiuam. Obligatio, in eam quæ est ex contractu,
 ex delicto & quasi. Præterea, in naturalem & ciuilem.
 Actio, in realem & personalem: realis est ex dominio,
 quasi dominio uel iure in re specifico: personalis, ex
 obligatione. Eodem modo diuiditur lis .l. litis nomen
 de uerbo. signi. In hunc modum distat & differt reuen
 dicatio, quæ datur aduersus furem, à condictione fur
 tiua. Ex quo consequitur. Quanquàm neq; actio fure
 ti neq; condictio furtiua detur domino, si fur super fur
 to, atq; adeo super facto iurauerit .l. si duo. § .idem lu
 lianus de iureiu. Attamen superesse adhuc ei reuendi
 cationem .l. si quis uxori. l. si quis iurauerit de furtis. Ni
 mirum quod harum actionum sint diuersæ causæ: atq;
 priores duæ ex furto & obligatione oriantur: reuendi
 catio uero ex ipso dominio .l. in re actio de reuendi.
 Domniū

DE DIVISIONE.

Dominiū siquē nō p̄inde ut obligatio iureiurādo tolli

Ab effectu diuiditur iustitia in prudentiā, tē (tur.
perantiā, fortitudinē & iustitiā. Creditū, in mutuū & creditū. Capitis diminutio, in maximā, minorē & minimā. Interdictū, in prohibitoriū, restitutoriū & exhibitoriū. Preterea in adipiscēde, retinēde ac recuperāde possessionis. Ignorātia, in eā quæ est iuris, & in eā quæ est facti. Pignus, in *ἀντὶ ἕχθροῦ* & pignus. l. si pecuniā de pignora. actio. l. si is qui bona de pigno. et hypo. Stipulatio, in iudicialē et p̄toriā. l. stipulationū de uer. obliga. quæ est Alciati interpretatio: ut cūque refragantibus interpretibus, quæ hanc diuisionē à causa efficiente hactenus interpretati sunt. Obligatio, in naturalē & ciuilē. Actio, in realē & personalem. Neque pugnat cū hac tractatiōe, quod plerumque iam enumerata, etiā causa distet: nam res eadē & causa & officio diuidi potest. Cū natura cōparatū sit, ut eę res que diuersas causas habēt, plerumque diuersis pariter officiis fungantur. Id tñ quod est regulare & nō perpetuū. Naturalis obligatio satis est ad excipiēdū, fideiubēdū, nouādū, cōstituēdū, cōpēsandū & ut accipiat eo nomine pignus: ciuilis, ad agēdū & nouādū. Sic personali actiōe p̄sequitur personā, reali rē ipsā: atque hoc secū ferūt uoces. Dominiū quoque denuo diuidit: quia utilis dñs utitur & frui: directus, nō etiā. Barth: in. l. i. de adqui. poss. diuidit possessionē in naturalē & ciuilem: & ut ipse ait iuxta species substantiales ipsorum effectū. Ad hūc modū distat possessor

bonæfi. à possessore malæfi. l. iij. §. genera de acqui.
 poss. prior usucapit: posterior, non item.

Próinde cum quasi dominium quod est ex titulo
 pro emptore, ab eo quod est ex titulo pro donato &
 reliquis, neq; essentia, hoc est iuxta materiam & for-
 mam, neq; causa proxima, neq; officio siue effectû di-
 stet: cum nemo sanus dixerit hic esse diuersas materias
 & formas. perinde etenim donator tradit donatario,
 ac uëditor emptori. Et proximam causam singula per
 æquë traditionem habeant. Atq; eüdem effectum. pri-
 mum quia perequë præstant per usucapionem & præ-
 scriptionem dominium. deinde, quia iuxta tuëtur pos-
 sidentem à petitione hæreditatis & à publiciana actio-
 ne. postremò, quia iuxta præstant ei, qui casu à posses-
 sione cecidit, publicianam actionem. Consequitur ut
 specie non distent, sed accidentaliter tantum. quæ est
 Bartholi in dic. l. i. sententia. Quam ego puto à docto
 & celebri nostræ ætatis Iurisco nsulto, non satis firmi-
 ter improbari: dum ab absurdo de titulo siue quasi do-
 minio ad probationem colligit. Quæ tamen collectio,
 ut cum uenia ac reuerentia dicam, tam firma non est,
 ut mihi in præsentiarum satisfaciat. Cum probationis
 duæ species, ut indicauimus, etiam iuxta materiam et
 formam differant: hi uero tituli, pro emptore, pro do-
 nato, pro hærede, pro legato & reliqui, non nisi acci-
 dentaliter atq; iuxta causas remotas: quod uidelicet
 candē

eandem in specie essentiali (ut sic interim liceat loqui)
 habeant traditionem . quæ est causa proxima , quam
 nos legislator spectare iubet .l. si quis nec causam si
 cer.peta.glo.l.ij. § . ex pluribus in uer. nec enim/de ad
 qui.poss. Quod discrimen capite sequente explicabi
 mus . Cuius uiri candor & integritas facit, ut hoc lo
 co à nomine temperem: atq; fieri possit, ut ego fallar.
 Hominum sententia fallax, inquit poëta . Et Heracli
 tus dicere solitus est, ueritatem in profundum demers
 sam esse. Neq; etiam uolo hæc omnia quæ hic scribo
 pro Apollinis oraculis haberi.

Has tres diuisionis species, siue hæc tria genera, au
 sim ego docendi gracia, in præsentiarum, peculiari &
 specifica uoce, essentielles adpellare: ut eò manifestius
 pateat discrimen, quod est inter hanc speciẽ atq; eam
 quæ sequitur.

Restat itaq; diuisionis species siue genus, quod
 est ex accidentibus . Titulus pro emptore differt à titu
 lo pro donato & reliquis accidentaliter ut diximus.
 Ager uectigalis à non uectigali .l.i. si ager uectiga. uel
 emphy . peratur. Aqua quotidiana ab æstiuā .l.i. de a
 qua quoti. & æstiuā. Nimirum usu non iure, ut inquit
 Iuriscon: hoc est siue quantitate, siue tempore, siue eue
 tu: nō etiã essetia. Seruus ueteranus differt à nouitio ac
 cidentaliter .l. si. § . quoties ubi glo. de publica. & ue
 ctigal. Ordinarius, à uicario, siue uicarius est, inquit

90
Horatius, qui seruo paret. In seruorum etenim conditi-
 one nulla est differentia, subaudi essentialis. Sic diuidi-
 tur furtum in manifestum & non manifestum: nihil e-
 nim aliud est quod discrimen constituat, quàm circum-
 stantia ipsius euentus. Nauis diuiditur accidentaliter in
 onerariam & scapham. l. fi. de fun. instruc. lega. Neq;
 enim minus est scapha nauis, q̄ oneraria: tametsi mi-
 nor. neq; oneraria magis, tametsi maior. Sic locuples
 non est magis ingenuus, q̄ paup. l. humilē. C. de incest.
 & inutili. nup. Noti sunt uersiculi. Licet superbus am-
 bules pecunia: Fortuna nō mutat genus. In hūc modū
 distat flumen à riuo, nempe sola magnitudine aut æsti-
 matione. l. i. de fluminibus. Flumen perenne à torrēte,
 Flumine perpetuo torrens solet altius ire. Sed tamen
 hæc breuis est, illa perennis aqua. inquit Ouidius Na-
 so, tametsi figuratē. Atq; hoc est quod interpretes iuris
 ciuilis ex dic. l. fi. colligunt: plus & minus non mutare
 speciem. Accidentia siquidem in concreto, hoc est cir-
 cumstantiæ non faciunt distinctas species: quæ est sen-
 tentia Bartholi in dic. §. genera. Ad hunc modum di-
 uiditur tutela legitima in eam quæ est agnatorum, eã
 quæ patronorum, quæ parentum & in fiduciariam, est
 namq; hic nihil aliud quod discrimen faciat, quàm acci-
 dens: nempe personæ ipsius circumstātia. Porro quod
 Rodolphus Agricola libro primo suę dialectices, plu-
 res modos diuisionum enumerat: non est quod nobis
 scum

scum pugnet. quando hi uel ad essentielles, uel ad accidentales pertinent. Quorsum uero adtineat, tam anxii inter diuisionem essentialem & diuisionem accidentalem, facere discrimen: palam fieri potest, saltem ex dic. l. si. de fun. instruc. lega.

Hic libuit iuris ciuilibus studiosum admonere: quasdam differētes species in legibus, uocibus sic distare: ut nemo uel grammaticorum uel rhetorum discrimē faciat. Quia enim magna est uocū penuria, ut iam antea per l. iij. de præscrip. uer. indicauimus: uoluerunt Legislatores unam speciem latina uoce, alteram græca adpellari. *Castratus* latina uox est, *spado* græca: atq; nihil aliud in grammaticorum & rhetorum scholis, una significat quam altera. Sic tamen est non solum receptum, sed & legibus relatum: ut *castrati* adpellatione intelligamus eū qui est frigidus & parum uir: *spadonis* uero, cum cui sint exacta genitalia. l. si serua de iure doti. l. alūnos de manumiss. uindic. l. sed est questum de libe. & posth. Inter *pignus* et *hypothecā* tantū nominis sonus differt. l. res hypothecę de pigno. & hypo. *Pignus* tamē passim est quod traditur, *hypotheca* quę tantū nuda conuentione constituitur. l. si rem alienam. §. propriē de pigno. acti. §. item seruiana institu. de actio. Tamen si *Laurentius Valla* hanc differentiam reprehendat, Qui tamen nō improbat rhetorē probē adpellari, *professorē artis*: *orathorē*, qui causas agit. Cum tamen hic quoq;

præter ideomata nihil interfit: quòd prior uox sit græca, posterior latina. Vt uideas Vallam Iurisconsultis ex professo fuisse iniquiorem, suis uero plus æquo p̄pitium. Propter hanc uocum inopiam & latinæ linguæ paupertatem, ut ait Cicero, factum est à Legislatore discrimen inter dare & tradere. Dare est rem accipientis facere, sic propriè dat donatarius, mutuo præstans & uenditor si est mercis ipsius dominus: tradere uero non etiam, sed tantum porrigere, sic tradit deprensus, commodans & uenditor qui non est mercis ipsius dominus. sic tradimus ministris nostris pecuniã ut nobis aliquid emant. §. sic itaq; discretis insti. de actio. Luere nihil est aliud quàm soluere, à Græco uerbo λύω Vergilius lib. i. Aenei.

Post mihi non simili pœna commissa luetis. Luere tamen Legislatori hoc tantum significat, cum hæres ius pignoris soluit, eius rei quæ alicui legata est §. sed & si rem suam insti. de lega. Cum soluere latissimè pateat: atq; omnem debiti redditionem & obligationis dissolutionem complectatur.

Hac quoq; ratione factum est, ut aliud significet emancipare, aliud manumittere: hodie namq; filius fa. dicitur emancipari, seruus uero manumitti. Quando quidem quædam uoces aliud hodie significant, quàm significauerunt olim. Præscribere olim nihil aliud erat, quàm excipere .i. qui agnitis de except. & præscrip. hodie

hodie ferè idem est quod usucapere. Hostes olim erāt peregrini, authore Cicerone libro tertio officiorum. Horatius libro primo epistolarum. Non qui ciuem dignosceret hoste: hodie sunt perduelles .i. quos nos hostes de uer. signi. Familiæ adpellatione ab initio serui tantum & ancillæ significabantur, nempe à famulãdo: hodie & herum & heram & liberos eorum hæc uox complectitur. Hac ratione fecit Decemuir in xij. tabulis discrimen inter agnatos & cognatos. Cōditio olim erat certa quædam agendi solennitas: hodie nihil est aliud quàm actio in personam. Interdictum pariter erat certa solennitas, qua Prætor utebatur, cum de possessione contenderetur: hodie nihil est aliud, quàm actio in factum personalis in rem scripta. Hæres olim dicebatur dominus. §. item extraneus insti. de hære. quali. & diffe. hodie plerumquæ certarum rerum uel est quasi dominus, uel habet ius in re tantum. nequæ enim in his rebus plus habuit defunctus .i. & non tantum §. ueniunt de peti. hære. Quod nisi dixerimus, nulla erit prorsus inter reiuendi. & hære. petitionem differentia. Syndicus olim nihil erat aliud, quàm is qui simul iudicaret, & σὺν & δικάζω: hodie est actor, hoc est collegij alicuius procurator. .i. quod cuiusquæ uniuer. nomi. atquæ defensor .i. munerum. §. defensores de mune. & hono. Municipēs olim dicebantur muneris participes: recepti in ciuitatem, ut cum alijs munera facerent.

L

sed nunc abusiue municipes dicimus suos cuiusq; ciuitatis ciues, utputa Campanos, Puteolanos, l. i. ad municipalem. In hunc etenim modum uerborum uetus interpretetas, inquit Flaccus. Neq; tamen errabit qui hanc postremam tractationem sub uocis definitione complexus fuerit. Quam ego in hunc usq; locum uel eo nomine differre malui, ut primum caput in immensum non excreceret, atq; habeat ipsa nonnullam diuisionis imaginem & formam,

CAPVT TERTIUM VM DE CAUSA:

Proxi

ROXIMVS LOCVS EST CAUSAЕ, SVB-
audi efficientis : nempe eius ex quo res
ipsa fluit, atque adeo eius quod rem ip-
sam producit & efficit. Vt sol est author
diei : architectus, ædium : carpentarius,
carpentii. Ius ciuile, tutelæ : testator, testamentariæ :
lex, legitimæ : & magistratus, datiuæ. Ius gentium,
emptionis, locationis, mutui, commodati, deposti-
ti &c. Ius ciuile, stipulationis, contractus emphy-
teutici &c.

Dominium primæquam causam habet ius gentiũ. I.
ex hoc iure de iusti. & iu. uerum hodie acquiritur tum
iure gentium tum iure quoq; ciuili. Iure gentium, occu-
patione, inuentione, alluione, traditione &c. Iure
ciuili, usucapione, præscriptione, legato, aditione hæ-
reditatis, arrogatiõis & nõnullis alijs modis. Quod ta-
men ad traditionẽ adinet, requiritur ipsius traditionis
iusta causa : nempe contractus, delictum uel quasi. ut
emptio, donatio, dotis constitutio, permutatio, trans-
actio : negociorũ gestio, iusiurãdũ, sententia : cõtumelia,
damnũ : imperitia iudicis, deiectio cęnacularij. Plerũq;
etiã modus adqui. dominium iure ciuili introductus.
ut legatum : præsertim cum res fungibilis aut species le-
gata fuerit, non etiam cum indiuiduum. Neq; enim
promiscuè quæuis traditio transfert dominium. I. nun-
quã nuda de adqui. re. domi. Propterea q; tradamus

L ij

quotidie ministris nostris, tradamus ijs quibus cum uiuimus, commodemus, deponamus, tradamus credito-ribus pignora: non tamen ut transferamus à nobis in accipientem dominium.

Porro traditioni adsimilantur primum APPREHENSIO .l. pe. de usucap. pro lega. l. qua ratione. § hoc autem amplius de adqui. re. domi. l. ij. de adqui. poss. glo. l. si quis sub hoc pacto de contrahen. empt. § . amplius insti de re. diui. & adqui. re. domi. & ff. pro derelic. to. ti. Deinde RETENTIO. l. quædam mulier .ij. respon. l. eius rei de reiuendi .l. sed & si res. l. siue autem. § .i. de publi. in rem acti. l. proinde si cer. pe. au- ten. sed & si quis. ij. respon. C. de secūdis nup. § .inter- dum insti. de re. diui. & adqui. re. domi. l. cum uir præ- dium de usucap. Lapsus igitur fuit Accursius post lo- hannem Bosianum in .l. si fundum de fundo dotali; u- bi dixit sine possessione adquiri dominium. Voluit e- nim dicere sine traditione: apprehensio uero & retentio passim tantundem possunt. Requiritur autem u- trobiq; prioris domini patientia: nō aliter quàm in tra- ditione requiritur tradentis animus & uoluntas. l. iij. § . subtilius de condic. ob cau. Porro quod ad trans- actionem, iusiurandum & sententiam adinet: tantum non potest retentio, quantum ipsa traditio. propterea quòd renunciatur liti tantum, non etiã causæ: & sub- sit quædam uoluntatis coactio. Proinde adquirat reti-
nens

nens neq; dominium neq; actionem: sed solam exceptionem, tantisper dum possidet. iuxta dogma Cōmētatorum in. l. sed & si possessori in prin. de iure iu. per. l. si pro fundo. C. de transactio.

Quasi dominij causa est duplex: uera & putatiua. Vera, cum est uerè solutum, transactum &c. Putatiua, cum non uerè: habeam tamen iustam erroris causam. ut si erraui in facto proprio, putās me soluisse uel trāsēgisse, persuasus fortassè persuasionibus uerisimilibus. In emptione tamen requiritur error iustissimus. ut si procurator dicat meo nomine emisse (qui est error facti alieni) propter eius contractus frequentiam: cum alijs contractus non tam sint frequentes.

Obligatio causas habet delicta & contractus, quasi delicta & quasi cōtractus: iuxta posteriora duo iuris, hoc est iuris prudentiæ præcepta: alterum non lædere, suum cuiq; tribuere. Naturalis, mediante æquitate: ciuilis, mediante legislatoris autoritate, uel legum ministri, hoc est iudicis. Vt si contraham cum pupillo proximo pubertati non authore tutore, obligabo eum mihi naturaliter. Si scribam me accepisse à Sempronio XX. & spe futuræ numerationis tradam syngrapham, obligabor ciuilitè. Si emam à Sempronio equum & non persoluam precium, obligabor utroq; modo.

Hic ego soleo studiosum iuris ciuilis admonere:

ne modos adqui. dominium cum contractibus temere
 confundat. Vt enim aliud est dominium, aliud obliga
 tio : cum prius sit quædam perfectio, posterius uero
 res imperfecta. Barth: in. l. iij. §. ex pluribus de adqui.
 possl. Ita aliud est causa dominij, nempe modus adqui.
 dominium : aliud causa obligationis, uidelicet contra
 ctus, delictum & quasi. Et quemadmodum inter mo
 dos adqui. domi. et obligationem nulla est prorsus cõ
 munio : ita quoque nulla est communio inter contra
 ctus uel delicta & dominium ipsum. non aliter quàm
 non conuenit calceario cum carpento, neq; carpenta
 rio cum calceo. Nisi quia plerumq; accidit ut contra
 ctus, delicta & quasi, sint causæ ipsius traditionis : q̄
 traditio sit modus adqui. domi. infirmior dic. l. nunq̄
 nuda: id tamen quod est ipsorum contractuum, deli
 ctorum & quasi, alterum officium. nos capite sequen
 te latius explicabimus. Quod si uenisset in mentē Bar
 tholo in .l. si ager de reuendi. non fecisset differentiam
 inter titulum uniuersalem & titulum singularem : sed
 inter contractū potius & modum adqui. domi. Nam
 & legatum est titulus singularis, & tamen sine traditio
 ne efficitur legatarius rei legatae dominus .l. à Titio de
 furtis : dummodo indiuiduū legetur, non genus siue
 species neque res fungibilis. Et contrà, Emptio hære
 ditatis est titulus uniuersalis : neque tamen in hæredi
 tatis emptorem transfertur sine traditione, apphen
 C. de ijs

sione uel retentione dominium. l. qui tibi hereditatem.
 C. de ijs qui à non domino manumissi sunt. Nimirum
 quòd legatum sit modus adqui. dominium: emptio
 uero nihil aliud quàm contractus. Imposuit autē Bartho
 lo, quia uidit quatuor illos modos adqui. dominium
 iure ciuili introductos: quibus sine traditione per uni
 uersitatem acquiritur dominium. aditionem hæredi
 tatis, agnitionem bonorum possessionis, arrogatio
 nem, & assignationem bonorum libertatum conser
 uandarum causa. Id tamen quod non uniuersitati, sed
 modo adqui. domi. iure ciuili introducto, uel expen
 sum ferri, uel acceptum referri debet. Est enim omnis
 modus adqui. domi. iure ciuili introductus, eius natu
 ræ, ut traditionem non requirat: siue is per uniuersi
 tatem fiat, siue singulatim dic. l. à Titio de furtis: exce
 ceptis uno tantum & altero, usucapione scilicet & præ
 scriptione. Neque repugnat huic dogmati: quod Iuriscō: in
 l. ij. pro socio: dominium affirmat societate omnium
 bonorū adquiri sine traditione. Quādoquidē id ipsum
 per quandā fictionē fit: cū textus dicat, creditur. Fictio
 uero iure ciuili inuenta est. Nam ut cumque textus in. l.
 postliminiū loquatur de ratione naturali, nō tamē sta
 tim sequitur, eā iure naturali siue gentium inuentā esse.
 Cum & ius ciuile rationem naturalem præ se ferat. l. cū
 mulier solu. matri. Prōinde hoc loco societas est iuris
 ciuilis & si non inuentione: attamen ad probatione, qd.

quid dicat Barth: in .l. si is qui pro emptore / de usucap.
 Ex quo necessario consequitur: tametsi sententia con-
 demnatoria introducat obligationem. l. iij. § .idem scri-
 bit de peculio : non tamen dominium sine traditione
 glo. l. inter officium de reiuendi. glo. l. exceptio de ex-
 cep. rei iudi. Nimirum quòd sententia sit causa traditio-
 nis, non aliter quàm contractus, delictum uel quasi. l.
 iij. in fi. de publici. in rem actio. & uicinior conuentio-
 ni, quàm modo adqui. domi. Imo nihil aliud quàm quasi
 contractus dic. § .idem scribit, utcumq; refragante
 Bartholo. Inde est etiam quòd is cui ex S. C. Trebelli-
 ano hæreditas est restituta, tametsi possessionem nas-
 ctus non fuerit, uti possit publiciana. l. cum sponsus
 § .i. de publi. in rem actio. Vide distinctionē Docto-
 rorum in. § .fi. insti. de offi. iudi.

In explicatione causæ unum & alterum spectan-
 dum est. Primum an de primæua origine loquamur.
 Dominium primæuam causam habet & unicam ius
 gentium: eo etenim iure introductum est. l. ex hoc iure
 de iusti. & iure. An uero de secundaria. sic dominium
 causas habet & ius gentium & ciuile: siquidem modos
 adqui. domi. qui partim à iure gentium, partim à iure
 ciuili introducti sunt. Noxalis actio plerisq; casibus
 est ciuilis, primæua sua origine. § .sunt autem insti. de
 noxa. actio, hæc tamen eadem prætorial facta est ex-
 tensione glo. l. electio in uer. an prætorial: ff. eo. ti. fa. l. i.
 § .ad

§. ad eos ad. l. falci. glo. l. quia actionum de præscrip. uer. glo. l. si. de possess. hære. peti. glo. i. l. i. si pars hære. peta. Acceptilatio iure ciuili introducta est: eam tamen Vlpianus iuris gentium adfirmat in. l. an inutilis de acceptila. non quia iure gentium fuerit adprobata, sed propter pactum quod in se habet: id quod est iure gentium introductum.

Deinde quæ causa sit proxima & generalis: quæ item remota & specifica. Causam proximam & generalem dominium habet occupationem, inuentionem, alluionem, traditionem, apprehensionem, retentionem &c. usucapionem, legatum, aditionem hereditatis &c. cum uidelicet indiuiduum aliquod legatum uel relictum est. Remotam, contractus, delicta & quasi: plerumque etiam modos adqui. domi. iure ciuili inuentos, nimirum cum species siue genus uel res fungibilis legata aut relicta est. Atque id tum cum modus adqui. domi. est traditio, apprehensio uel retentio. Sic fit dominus is cui traditur, non quia simpliciter ei traditur: sed quia ex causa emptionis, donationis, dotis, mutui, legati, hæreditatis, solutionis, transactionis, sententiæ uel simili. l. traditionibus. C. de pactis. l. nunquam nuda de adqui. re. domi. In alijs uero modis præter traditionem, apprehensionem & retentionem, nihil est quod tale discrimen faciamus: quando sunt dominij causæ utcumque propinquæ, specificæ tamen non generales. Obligatio

causam proximam habet tantum, nempe contractum, delictum uel quasi. Atq; hæc causa proxima est specifica non generalis: non aliter quàm sunt reliqui modi adqui. domi. præter traditionem, apprehensionem & retentionem, causæ proximæ & specificæ ipsius domini, sola etenim traditio cum duobus suis adfiniis est in firmior. Reuendicatio habet causam proximã & generalem dominiũ: remotã & specificã, modũ adq. domi. Actio psonalis proximã & generalẽ causam habet obligationẽ: remotam & specificam, contractũ, delictũ & quasi. præterea modũ adq. domi. iure civili introductũ.

Ceterum hic aduertat animũ adolefcẽs: contractũ passim non parũ obscure reuendicationis causam remotã adpellari. id quod facit pariter Romanus Pontifex in. c. Abbate sanẽ de re iudi. libro vi. cũ tamẽ sit potius traditiõis causa. hoc est causę remotę causa, ppter l. nunc; nuda. Exempli gracia. Emptor ædium factus est traditione dominus, adiuuante nimirum emptione atq; uestiente hæc traditionẽ, alioqui futurã nudã. Qui si casu aliquo amittat possessionẽ ædium & uendicet: dicimus eius uendicationis causam proximã esse dominiũ: remotã, traditionẽ. emptionẽ uero minimẽ. Nam emptio in quarto sita est loco, non tertio, ut hunc faciamus graduum ordinem.

4 Emptio, Donatio, Permutatio, Transactio &c. Les

gatum generis &c.

Tradis

- 3 Traditio, Apprehensio, Retentio.
 2 Dominium.
 1 Reuendicatio.

Vides emptionē reuendicatiōis nō causam remotam esse: sed potius causę remotę causam. Ex quibus omnibus sine magno negotio colligi potest ratio, propter quā ex inutili cōtractu sepe numero transferatur dominium glo. l. multū. C. si quis alteri uel tibi. Nimirum quod tale dominium causam proximiorē habet traditionem: quę causa proximior spectari debet. l. si quis nec causam si cerpe. glo. l. iij. §. ex pluribus in uer. nec enim de adqui. possess. remotā uero contractū. atque ipsi contrahentes hoc maxime uelint. arg. l. iij. §. subtilius de condic. ob cau. Ut nō impediatur regula. l. nunquam nuda: quę tū locū habet, cū iij qui tradunt nolunt ut dominium transferat. ut si deponatur, cōmodetur, pignori tradatur &c. dic. §. subtilius. l. quęcūque. §. de publici. in rem acti. Qui uero inutiliter contrahunt, uolunt id quod agitur ualere, ut cumque ex omni parte non ualeat. Transferatur itaque, si modo libet proprie loqui, dominium: non ex cōtractu, presertim cum sit inutilis: sed ex ipsa traditione, quę consensum habet ut transferatur. qui consensus in deposito, cōmodato & pignore nō est. Proinde cessante ratione decidendi. l. nunquam nuda, cessat quoque eius effectus, nempe ut regrat specifica & peculiaris causa: sed ea etiā inutili trāsferatur in accipiētem dominium.

Id quod traditioni acceptum referendum est adeo q̄ tradentis uoluntati, non etiam inutili cōtractui. Atq̄ inde colligitur ratio, propter quam in .l. si duobus de diuer. & tempo. præscrip. in .l. siue autē. §. si duobus de publici. in rem actione & in .l. quoties. C. de reuend. di. melior est cōditio eius emptoris, cui priori tradita est merx: ut cumq̄ prior alius quispiam eandem emerit. Præterea colligitur: quamobrem dominium transferatur ex traditione facta, prius quàm instrumentorū tabule perficiantur. Barth. in .l. contractus. C. de fi. instru. Porro alij modi adqui. domi. præter traditionē, apprehensionem & retentionem: siue hi sint iuris gentium, siue iuris ciuilis: non requirūt alias causas, ut paulo ante perstrinximus. in quibus non inuenies nisi tres gradus.

- 3 Occupatio, Inuētio, Alluuiō &c. Legatū indiuidui,
- 2 Dominium. (Arrogatio &c.
- 1 Reuendicatio.

Quasi dominij hac in parte eadē est ratio, quę dominij & publicianę eademque reuendicationis.

Huic loco non malē quadrare puto, si addidero. Plerasq̄ res eiusmodi esse naturę, ut plures causas sibi inuicem subsequentes probē non admittant, uel saltem non requirant: plerasq̄ uero ut admittant maximē. Dominium plures causas nō solum non requirit, sed neq̄ admittit etiam, hoc est, non est ex pluribus causis

causis .l. iij. §. ex pluribus de adqui. poss. l. non ut ex pluribus de regu. iuris. §. sic itaq; discretis insti. de acti oni. propterea quòd sit quædam perfectio. Vt si ædes quas à te eni, traditione acceperim: tuq; mihi easdem postea dones: nihil hac donatione agitur. Idem dic de proprietate & usufructu: quæ duo sunt partes domini, & non minus perfectiones, quàm dominiũ ipsum. Barth. in dic. §. ex pluribus in fi. Quasi uero dominium: & ius in re, quale habet creditor siue pignoris siue hypothecæ, quale habet is cuius personæ uel cuius prædio debetur seruitus, quale habet is cui sola retentio competit: atq; obligatio, possunt ex pluribus causis esse. l. & an eadem, §. pe. de excep. rei iudi. dic. l. non ut ex pluribus: cum sint quædã imperfectiones. Atq; præstat habere me quasi dominium, non solum ex causa donationis: sed ex emptione, permutatiõe, transactiõne & legato pariter. Hoc etenim modo. primum in usucapiendo. deinde in publiciana, pignoratitia directâ, hypothecaria & confessoria actionibus. præterea in tuitiõne à petitione hæreditatis & à publiciana. postremò in excipiendo, sum fortior. Non aliter quàm præstat, te mihi esse obligatum ex pluribus causis: iuxta uulgatum Ouidij uersiculum. Et quæ nõ profunt singula, multa iuuant. fa. l. non est nouum de actio. emp. Verum dominum esse me rei alicuius, ex una tantum causa satis est: neq; fieri potest ut noua aliqua

accedat dictis iuribus. tantum abest ut desideretur. Ni
 si eadem opera id ipsum fiat, uel hæc plures remotæ cau
 sæ ipsam causam proximiorẽ, utpote traditionem
 præcedant. Quidquid tandem in. §. sic itaq; discretis
 insti. de actio. dicat Iason Maynus. Vide Felinũ in. c. in
 ter dilectos colum pe. de fide instru. in antiquis. Pro in
 de dominiũ, proprietas & ususfructus nõ sunt ex plu
 ribus causis dic. §. ex pluribus. Quasi dominium, ius
 in re & obligatio sæpenumero sunt. dic. l. & an eadem
 §. pen. l. non est nouum. §. sic itaq; discretis & dic. §.
 ex pluribus. Qui. §. loquitur de q̄si dominio, id quod
 exempla secum ferunt: non autem de possessione, quẽ
 admodum hæctenus creditum est.

¶ CAPVT QVAR TVM DE EFFECTV SIVE

Officio.

Quar

VARTVM CAPVT HABET TRACTA
 tionem ipsius effectus siue officij: id ui-
 delicet quod sit, cuius causa aliud est.
 Neq; est ulla res quæ frustra sit cōdita
 & officium non contineat. Non potest
 cogitari inquit Cicero, quid sit id quod nihil agit. Ari-
 stoteles adpellat eam quæstionem, quia est. Et putat
 Melanchthon effectū & officium in animi habitibus ef-
 se ueram & propriissimam differentiam. Ut quemad-
 modū differētia hominis est rationale: ita sit differētia
 ipsius iustitiæ, suū cuiq; tribuere: ipsius temperantiæ,
 frugaliter uiuere. Legis uirtus siue officium est impera-
 re, uetare, punire, permittere .i. legis uirtus de legibus.
 Consulis, consilium præbere manumittere uolentibus
 l.i. de offi. consu. Tutoris, tueri pupillum & bona ad-
 ministrare. Curatoris, curare res adulti, decoctoris &
 furiosi. Iuris, agere secundum legum præscriptum.
 possessionis ciuilibis, usucapere, præscribere. Possessiōis
 naturalis, adquirere fructus. Barth. in. l. i. & l. iij. §. ex
 contrario de adqui. possess.

Officia dominij licebit ex definitione colligere. pri-
 mum ut perfectè disponā de ea re cuius sum dominus,
 modo adsit rei copia. Deinde si rei copiam non habe-
 am, ut possim eam uendicare, atq; actione reali experi-
 ri: nisi uel lege uel conuentione prohibear.

Quasi dominij officia sunt: primū usucapere, præ-

scribere. Deinde, tueri se à petitione hæreditatis atq; à Publiciana actione. Postremò Publiciana experiri. Priora tum locum habent, cum quasi dominus possidet: postremum, cum non possidet.

Contractuum, delictorum & quasi, sunt duo officia. Vnum ut pariant obligationem: alterum ut uestiant traditionem, apprehensionem & retentionem. I. nunquàm nuda. Et quod ad posterius adinet, idem dic de modis adquiren. domi. iure ciuili introductis: tum uidelicet cum naturam potius habent quasi contractuum quàm modorum. ut cū ex legato, hereditate, arrogatione uel reliquo modo petitur genus siue species uel res fungibilis, non etiam indiuiduū. id quod capite præcedente perstrinximus.

Obligationis que ex utraq; conflata est, licebit pariter officia ex definitione colligere. Oritur namq; ex ea actio & exactio: actio ex ciuili, propter Legislatoris authoritatem: exactio, ex naturali, propter ipsam æquitatem. Neq; enim loquitur definitio de eo debitorum qui ultroneus atq; extra iudicium soluit: sed de eo q; necessitate adactus, in iudicio adeoq; per iudicis sententiam, ad soluendum adstringitur. Non errabit etiam si quis de ultro soluente loquatur: quando satis est lege iubente soluere, utcumq; non etiam iudice. Quem admodum non solum is qui in uinculis detinetur, in uinculis esse dicitur: sed is pariter qui sine dedecore in publico

publico adparere nō potest. l. in eadem ex quibus cau.
 maio. Naturalis obligationis officia sunt. primum pa-
 rere exceptionem. l. iurisgentium. §. sed cum nulla de
 pactis. Deinde ut sit satis ad nouandum. l. i. in fi. de no-
 ua. Tum, ad constituendum. l. i. §. debitum de consti.
 pecuni. Preterea ut accedat fideiussor. l. stipulatus sum
 cum. l. sequen. de fideiusso. l. naturaliter de cōdic. inde.
 Rursum ut accipiatur pignus dic. l. naturaliter. Postre-
 mō, ad compensandum. l. etiam de compensa. Quōd
 autem dixi, naturalem obligationem, nimirum quæ ex
 nuda pactioe fluit, parere exceptionem: intelligendū
 erit παρατατικῶς. Nam cum hæc obligatio iuris gentiū
 sit, non potest id quod est iuris ciuilibis parere. Non ali-
 ter quàm mali mores bonas leges non procreant, sed
 occasionem præstant ut ferantur. Sic quia nuper ad-
 fuit naturalis obligatio, consequitur ut exceptio ho-
 die præstetur, ei qui naturaliter tantum debitum acce-
 pit: atq; adeo ut soluta pecunia repeti non queat. l. fide
 iussor. §. fideiussor de fideiuss. l. iurisgentium. §. sed
 cum nulla de pactis. Ciuilis obligationis effectus &
 officia sunt. primum ut pariat actionem, neq; tamen
 exactionem: dummodo reus conuentus tueatur se sua
 exceptione, atq; alteram obligationem post acceptū
 iudicium elidat, & eiusmodi actionem subuertat. Iudex
 siquidem ea quæ sunt facti non supplet. l. unica. C. ut
 quæ de. aduo. par. iud. supp. Deinde ut sit satis ad no-

uandum. dicta l. i. in fine de nouationibus.

Rei uendicatiōis officium est rem suā uel repetere, uel petere. Publicianæ, repetere eam rem cuius aliquis habet quasi dominium, atq; possessionem recuperare. Actionis personalis, id consequi quod nobis est debitum, siue res sit, siue factum.

Porro hic quoq; admonendum esse puto iuris ciuilis studiosum: esse in effectibus & officijs gradus, nō aliter quā in causa. Eadē enim est uia, ut inquit Aristoteles, à Thebis ad Athenas, quæ est ab Athenis ad Thebas. Modi adqui. domi. effectus est dominium. ip sius dominij, rei uendicatio. Emptionis & contumeliæ effectus est obligatio: ipsius obligationis, actio personalis. Prospiciendum autem est diligenter, uter effectus sit prior, uter posterior. Quod cum in mentem Accursio nō ueniret in. l. si rem alienam de pigno. actio. actionem pignoratitiam dixit nasci ex cōtractu antea cōtracto, atq; eo tempore quo fortassē pecunia dabatur mutuo & pignus tradebatur. Cum tamen ex tali cōtractu (de pignoratitio loquor) ne obligatio quidem oriatur, nisi si conditionalis: tantū abest ut ex eo oriatur actio: que est ipsius obligationis filia. l. i. §. i. de procu. Verum simul atq; debitum soluitur creditori, extat conditio & fit obligatio pura. Ex qua obligatione tum primum incipit actio competere. id quod post unū atq; alterum annum fieri potest, & nō ex cōtractu statim ut pignus traditur.

traditur. Neq̄ pugnat cum hoc dogmate. I. si filius fa-
de regu. iu. quando quidem et in ea non nascitur actio,
nisi postea, quàm ipsa traditio extitit: atq̄ habeat hoc
responsum circumstantiam personæ, non etiam tem-
poris.

CAPVT QVIN- TVM DE ADFINI.

QVINTVM ESSE DIXI ADFINE: QVOD
cum re ipsa aliquam habet similitudinē,
aliquam adfinitatē. Iustitiæ adfinia sunt
prudentia, fortitudo & temperantia, lu-
ris prupentia, dialectica, rehetorica, me-
dicina & reliquæ artes. Consuetudo, iuris & legis .I. di-
uturna de legibus. Pollicitatio, pacti .I. iij. de pollici.
Compromissum, iudicij .I. i. de arbi. Cura, tutelæ .I. si
in emptione in fi. de contrahen. empr. Inquilinus, co-
loni .I. re pignoris de acqui. possess. Actor, procura-
toris. I. neq̄ tutores. C. de pcurato. Caupo & stabula-
rius, nautæ. Arbitrator, arbitri. I. societate. §. arbitroræ
pro socio. Bonorum possessor, hæredis. I. itē ueniūt
§. licet autē de peti. here. Bonorū possessio, hereditatis
I. hereditatis de uer. signifi. Actio familiæ eriscūdæ,
petitiōis hereditatis. I. sed & si lege. §. pe. de peti. here.

N ij

Rursum actiones communi diuidendo & finium re-
 gundorum, actionis familiae eriscundae. l. in tribus de
 iudi. Partus ancillarum, ipsorum fructuum. l. ancilla-
 rum de peti. haere. praeterea, pensiones urbanorum &
 rusticorum praediorum, operae seruorum, uecturae
 nauium & iumentorum dic. l. ancillarum. §. si. & l. mer-
 cedes. Siliqua, aristae: legumen, frumenti. l. frugem de
 uer. signi. Repudiū, diuortij. l. inter stuprum. §. i. Por-
 tari & agi, ferri. l. ferri eo. ti. Mundus, ornamentorum
 largimento. §. pe. & si. de auro & argen. lega. Actio-
 nis directae, actio utilis & subsidiaria. l. pen. si quadru.
 paupe. fe. di. l. si seruum in fi. ad. l. aquil. Senatus consul-
 ti Macedoniani, S. C. Velleianum. l. tamen etsi in fi. ad
 S. C. Macedo. Emptionis & uenditionis, locatio & cō-
 ductio. l. ij. loca. Quatuor contractuum qui solo con-
 sensu contrahuntur, donatio hodie & conuentio siue
 constitutio hypothecae. l. si quis argentum. §. pen. C.
 de donatio. l. contrahitur hypotheca de pigno. & hy-
 po. Furiosi, mente captus. l. si furiosi. C. de nuptijs.
 Rerum dotalium, *παράδοσις*. l. si ego Seia. §. dotis
 autē de iure dotium. Furis, abigeus. l. i. §. i. de abigeis.
 Actionis seruianae, quasi seruiana seu hypothecaria.
 Hypotheca, pignoris. §. item seruiana insti. de actio.
 Iumentis, pecus. l. aediles aiunt. §. iumentorum de aedi-
 li. edicto. Actionis furtiuae, actio rerum amotarum. l. si
 mulier. §. haec actio, rerum amotarum. Traditionis,
 adpre

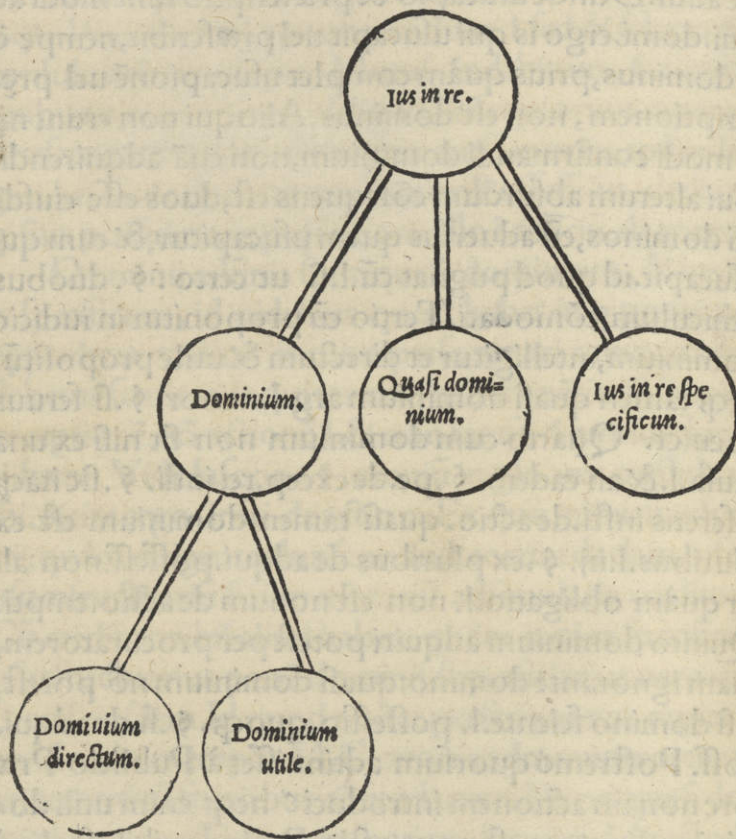
adprehensio & retentio . § . interdum & . § . hoc amplius insti. de re . diui. & adqui. re. domi. Eiusdem traditionis, usucapio. l. traditionibus . C. de pactis . Neq; tamen aliter , quàm cum de dominio agitur : non etiam cum de quasi dominio & publiciana . Cum traditio præstet dominium & quasi dominium : usucapio uero dominium solum . Pròinde ut cum reuerentia dicā , fuit meo iudicio lapsus Vlpianus in . l. i. de publi. in rē acti. dum quæsiuit : cur traditionis dumtaxat & usucapionis mentionem fecerit Prætor, in præstanda publiciana . Quando his uerbis **NONDVM VSVCAPTVM** , non significetur causa , quales sunt legatū, donatio, emptio, transactio , dotis datio &c. sed circūstantia temporis . Imo non satis quoq; consideratē, meo iudicio , adsimilauit traditioni legatum (si quando legatur res fungibilis uel species non indiuiduum) & reliquas causas, ut sunt emptio , donatio, transactio &c. dic. l. i. & . l. iij. in prin. de publi. in rē actio. propterea quòd nihil aliud agant, quàm quòd ipsam traditionem uestiant & confirment, propter dic. l. nunquam nuda. Est etenim eo in loco inter traditionē & causas, uestientes eandem, maximum discrimen. id quod Vlpianus, parum cautus, non perspexit. In fraudem legis facere, ad fine est eius, quod est contra legem facere. l. contra legem de legibus. Causæ finalis ad fine est causa impulsua. l. i. § . sexum de postulan. Bal. in . l. generali

ter. C. de epif. & cle. Loci, tempus. l. uinum si cer. pe.
 Emptionis, permutatio, Locationis, contractus em-
 phyteuticus, Mercatoris, uenaliarius. l. mercis, quæ
 est in ordine secunda, de uer. signi. Commodati, preca-
 rium. l. i. de preca. Obligationis naturalis, obligatio
^{ωαζάντ' ιδωγα} siue ad remunerandum. l. sed & si lege. §.
 consuluit de peti. hære. Mutui, indebitum. §. i. insti.
 quibus mo. re contra. obliga. Obsequiorum, operæ:
 præsertim officiales. Donatio causa mortis, ipsius le-
 gati. l. si. C. de donatio. causa. mor. Possessiois, detentio,
 Ipsius possidere, in possessione esse. l. officium de re iuen.

Dominij adfinia sunt, quasi dominium, & ius in
 re specificum, id uidelicet quod habet in pignore uel
 hypotheca creditor, is cuius personæ uel cuius prædio
 debetur seruitus, is qui tantum habet retentionem, hoc est
 exceptionem, non actionem. l. & non tantum. §. ueniunt de pe-
 ti. hære. Vide Iaso: in. §. omnium in glo. uer. possideat.
 ibi. dicite ergo. insti. de actioni. Ex quo nimirum adpa-
 ret, quam diligenter Iurifcon: in. l. eorum de dam. infec.
 usumfructuarium & superficiarium adsimularit creditori.
 Cum creditor nihil aliud habeat quam ius in re specificum:
 usumfructuarius partem dominij, superficiarius uero etiam
 speciem eiusdem. Id quod obiter perstrinximus capite se-
 cundo, ubi exemplo M. Ciceronis admonuimus: ne pe-
 tes temere cum speciebus confundamus. Porro quasi do-
 minium non esse tertiam speciem dominij, à directo &
 utili

utili distinctā, non una tantū ratione probari potest. Primum hæc uocula quasi, significat improprietatem glo. l. si cū dorem. §. si. solu. matri. & quasi tale non est tale. l. mercis la. ij. de uer. signi. l. si maritus. §. legis Iulie de adul. Deinde usucapio & præscriptio sunt modi ad qui. domi. ergo is qui usucapit uel præscribit, nempe q̄ si dominus, prius quàm complet usucapionē uel præscriptionem, non est dominus. Alioqui non erunt nisi modi confirmandi dominium, non etiā adquirendi. Cui alterum absurdum cōsequens est, duos esse eiusdē rei dominos, eū aduersus quem usucapitur, & eum qui usucapit. id quod pugnat cū. l. si ut certo. §. duobus uehiculum, cōmodati. Tertio cū proponitur in iudicio dominium, intelligitur et directum & utile propositū: neq̄ tamen quasi dominium arg. l. minor. §. si seruus de euct. Quarto cum dominium non sit nisi ex una causa. l. & an eadem. §. pe. de excep. rei iudi. §. sic itaq̄ discretis insti. de actio. quasi tamen dominium est ex pluribus. l. iij. §. ex pluribus de adqui. possess. non aliter quàm obligatio. l. non est nouum de actio. empti. Quinto dominium adquiri potest per procuratorem, etiam ignorante domino: quasi dominium nō potest, nisi domino sciente. l. possessio quoq̄. §. si. de adqui. poss. Postremò quorsum adtinuisset à Publicio Præto nouam actionem introduci? neq̄ enim utili dominio adinuenta est noua actio. Pròinde nihil est aliud

quasi dominium, quàm ad fine ipsius domini; quem= admodum & ius in re specificum. Directum uero & utile, sunt ipsius domini species. ad hunc modum qui sequitur.

Domini

Domini ad fine est hæres : nam is plerumq̃ præ-
tendit tantum ius in re. ut si defunctus fuerit alicuius
rei hæreditariæ commodatarius, depositarius, uel cre-
ditor pignoris. l. & non tantum. §. ueniunt de petiti.
hære. Ex quo consequitur reuendicationis esse adfi-
ne petitionem hæreditatis. Quibus adde Publicianam
l. sed & si res. §. in publiciana de publi. in rem acti. Ser-
uianam, Quasi seruianam siue Hypothecariam, Con-
fessoriam atq̃ reliquas in rem actiones.

Obligationis ad fine est æquitas ex qua fluit officii
cium iudicis arg. l. qui per collusionē in fi. de acti. emp.
Ex quo colligitur, actionis personalis esse ad fine iudi-
cis officium dic. l. qui per collusionem. Exempli gratia.
actione personali peto debitum: officio iudicis, non q̃-
dem debitum, attamen id quod est æquum præstari.
ut regulariter fructus, id quod interest & litis impen-
sas. Præterea actionis in genere ad finia sunt petitio bo-
norum possess. & querela in officiosi testamenti, secun-
dum doctrinam Bartholi in .l. nam & postea. §. si mi-
nor de iureiu. glo. l. posthumus. §. si q̃s ex ijs de inoffi.
testa. Actionis bonæ fi. ad fine est actio arbitraria. §.
præterea insti. de actio. est enim in utraq̃ officium iudi-
cis: in priore tamen, secundum naturam actionis: in
posteriore, præter naturam actionis. In priore adhæ-
ret actioni: in posteriore, personę ipsius iudicis.

In fine adde, quasi tale ad fine esse eius quod est ta-

tractus, ipsius contractus: quasi delictum, ipsius delicti: peculium quasi castrense, ipsius castrensis: pecunia quasi nautica, ipsius nauticæ. l. periculi de nauti. fæno. Nec enim quasi tale est tale, præsertim in ijs quæ sunt facti. l. si maritus la. ij. §. legis Iuliæ ubi Barth. de adulterijs. Tametsi quantum ad iuris dispositionem adtinet, æquiparari hæc duo quoquo modo uideri queant. l. ij. §. idem scribit de peculio. Quasi dominium ad fine est domini, quæadmodum iam antea multis rationibus euicimus.

CAPVT SEXTVM

DE CONTRARIO.

Contrariū

CONTRARIUM EST QUOD CVM IPSA
 re pugnat. Dialectici in topicis faciunt
 quatuor species. Relationem ut pater, fi-
 lius: dominus, seruus: ingenuus, liberti-
 nus. Priuationem ut cæcitas. Contra-
 dictionem ut Sempronius non est obligatus. Et con-
 trarietatem ut albedo, nigredo. Atq; referre docet, que
 contraria habeant tertium siue medium: quæ cõtrà nõ
 habeant. Inter album & nigrum est rufum, luteum, fla-
 uum, cesium, glaucum & reliqui colores. Inter esse me-
 um & esse tuum, esse Caij uel Titij. l. sed & si possesso-
 ri in prin. de iureiu. l. si inter me & te de excep. rei iudi.
 Inter ad sensum & contradictionem, patientia. l. i. §.
 scientiam de tributo. actio. Inter delicate progredi &
 diplomate uti, est maturare. l. cõtinuus. §. i. de uer. ob-
 li. sic loquitur Neptunus apud Maronem, Maturate
 fugam, regi q; hæc dicite uestro. Inter donatum & cõ-
 modatum, precarium arg. l. i. de preca. Inter sacrum
 & prophanum, sanctum. l. sacra de re. diui. Inter libe-
 rum siue ingenuum & seruum, libertinus. l. manumissi-
 ones de iusti. & iu. Inter uenenum bonum & uenenũ
 malum, amatorium. l. eiusdem. §. i. ubi Barth. de sica.
 Inter negligentiam crassam siue nimiam securitatem &
 delatoriam curiositatẽ, scientia. l. nec supina de iuris &
 facti ignorantia. Inter bonam fidem & malam fidem,

dubietas. glo. §. genera. l. iij. de acqui. poss. Medium habent subdisiunctiua prioris generis, ut aut sedet aut ambulat. Medium non habent disiunctiua, ut dies est aut nox. l. hæc uerba de uer. signi. Medium non habent iustitia & iniustitia: contractus nominatus & innominatus: contractus bonæfi. & stricti iuris. Porro quia hæc tractatio ad topicen pertinet: & fieri non potest, ut qui unum nouerit alterum ignoret. propterea quod contrariorum eadem sit disciplina siue cognitio. l. qui accusare de accusa. insti. qui sunt sui uel alie. iu. in prin. Nos in explicatione contrarij unum atq; alterum tantum spectabimus. Primum quid nam rem ipsam de qua loquimur & quam explicamus, impediatur, quo minus oriatur. Deinde quid eandem ortam rursus tollat.

Quod ad primum adinet: tutelæ contrarium est pubertas, hæc namq; tutelam impedit quo minus oriatur. Ipsius ususfructus contrarium tractatur, cum rei alicuius fungibilis quæstio oritur. Harum etenim rerum ut & M. Cicero in Topicis & Vlpianus in .l. hoc senatusconsultum de usufru. ca. re. quæ usu consu. inquit, non est usus sed abusus. Tametsi utilitatis causa senatus Romanus censuit, ut eiusmodi rerum saltem quasi ususfructus constitueretur. Domini contrarium tractatur, si stipulatori tradatur res sacra, sancta, religiosa, liber homo. Si eiusmodi res legetur. Et ad hunc modum Tribunianus cum suis collegis tractaturus dominium

nium libro secundo ipsarum institutionum, orditus est à contrario: perstringens eas res quæ sub dominiū nostrum non ueniunt, quales sunt communes, publicæ, uniuersitatis, sacre, religiosæ & sanctæ. Obligatio nis quæ ex naturali & civili conflata est, contrarium tractatur, si contrahat pupillus cum tutore: ego cū eo cui est publicè bonis interdictum: si seruus intercedat: si alter coniugum donet alteri. Cum enim conuentio nem aliquam Legislator improbat, tum non solū nō oritur ciuilis, sed neq; etiam ipsius naturalis effectus & officia. l. cū lex de fideiuss. ubi Doct. arg. l. si. §. si. rem ratam haberi. Atq; id quidem hac ratione. Lex superior regula est legis inferioris. superior lex dicit. Magistratui obedi. l. ij. de iusti. & iu. Inferior dicit. Præsta qd es pollicitus. l. i. in prin. de pactis. Iā etsi lex ciuilis adeoq; Legislator in legem naturæ siue gentium nihil potestatis habeat. l. ij. de usufru. ea. re. que usu cōsu. §. sed naturalia insti. de iure na. gen. & ci. cum si. Attamen qd superior lex naturæ siue gentium iubet, ut magistratui obediamus: fit ut lex inferior superiori cadat. hoc est ut saltem effectus & officia naturalis obligatiōis impediantur: nimirum cum hi effectus iure ciuili introducti sint. Ad hūc modum cedit posterior Mosis tabula priori: quando magistratus blasphemum iubet occidere, utcumq; posterior tabula uetet: nempe ut priori satisfiat. Et Legislator permittit usucapione priuato alicui

aufferi rem suam: propter uidelicet publicam utilitatem. arg. l. i. in fi. C. de cadu. tollen. quod inter leges naturæ siue gentium sit quidam ordo, non aliter quàm in Mofi tabulis.

Quod ad secundum adinet. Tutela finitur pubertate, arrogatione, deportatione & plerisque alijs modis insti. quib. mo. tute. fini. Vsfusfructus finitur morte usufructuarij & maxima atq; media capitis diminutionibus. §. si. insti. de usufructu. Dominium amittimus traditione, id est datione: hoc etenim modo transfertur. l. traditionibus. C. de pactis. §. per traditionem insti. de re. diui. & adqui. re. domi. Præterea usucapione directum, præscriptione longi temporis utile. Rursum si rem habeamus pro derelicto: dummodo possessionem non retineamus. Neq; enim solo animo dominium amittitur. l. si quis ui. §. differentia de adqui. poss. Postremò utile quod superiore nō agnoscit, quale habet is qui longo tempore præscripsit, huiusdem modis amittitur quibus directum. Utile uero quod superiorem agnoscit, quale habent feudatarius & emphyteuta, difficilius amittitur: quod sapiat iuxta sententiam Bartholi in dic. §. differentia naturam obligationis. Obligationem utramq; amittimus solutione, acceptilatione, nouatione, iureiurando iudiciali. Naturalem solam, pacto conuento, iureiurando uoluntario. l. Stichum aut Pamphilū. §. naturalis de solu. itē
tempo

tempore. l. obligationum ferè. § .i. de actio. & obliga.
 Nam cum dicitur tempus non esse modum tollendæ
 obligationis, intelligendum est de sola ciuili, non etiã
 naturali. Quod nisi ita sit, non daretur elapso tempo-
 re exceptio: cum uidelicet annua, bima, trima die pro-
 missum est. Ciuilem solam amittimus exceptione per
 emptoria, sententia absolutoria. l. Iulianus de condic.
 inde. iureiurando necessario, cū iuratur nihil deberi: de
 est enim creditoris expressus consensus. Præterea, præ-
 scriptione. Barth. in. l. si pupillus ad fi. de admi. tuto. Fe-
 linus in. c. ad aures de præscrip. in antiquis. & nonnul-
 lis alijs modis.

In fine addo discrimen quod est inter contrà & præ-
 ter, hoc est inter contraria & diuersa. Contra ius agit,
 qui contrahit cum suo pupillo: legislator namq; eam
 conuentionem prohibet. Præter ius, qui cum pupillo
 non suo: legislator enim tantūmodo non adprobat.
 Contra ius seruus fideiubet: præter ius emit, promit-
 tit, accipit mutuo: nimirum iisdem rationibus glo. l.
 si. C. si cōtra ius uel utili. publi. Cōtraria sunt uenire di-
 em & non uenire diem: diuersa, uenire diem & cædere
 diem. l. cædere diem de uer. signi.

Porrò in hac contrarij ipsius tractatione, potio-
 rem locum sibi circumstantiæ uendicant: pròinde li-
 buit eas saltem perstringere.

CAPVT SEPTI

MVM ET VLTIMVM DE

Circumstantijs.

IRCVMSTATIAS, QVAS GRAECI ^{περι}
^{σώσεως} adpellant, enumerat Iurifcon: in. l.
aut facta de poenis septem. Causam, per
sonam, locum, tempus, quãtãtatem, qua
litatem & euentũ. Aliquis comprehēdit hoc uersiculo.

Quis, qd, ubi, qbus auxilijs, cur, quomodo, quãdo.
Fabius Quintilianus libro iij. suarum institutionum,
non facit inter posteriora tria prædicamenta, quorum
ipse nouem enumerat, & circumstantias discrimē. Imo
prædicamenta quæ elementa uocat, non aliter quàm
circumstantias tractandas docet. Ego non infrugiferũ
esse puto, si discrimen etiam addidero. Prædicamentũ
& circumstantia meo iudicio in hoc distant. Prædica
mentum est accidens in abstracto, à substantia separa
tum. id quod tum sit, cum naturam & essentiam ipsius
uel definiendo uel diuidendo quærimus. ut tria, qua
drans, hemina &c. prudentia, metus, albedo &c. manci
patio, libertas &c. Atq; hæc est idea illa Platonica, de
qua tã uaria à maioribus scripta sunt: quã Plato dixit
esse perpetuam. Circumstãtia uero est accidens in cõ
creto, atq; adeo substantiæ inhærēs. ut tres tutelæ, qua
drantalís hæreditas, heminalis cantharus &c. prudens
Brutus

Brutus,meticulosus Paris,albus paries &c. mancipi-
um Stichus,pubes Sempronius &c. Priore casu defi-
niri & diuidi potest, posteriore non potest ut supra
admonui.

Hæ circumstantiæ hoc officij habent,ut uariant et
dominium & obligationem & reliqua deniq; omnia
quæ in legibus sunt.

1. **Causa uariat dominium.** Qui ex causa uenditionis
aut donationis tradit alteri rem suam, facit accipientē
dominum. Qui uero ex causa commodati aut deposti-
ti, non item: propterea quod harum duarum traditio-
num sint diuersę causę: atq; prior tradens hoc uelit, po-
sterior nō etiam. arg. l. iij. §. subtilius de cōdic. ob cau.
Causa uariat obligationem. Qui promittit ex causa ho-
nesta obligatur: qui ex turpi, non obligatur. l. generali-
ter. l. si plagij de uer. obligati. Nimirum quod sit omni-
um primum inter iuris præcepta: honestē uiuere. Por-
rò hic aliter de causa loquimur, quàm capite tertio lo-
cuti sumus. Vbi causa est ex q̄ res fluit. hic uero nihil
est aliud quàm propositum & ratio, propter quam
aliquid fit.

2. **Persona uariat dominium.** Pupillus sine tutoris
authoritate non transfert, utcūq; tradendo, à se rei suæ
dominium. l. obligari de autho. tuto. Qui est adultus
transfert. **Persona uariat obligationem.** Pupillus pro-
mittēdo nō obligatur nisi naturaliter. l. i. in fi. de noua.

Adultus & maior obligat̄ utroq; modo. Seruus inter
cedēdo neutro modo obligat̄. l. seruus in scio de fideiur.
3 Locus uariat dominium. id quod tituli præ se fe-
rūt. ff. ne qd in lo. pub. fiat. De loco & itine. publi. Ne
qd in lo. pub. uel pri. fiat. De loco publi. fruen. De uia
publi. & itine. pub. refi. atq; similes. fa. §. cū in suo solo
cū aliq̄t sequētibus insti. de re. diui. et adq. re. do. Locus
uariat obligationem iuxta titulos. ff. de eo qd cer. lo. &
C. ubi cōue. q cer. lo. da. pmi. fa. §. p̄terea insti de acti.
4 Tempus trāsfert dominiū ab uno in aliū per usu-
pionē & p̄scriptionē. Tempus tollit naturalē saltem
obligationē, tamen si non etiā ciuilē: quod non dicatur
modus tollendę obligatiōis, subaudi ciuilis. l. obligati
onū ferē. §. i. de actio & obliga. Id quod inde liquet:
q̄ elapso p̄finito tempore, detur ciuiliter adhuc obli-
gato exceptio. Vt si p̄mitto tibi annua, bima, trima die
centū: certē quadrima die adhuc debebūtur centū, ciui-
liter uidelicet. Liberū autē erit excipere atq; ciuilē obli-
gationē quę tempe sublata nō est, elidere ac resolvere.
Quod nō fieret si utroq; modo deberetur. Perstrinxi
obiter in capite p̄cedēte. Locus & tēpus uariāt soluti-
onē. l. uinū si certa peta. l. si cui ex empto. §. si. de uer.
5 Quātitas uariat dominiū & obligationē. ut (signi-
fi ultra D. aureos sine insinuatione donet aliquis: tradē-
do siquidē nō transfert dominiū: p̄mittendo nō obli-
gatur. l. pe. C. de dona. §. perficiūtur insti. eo. Si ultra
dodran

do drantē quis leget: ultra do drantē per fidei cōmissum restituere iubeat. Si quis eam hæreditatē adeat, quæ legatis exhausta est. Quātitas uēdicat sibi locū in præscriptionibus. nā eātenus tantū præscribitur, quātenus possidetur. l. i. §. Iulianus de itin. actuq; priuato. Oues p numero ab actarum, aut ab igem aut furem faciunt. l. iij. de abigeis.

Qualitas impedit transferri dominiū. ut si tradatur alicui res sacra, sancta, religiosa, liber homo insti. de re. diui. usq; ad. §. singulorū. Si eiuscemodi res promittatur stipulatione, impeditur obligatio. §. i. insti. de inuti. stipula. Si eiusmodi res uēdatur, emptore ignorante qualitatē rei, non impeditur obligatio. §. si. insti. de emp. & uendi.

Euētus multa cōplectitur. Metū siue uim, errorē, dolum, culpam & casum fortuitum. Qui ui & tali metu, qui in constantem uirum potest cadere, cogitur: ut tradat alicui rem suam. trāsfert quidē à se dominiū. cum coacta uoluntas, stricta iuris ratione, sit uoluntas. l. si mulier. §. pe. quod metus causa. Legislator tamen permittit metum passo, ut possit utilem saltem reuendicationem aduersus talē dominū & possessorē intēta re. l. iij. C. eo. Habet enim Legislator eum, tantisper dum uendicat, pro domino uel quasi, equitatis gratia: ut eūq; dominus amplius nō sit. Nimirū cōniuentibus oculis, ut inquit Iuriscon. in. l. iij. de manumissioibus.

Idem ego ausim adfirmare de eo qui errore labitur: atque eo qui dolo inducitur. Quandoquidem quod ad obligationem adinet hæc tria adsimilantur. insti. de excep. in prin. colligendo à simili de obligatione ad dominium. Ad hunc modum is qui metu fit dominus uel saltem hæres, habet à iure abstinendi beneficium. l. qui metus de adqui heredi. Qui metu cogitur, aut errore labitur, aut dolo inducitur, ut stipulanti promittat: non obligatur nisi ciuilitè. Nam conuento datur exceptio, uel quod metus causa, uel in factum propter errorem, uel doli mali. dic. prin. insti. de excep. Culpa & casus ad obligationem pertinent potius, quàm ad dominium: nisi fortassè cum consumptione conciliatur mutuuum. l. si à furioso in fi. si certū peta. condic. De positarius obligatur si dolo aut lata culpa res deposita apud eum intercidat: si leui, leuissima culpa aut casu, nō obligatur. Creditor obligatur si pignus leui culpa intercidat: non etiam si leuissima aut casu. Commodatarius uero leuissimam etiam culpam præstat: neq; tamen casum fortuitum. Nisi in istis contractibus omnibus ab initio sit aliter conuentum. l. i. §. si conueniatur, depositi. Porro mutuuum & indebitum accipiens nihil horum non præstat. insti. quib. mo. re. cōtra obliga. l. contractus de regu. iuris. Euentui adde contumaciã: nam & hæc uel sub dolo uel sub culpa cōtinetur. Hactenus perstrinximus circumstãtias iuxta mo-
dos

dos adq. domi. atq; cōtractus: uel iuxta dominiū & eā obligationē, q̄ ex cōtractu fluit. Iuriscō: in dic. l. aut facta de delictis exēplificat: uariāt etenim hęc circūstantiæ omnia ea quæ in legibus sunt. Et nihil est aliud hęc tractatio, q̄ uel ipsius contrarij, uel τῆς ἐπιεικείας Aristotelice cōsideratio: cū iubente equitate, stricti iuris rationē uel intēdimus uel remittimus. Nos aut̄ uno atq; altero tantū exemplo, nempe Domini & Obligatiōis, ufi sumus: nimirū q̄ nec̄ sit mei instituti, neq; mearū uiriū, omnia exēpla cōgerere: Et haud scio nū Domitius Ulpianus uel alius quiuis ex ueteribus illis Iuriscōsultis, si in uitā rediret, idipsum prestare poterit. Verissimum siquidem est quod Fabius Quintilianus libro viij. reliquit scriptum. De iure omni disputandum semper: nec unquām satis esse iudicatum. Atq; hęc duo sint uniuersi iuris ciuiliſ capita ad quę reliqua oīa quę sunt in legibus referūtur. Qui diligēs est & studioſus, ad reliq̄ q̄q; trāsferet. Nec̄ enī exēpla restringūt regulā. l. i. §. quod uulgo de ui & ui arma. l. regula. §. & licet municipum de iuris & facti ignorantia.

τέλθ.

Iohannes Apellus adolescenti iuris ciuiliſ studioſo.

Crede mihi bene qui defnit, diuidit atq;

Partitur, cunctos explicat hic numeros.

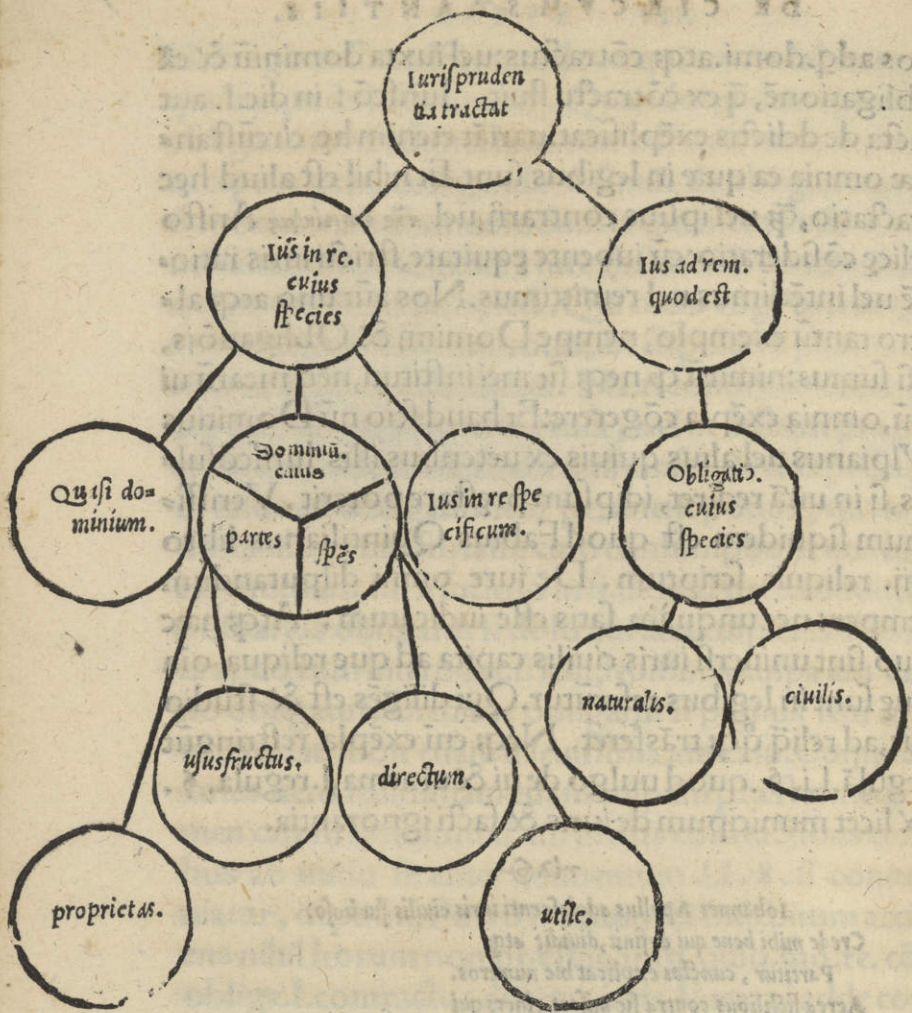
Aerea fistilibus contrā sic miscet, incers qui

Confundit partem non bene cum specie.

Hoc est quod ueteres quondam dixisse feruntur,

Multa hunc scire uirum, qui numerare sciat.

P

Bal. in l. error. C. ad l. falci. las : May. in. §. omniū sup
 glo. uer. possideat. ibi. dicite ergo secundum Dy. & Ni
 co. de Neapo. institu. de actio.

Consultius facerem longè candide Lector, si ea po-
 tius styli parte uterer quæ debet: uidelicet meliore
 ut inquit Fabius. Nimirū cum non ignorē plerosq; fu-
 turos, q; in opere alieno ingeniosi uideri uelint. Verūta-
 mē q; huius negocij alea in eū modū cecidit: ut me par-
 tim casus & amicorū hortatus induxerit: partim uero
 necessitas, ingens telū, impulerit. Passus sum uerecūdi-
 am meam potius periclitari: quàm ut uel casui, uel ami-
 corum desiderio, uel etiam ipsi necessitati contrairem.
 Sed potuisti, reclamatione Aristarchus aliquis, ueterum
 Iurisperitorum lapsuum nullam facere mentionem:
 atque sicubi peccatum est quidpiam, prudenter dissi-
 mulare. Potui quidem ò bone, nisi uoluissē studiose
 iuris ciuilis adolescēti (cui hic soli inseruio) palam face-
 re: quantum referat sine magno negocio dispicere, ubi
 Legislator genericè uel specificè, ubi propriè uel im-
 propriè atque ciuili quodam modo, ubi figuratè uel
 simpliciter, ubi de toto uel genere, ubi deniq; de par-
 tibus uel speciebus loquatur. id quod, nisi fallor ego,
 magni commentarij uice addiscenti poterit esse. Et
 nos capite secundo diximus, has sinistras liberarum
 locutionum interpretationes, nostræ infirmitati po-
 tius, quàm horum doctissimorum uirorum negli-
 gentiæ expensum ferri debere.

Quæ tamen
 P ij

loquendi libertas nobis tot commentarios peperit, ut Cleātem etiam aliquem *ἐπιλόγου* ab instituto deterrere queant. Quid? quod & illi fuerūt homines. Nonne in Saluū Iulianū Marcellus & Iulius Paulus, in Papinianū idem Paulus & Vlpianus discipuli, authore Aelio Lampridio, in Antistium Labeonem Paulus & Iabolenus, in Marcellū Marcianus, in Serbidiū Scuo-
lā Paulus & Triphoninus notas scripserūt? Atq; nos plerasq; habemus glossas & maximi nominis interpretes: quos hac in re imitamur authores. Adeo ut uix unum & alterū locum reperiās, ubi nostram sententiā, addubitantes attamen, secuti sumus, & sic ut nihil prorsus definiamus, relinquamusq; cuius ingenioso iudicādi facultatē. Porro admonitos & rogatos uolo quosuis curiosos atq; rerū alienarum aestimatores, per Charites & omnes Musas, imo per Christum Opt. Max. ut temerē nihil reprehendāt: neq; à simili, neq; ex particularibus proloquijs, ut Erasmi Magni utar uerbo, neq; ex alijs probabilibus tantū & non necessarijs collectionibus rem adgrediantur. Ne contrā audiant, primum similitudinē habere nequum & ex omni parte nō quadrare: dein ex particularibus proloquijs nihil consequi: postremò uulgatum illud, quod ex. l. neq; natales. C. de proba. colligitur: nō probare hoc esse, quod ab eo contingit abesse. Sed uel legibus ipsis, uel efficacibus argumentis atq; iustis rationibus id ipsum agant.

Eos

Eos etenim solos, qui ad hunc modum uel probāt uel improbant, admittimus. Et cum

Cēdimus, inq̄ uicem præbemus crura sagittis.

Nam non grauabimur, sicubi lapsi deprehensi fuerimus, citra omnem animi molestiam, calculum reuocare. Neq̄ commitemus ut *ἄνω καὶ κάτω* cuncta confundantur, adeo q̄ nimium altercando amittatur ueritas: quòd non erubescamus peccando & nostro periculo discere. Quandoquidem;

Qui uelit ingenio cedere Apellus erit.

Id quod de me tibi candide Lector ultrò & ingenuè polliceor, atque bona fide promitto, Tantum abesse debet, ut *θεομαχία* instituire in uotis habeam: quam sciam nemini unquàm non exitium adtulisse. Bene uale. E regio monte in Borussijs pridie calendas Sextilis. Anno à nato Christo seruatore M. D. XXXIII.

P iij

Sunt alia exemplaria, alijs emendatiora, quæ minus emendata sunt tu Lector ad hunc modum corrige.

- A** iij. facie. i. uersu v. lege: legum.
fa. ij. uer. vij. à fine: pupilla.
uer. xi. Canciuncula.
- B** iij. fa. i. uer. xij. futurum. uer. sequente: pregiudiciũ.
ver. xx. definiamus. ver. sequente: uox ipsa.
- C** i. fa. i. uer. xij. moram. ver. xv. in ius.
fa. ij. uer. vij. in iudiciale & extraiudiciale. Iudiciale
rursus in necessarium & iudiciale: quod dicit &c.
ver. xvi. dominium, quasi dominium.
- C** iij. fa. i. uer. ultimo: exceptionem.
- D** i. fa. ij. uer. vij. à fine: mauult.
- D** iij. fa. i. uer. vi. interpretatur. uer. iij. à fine. Fungibilis uel mensuralis uel numeralis uel ponderalis.
Fungibilis ut uinum &c.
- D** iij. fa. i. uer. viij. hæreditates.
- E** iij. fa. i. & ij. in secundo circulo lege: Agere, pro eo quod est: Agens.
- F** i. fa. i. uer. ix. peculiare species, peculiare differentiæ
- F** ij. fa. ij. uer. xvi. adhibitam. (as.)
- F** iij. fa. ij. uer. i. peculiij.
- F** iij. fa. ij. uer. vlti. uniuersos &c.
- G** i. fa. ij. uer. vi. à fine: institutionibus. (mas.)
- G** ij. fa. i. uer. ix. Pupillus, Et fa. ij. uer. vlti. proprijs
- H**

H i. fa. i. ver. iij. incedens. fa. ij. ver. vlti. supellectili.

H ij. fa. i. ver. viij. Si neq; censu.

I i. fa. i. ver. viij. siue. ver. xiij. hominem.
fa. ij. ver. xvi. proprietatem.

I ij. fa. i. ver. i. recipiat. ver. vij. à fine: uideatur.

I iij. fa. i. ver. iij. altera. ver. sequente: ad fini.
fa. ij. ver. viij. à fine: forma.

I iiij. fa. ij. ver. xij. traditionem. ver. vi. à fine: de re
li. & sump. fune. Impensæ in necessarias.

K iij. fa. i. ver. xij. cum aliquot sequentibus lege: Has
tres diuisionis species, siue hoc primum genus, au-
sim ego docendi gracia, in præsentiarum, peculiari
& specifica uoce essentielle adpellare: ut eò manifesti
us pateat discrimen, quod est inter ipsum atq; id qd
sequitur.

L i. fa. ij. ver. ij. ad municipalem. ver. vi. in hunc usq;.

M iiij. fa. i. ver. ij. eius uidelicet.

N ij. fa. i. ver. xij. iurisprudentiæ, dialectica, rhetorica.

N v. fa. i. in fine adde. le. quasi contractus.

O ij. fa. ij. in initio. CIRCVMSTANTIAS,
ver. viij. à fine: id quod tum fit.

P i. fa. i. ver. ix: neq;

P ij. fa. ij. ver. iij. homines.

Hæc est Lector adhuc rudis indigesta q; moles:
Alter erit foetus forsitan integrior.

H. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

H. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

I. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

I. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

I. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

I. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

I. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

K. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

res quibus species; hinc hoc primum genus an-

fim ego docendi gratia in praesentibus praestari

& ipsa non est illius ad bellum eo manifesti

us parat dicitur quod est in scriptura sicut id est

secundum

I. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

M. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

N. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

N. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

O. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

P. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

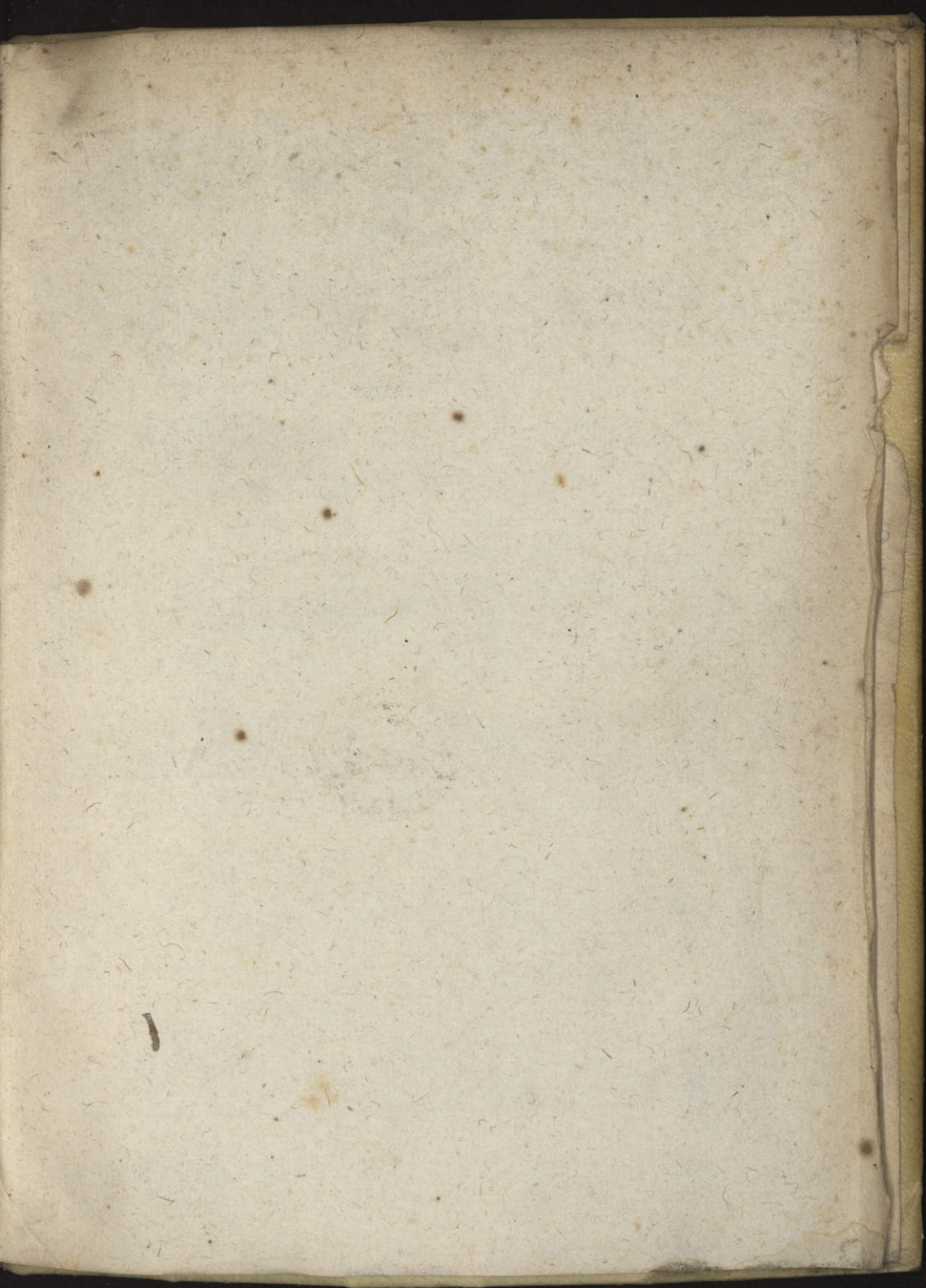
P. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

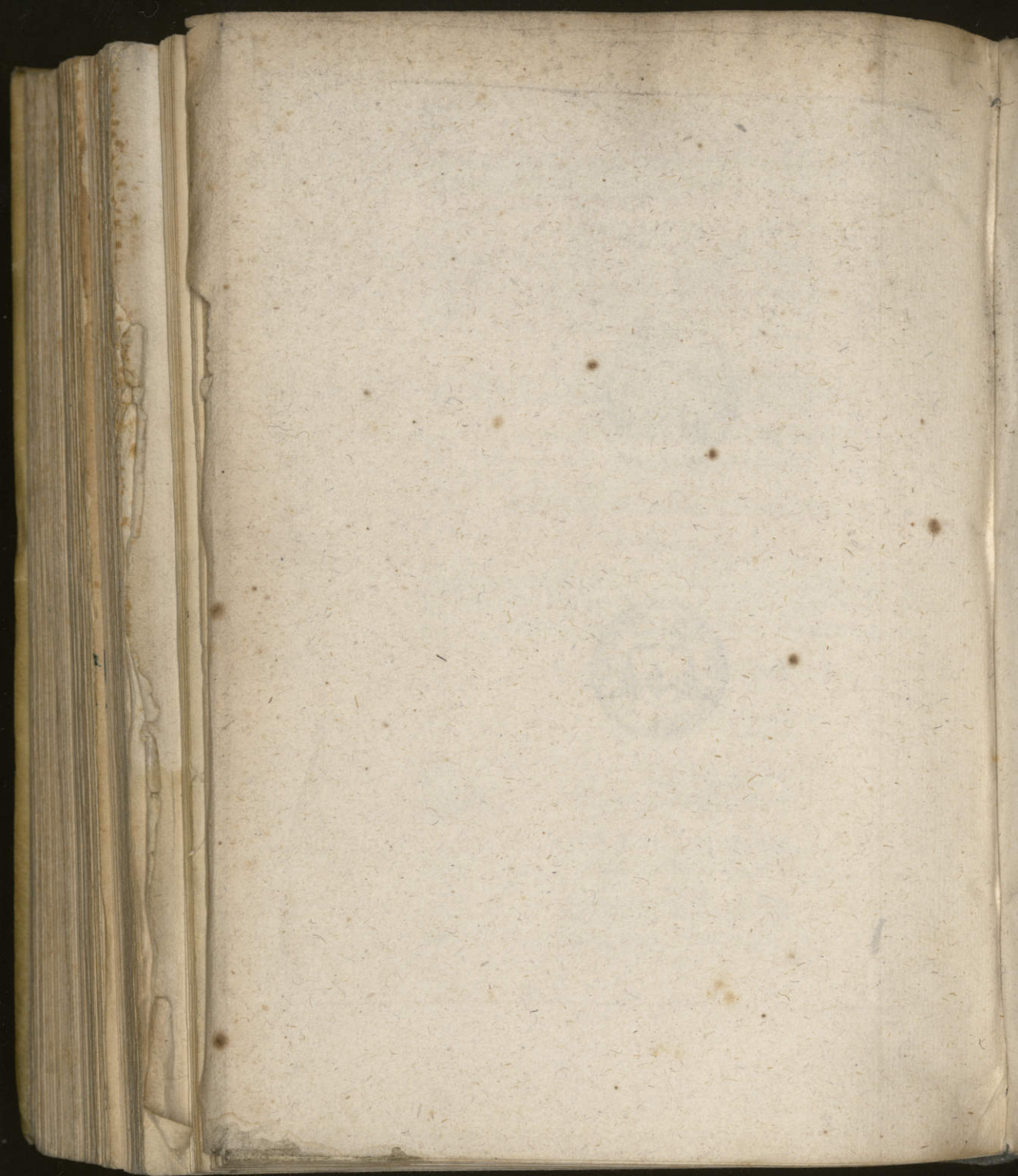
P. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

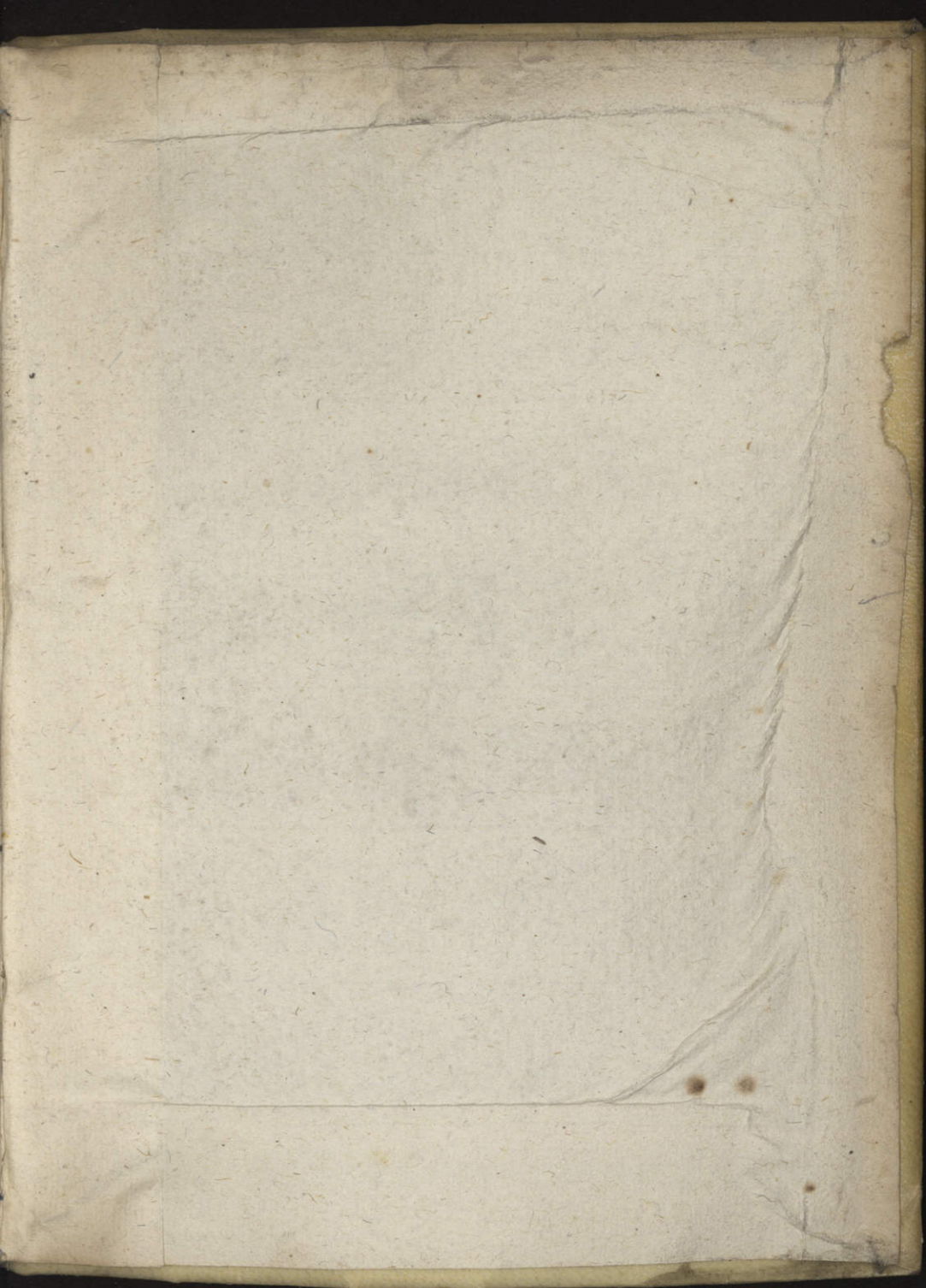
P. i. f. i. v. e. r. i. t. a. t. e. m. i. n. c. o. r. a. t. i. o. n. e. s. e. t. i. a. v. i. d. e. l. i. c. e. t. t. u. l. l. e. t. i. b. u. s.

H. a. e. t. i. f. e. r. a. d. h. u. e. r. i. d. i. s. i. n. g. e. l. l. e. s. t. m. o. l. e. s. t. a. i.

Alia circumscriptione in significatione

A
C
R
M
C
D
P
I

